

národní
úložiště
šedé
literatury

Metodika obnovy květinového záhonu

Kučková, Tatiana; Uher, Jiří; Klasová, Kristýna
2021

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-454847>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 04.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní [nusl.cz](http://www.nusl.cz) .

Tatiana Kuřková
Jiří Uher
Kristýna Klasová

METODIKA OBNOVY KVĚTINOVÉHO ZÁHONU

Metodika obnovy květinového záhonu

Tatiana Kuřková / Jiří Uher / Kristýna Klasová

Metodika

(osvědčení č. 231 Ministerstva kultury ČR, odboru výzkumu a vývoje, č. j. MK 74420/2021 OVV, sp. zn. MK-S 13137/2017 OVV, ze dne 24. 11. 2021)

Předkladatel výsledku:

Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, Ústav biotechniky zeleně, Valtická 337, 691 44 Lednice

Autor předkládaného výstupu:

doc. Ing. Tatiana Kuřková, CSc., doc. Dr. Ing. Jiří Uher, Ing. Kristýna Klasová, Ph.D.

Technická spolupráce:

Bc. Pavel Vaida

Fotografie na úvodní straně: Obnovené květinové záhony v Jubilejním parku ve Znojmě. Foto: Tatiana Kuřková, 2020.

Oponent 1: prof. Ing. Ivo Machar, Ph.D., Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, 17. listopadu 12, 779 00 Olomouc

Oponent 2: prof. Ing. Ján Supuka, DrSc., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva,
Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovensko

OBSAH

1	VSTUPNÍ ÚDAJE	5
1.1	Cíl metodiky	5
1.2	Popis uplatnění metodiky	5
2	METODICKÁ VÝCHODISKA A NAVAZUJÍCÍ KROKY	6
3	ÚVOD DO ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	7
4	TERMINOLOGIE A AUTENTICITA ZÁHONOVÝCH ROSTLIN	8
4.1	Vymezení a specifikace květin a jejich pěstitelských skupin	8
4.2	Autenticita historických sortimentů záhonových rostlin	14
4.2.1	Květinové sortimenty ve středověku	16
4.2.2	Květinové sortimenty v období renesance	21
4.2.3	Květinové sortimenty v období baroka	25
4.2.4	Květinové sortimenty v období romantismu	28
4.2.5	Květinové sortimenty v období secese	30
4.2.6	Květinové sortimenty v první polovině 20. století	40
5	DOPORUČENÉ POSTUPY OBNOVY KVĚTINOVÝCH PRVKŮ V PAMÁTKÁCH ZAHRADNÍHO UMĚNÍ	41
5.1	Průzkumy a rozbory	41
5.1.1	Historický vývoj a jeho interpretace	41
5.1.2	Současný stav	43
5.2	Navrhování a projektování	57
6	ZÁVĚR	63
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
8	SEZNAM PUBLIKACÍ, KTERÉ PŘEDCHÁZELY METODICE	68

1 VSTUPNÍ ÚDAJE

Ministerstvo kultury České republiky dlouhodobě podporuje projekty studující národní kulturní bohatství z různých oblastí lidské tvorby. Z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II) Ministerstva kultury je financován projekt vedený pod kódem DG18P02OVV007 s názvem „Opomíjená témata krajinářské architektury pro potřeby památkové péče“. Projekt svým zaměřením odpovídá aplikovanému výzkumu v oboru AL – Umění, architektura, kulturní dědictví a naplňuje Globální cíl 2 – Kulturní dědictví, a Specifický cíl 2.1 – Výzkum a jeho uplatnění – kulturní dědictví a území s historickými hodnotami.

1.1 Cíl metodiky

Cílem metodiky je sestavení metodických kroků, na jejichž podkladě lze postupovat při navrhování a projektování **obnov** květinových záhonů v objektech krajinářské architektury s významnou kulturně historickou hodnotou na území České republiky, které mohou být předmětem zájmu památkové péče, s cílem podpořit a maximálně zachovat jejich autentičnost.

Pro potřeby metodiky je obnovou květinového záhonu myšleno:

- a) opětovné založení záhonu v památce zahradního umění – **existence záhonu v minulosti je doložena**, obnovou se potvrzuje jeho opodstatněnost; v současnosti může být existence záhonu také potvrzena, nebo se záhon v objektu v současnosti nemusí vyskytovat,
- b) nové založení záhonu v památce zahradního umění – **existence záhonu v minulosti nebyla doložena**, jeho přítomnost v kompozici vyplývá z interpretace historického vývoje na základě studia dobových zdrojů. V pravém slova smyslu se o obnovu nejedná.

Souvisejícím dílčím cílem je poskytnout metodický návod na hodnocení aktuálního stavu květinových záhonů při terénním šetření, jenž vlastní

obnově předchází, a také zprostředkovat nesnadno dostupná data o pěstovaných a používaných sortimentech květin v jednotlivých historických obdobích a o jejich vývoji.

1.2 Popis uplatnění metodiky

Metodika je určena zejména odborným pracovníkům Národního památkového ústavu (NPU), kteří dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, vykonávají metodickou činnost, a jiným subjektům vstupujícím do procesu péče o památky zahradního umění. Využitelná je také projektanty, zvláště pak autorizovanými krajinářskými architekty ČKA, kteří jsou ve své praxi zaměřeni na památky zahradního umění. Praktické uplatnění najde i v okruhu vlastníků a správců těchto objektů. Může být také využitelná pěstiteli okrasných rostlin zabývajících se pěstováním historických odrůd rostlin nebo o jejich pěstování uvažujících. V neposlední řadě může být využita posluchači zahradně-architektonických oborů jako studijní materiál, rozšiřující povědomí o použití květin v objektech památkové péče a o možnostech jejich obnovy.

Jako metodický nástroj je zaměřena především na:

- subjekty podnikající v oblasti navrhování a projektování děl zahradní a krajinářské architektury, zabývajících se obnovami objektů s významnou kulturně historickou hodnotou: dává návod, jak uvažovat a postupovat při navrhování, projektování, poskytuje informace o pěstovaných sortimentech rostlin,
- orgány státní správy působící v oblasti péče o památky zahradní a krajinářské architektury – dává možnost posouzení při rozhodovacích a povolovacích procesech v souvislosti se zachováním autentického použití květinových záhonů.

2 METODICKÁ VÝCHODISKA A NAVAZUJÍCÍ KROKY

Metodika sestává z následujících, na sebe navazujících částí:

a) Úvod do řešené problematiky

b) Metodická východiska – zaměřena na:

- vymezení a specifikaci květin a jejich pěstitelských skupin ve vazbě na bylinné vegetační prvky v památkách zahradního umění,

- zprostředkování nesnadno dostupných dat o vývoji dobových květinových sortimentů a používaných taxonech.

c) Doporučený postup obnovy květinových prvků

3 ÚVOD DO ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Metodika svým obsahem částečně navazuje na vydanou a certifikovanou metodiku „Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky“ autorů Kuřková, Uher (2017)¹. Vazbu na zmíněnou metodiku lze spatřovat především v postupech identifikace sortimentů rostlin v dobových zdrojích (plány, historické pohlednice, knihy a časopisy atd.), které jsou nezbytnou součástí studia archiválií při obnově květinových záhonů a v principech výběru taxonů pro obnovu květinových záhonů se zachováním vysokého stupně jejich autenticity. V posledním období za podpory Ministerstva kultury České republiky vznikla v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje Národní a kulturní identity (NAKI) řada metodik, které se zabývají hodnocením, identifikací, posuzováním vegetačních prvků pro potřeby památkové péče. Většina z nich je svým zaměřením a obsahem cílená na dřeviny^{2,3} a jejich specifické formy použití⁴. Bylinami se zabývají metodiky „Evidence a hodnocení vegetačních prvků v památkách zahradního umění“⁵, a „Péče o bylinné patro v památkách

zahradního umění“⁶ či „Trávníky a květnaté louky v památkách zahradního umění“⁷. Žádná z nich se nevěnuje květinovému záhonu, nejčastější formě použití květin v památkách zahradního umění a dobovým sortimentům květin v předkládané podrobnosti.

Rostliny spolu s dalšími prvky kompozice – voda, terén, prvky drobné architektury, umělecké objekty – představují základní složky objektů krajinářské architektury. Jsou v nich od nepaměti zastoupeny v mnoha podobách a formách a na rozdíl od ostatních prvků jsou proměnlivé v čase a prostoru, což jim dodává na jedinečnosti. Rostliny jsou významným diagnostickým prvkem objektů. Pomáhají ztvárňovat a organizovat prostor, usměrňovat pohyb, vymezovat funkční celky kompozice, poutat pozornost, odcloňovat nežádoucí pohledy a výhledy, či naopak pohledy a výhledy zdůrazňovat, otevírat. Květiny vzhledem ke svým velikostem a omezenému časovému působení mají svá specifika.

- 1 KUŘKOVÁ, T. a J. UHER. *Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky: certifikovaná metodika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-508-4.
- 2 PEJCHAL, M. a P. ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče: certifikovaná metodika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2018. ISBN 978-80-7509-588-6.
- 3 PEJCHAL, M. a L. ŠTEFL. *Metodická pomůcka k uplatnění autenticity dřevin v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Průhonice: Botanický ústav AV ČR, v. v. i., 2020. Schválená metodika MK 3084/2021 OVV. ISBN: 978-80-86188-68-3.
- 4 KREJČÍŘÍK, P. a L. KŘESADLOVÁ. *Obnova vysokých tvarovaných stěn v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem zahradní kultury v Kroměříži, 2015. Odborné a metodické publikace, svazek 61. ISBN 978-80-7480-034-4.
- 5 BULÍŘ, P., I. BAROŠOVÁ a A. BAROŠ. *Evidence a hodnocení vegetačních prvků v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2015. ISBN 978-80-87674-07-9.
- 6 BAROŠ, A., BAROŠOVÁ, I. BULÍŘ, P. a J. DOSTÁLEK. *Péče o bylinné patro v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2016. ISBN 978-80-7480-031-3
- 7 STRAKOVÁ, M., J. STRAKA, J. JANÁL a L. KŘESADLOVÁ. *Trávníky a květnaté louky v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem zahradní kultury v Kroměříži, 2015. Odborné a metodické publikace, svazek 60. ISBN 978-80-7480-031-3.

4 TERMINOLOGIE A AUTENTICITA ZÁHONOVÝCH ROSTLIN

4.1 Vymezení a specifikace květin a jejich pěstitelských skupin

Památka zahradního umění: díla, která jsou prohlášena kulturní památkou podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona č. 49/2002 Z. z., o ochrane pamiatkového fondu, v znení neskorších predpisov. Jsou významná z hlediska dějin nebo umění (zahrady, parky aj.), utvářená záměrně jako architektonické a vegetační kompozice v souladu s estetickými názory, životním stylem, filozofickými postoji a zahradní kulturou své doby. Za památku zahradního umění lze považovat rovněž zahrady, parky a další díla nepožívající památkové ochrany, která jsou pro daný region či místo významnými doklady historického a společenského vývoje, životního stylu a zahradní kultury minulosti, a naplňují tak věcnou charakteristiku památky.⁸

Obnova: podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, se obnovou rozumí každá údržba, rekonstrukce, restaurování nebo jiná úprava kulturní památky nebo jejího prostředí.

Autenticita je významný princip obnovy památek zahradního umění. (Kroupa⁹, Pacáková-Hošťálková¹⁰, Olšan¹¹, Wimmer¹², Pejchal¹³). Nelze než souhlasit s Pejchalem a Štefle¹⁴, že z důvodu omezené délky života rostlin při obnově vegetačních prvků nemůže být podstatou autenticity originální substance, nýbrž zachování principu, obsaženého v této originální substanci, jak připouští v článku 11 Florentská charta. Metodika¹⁵ na vysoké odborné úrovni vyčerpávajícím způsobem poukazuje na využití principu autentičnosti dřevin při obnově dřevinných vegetačních prvků a v mnoha ohledech může být v obecné rovině aplikovatelná i na obnovu květinového záhonu.

Zatímco, jak Pejchal a Štefl¹⁶ uvádějí, u autenticity dřevinných vegetačních prvků lze vymezit dva aspekty: (1) originálnost (původnost) substance a z ní vyplývající hodnotu stáří, nazývanou jako *původnost dřevin v kompozici*, a (2) schopnost nést princip obsažený v originální (původní) substanci, označenou jako *historickou vhodnost dřevin*, u květin tomu tak není. Květiny jsou z hlediska životnosti krátkodobým vegetačním prvkem,

8 OLŠAN, J., M. EHRlich, L. KŘESADLOVÁ, M. PAVLÁTOVÁ a D. ŠNEJD. *Metodika identifikace hodnot památek zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 104 s.

9 KROUPA, P. Čas a autenticita památky. *Zprávy památkové péče*. 2004, sv. 64, č. 5, s. 431-442.

10 PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. et al. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, 526 s., [32] s. barev. obr. příl. ISBN 80-727-7279-1.

11 OLŠAN, J., dtto.

12 WIMMER, C., A. *Lustwald, Beet und Rosenhügel: Geschichte der Pflanzenverwendung in der Gartenkunst*. Weimar: VDG, Verlag und Datenbank für Geisteswissenschaften, 2014. ISBN 978-3-89739-749-1.

13 PEJCHAL, M. Rostliny a autenticita památek zahradního umění. In: *Acta horticulturae et regiotecturae*. 2010, sv. 13, emergency number, s. 56-60. ISSN 1335-2563.

14 PEJCHAL, M. a L. ŠTEFL. *Metodická pomůcka k uplatnění autenticity dřevin v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Průhonice: Botanický ústav AV ČR, v. v. i., 2020. Schválená metodika MK 3084/2021 OVV. ISBN 978-80-86188-68-3.

15 PEJCHAL, M. a L. ŠTEFL, dtto.

16 PEJCHAL, M. a L. ŠTEFL, dtto.

což vyplývá z podstaty jejich morfologie a fyziologie. Jejich životnost se v závislosti od pěstitelské skupiny pohybuje od jednoho do několika let. Ani u trvalkových výsadeb, s předpokladem víceleté existence v kompozici, nelze předpokládat zachování původní, originální substance. U autenticity bylinných vegetačních prvků se tedy jedná o „schopnost nést princip obsažený v originální (původní) substanci“.

Okrasné rostliny: rostliny pěstované primárně z kompozičních důvodů pro svou atraktivní stavbu a okrasné květy, listy či plody (dále viz byliny, dřeviny, květiny).

Užitkové rostliny: původně pro kompoziční účely nepěstované: např. zeleniny, léčivé a aromatické rostliny, obiloviny, technické rostliny, medonosné rostliny aj.

Květiny jsou účelově vymezenou **pěstitelskou skupinou rostlin**, vycházející z oborových (časem prověřených) tradic a praktických zahradnických potřeb. Může být vnímána relativně. Vymezení skupiny odráží skutečnost, že květ, v mnoha podobách a barvách, je u většiny rostlin takto označovaných tím nejzajímavějším a vizuálně nejpůsobivějším atributem (výjimka potvrzuje pravidlo – např. *Asarum europaeum*, *Pilea microphylla*). Jsou to rostliny různých životních forem (dominují bylinné hemikryptofyty) a způsobů růstu, různých životních cyklů. Předmětem předkládané metodiky jsou květiny venkovní, včetně těch, které se historicky ve venkovním prostředí používaly a dnes jsou (především) používány jako interiérové.¹⁷ V porovnání s dřevinami mají květiny omezenou prostorotvornou funkci, dosahují menších velikostí a dožívají se výrazně nižšího věku, přesto v památkách zahradního umění mají významnou roli v kompozici a také historické opodstatnění použití.

Pěstitelská skupina květin je účelově vyselektovaná skupina (podkategorie) květin. Je typická určitými atributy, charakteristikami, kterými se výrazně liší od ostatních pěstitelských skupin. Každá pěstitelská skupina nabízí specifické výrazové možnosti pro kompozici, vyžaduje specifické způsoby pěstování, má optimální termíny zakládání a různou dobu uplatnění (trvání) v kompozici. Každá se vyznačuje shodnými nebo velmi podobnými způsoby pěstebních technik při předpěstování před založením výsadeb, má stejné nebo velmi podobné požadavky na přípravu půdy, termíny výsevů či výsadeb. Rozdíly mezi skupinami lze nalézt také v množství a rozložení závlaky v průběhu pěstování, v potřebě okopávky a provzdušňování substrátu, v reakci na ukončení vegetačního období apod. Tato rozdílnost se následně projevuje v pěstebních technologiích, v nákladovosti vegetačních prvků z jednotlivých skupin realizovaných. Základní pěstitelské skupiny květin jsou **letničky, dvouletky, trvalky, cibulnaté a hlíznaté rostliny**.

Letničky: květiny pro krátkodobé uplatnění v kompozici, omezené v památkách zahradního umění obvykle na jednu vegetační sezonu (V-IX).¹⁸ Časově omezené působení je dáno dvěma faktory:

- monocyklickým životním cyklem květin, ukončujícím život letničky po dozrání semen, probíhajícím v průběhu jedné vegetační sezony – **letničky pravé** (např. *Papaver somniferum*, *Centaurea cyanus*, *Ammi majus*, *Orlaya grandiflora*, *Cosmos bipinnatus*, *Ageratum houstonianum*, *Sanvitalia procumbens*, druhy rodu *Zinnia*, *Tagetes*),
- původem květin ze subtropických a tropických oblastí světa, jejichž životnost je v našich zeměpisných šířkách limitována chladem (nejsou schopny přezimovat a vymrzají) – **letničky nepravé** (např. *Verbena rigida*, *Impatiens hawkeri*, *Pilea microphylla*), mnohdy u báze dřevnatíci (*Salvia farinacea*) nebo polokeře (*Felicia amelloides*, *Argyranthemum frutescens*).

17 Přenosné rostliny v nádobách, rostliny vysazované na exponovaná místa v období zahradního stylu (gardenesque style), rostliny v koberecových záhonech v období secese.

18 Samovolné přesevy letniček v památkách zahradního umění nelze záměrně využít.

Dvouletky: květiny pro relativně krátkodobé uplatnění v kompozici, rozloženo do dvou vegetačních sezón (X-IV (VII)). Z botanického hlediska jde o rostliny vzcházející na sklonku léta po dozrání semen, do zimy pak vyvíjejí přezimující listové růžice.

- rostliny monocyklické, obvykle dlouhodobé taxony s potřebou vernalizace a kvetoucí v letní polovině následujícího roku – **dvouletky pravé** (např. *Campanula medium*, *Alcea*, některé *Verbascum* a *Digitalis*),
- rostliny polycyklické, v podstatě krátkověké trvalky bez potřeby vernalizace, dosažení největšího efektu kvetení je ve druhém roce po výsevu; ty kvetou už od podzimu a za příznivého počasí i v zimě, s nejvýraznějším působením na jaře – **dvouletky nepravé**. (např. *Belis perennis*, *Myosotis sylvatica*, *Viola* × *wittrockiana*, *Dianthus barbatus*, *Erysimum marshallii*, *Fibigia clypeata*). Poté se stávají nevzhlednými a nahrazují se jinými výsadbami.

Trvalky: Květiny pro dlouhodobé uplatnění v kompozici. Velmi různorodá a rozsáhlá skupina, jejichž společným znakem je vytrvalost na stanovišti po dobu několika let, s opakovaným kvetením a uzráváním semen. Z botanického hlediska se jedná o polykarpické rostliny bylinné povahy, které v nadzemní části nedřevnatí a nepříznivé období přečkávají ve formě spících pupenů, různě umístěných na rostlině, což se odráží v jejich různých životních formách.¹⁹ Kritérium vytrvalosti z botanického hlediska splňují i mnohé rostliny mající cibuli či hlízu, jež jsou z botanického hlediska také trvalkami. Z praktického zahradnického hlediska však na základě svých specifík tvoří samostatnou pěstitelskou skupinu.

Zahradnicky je uvedená skupina vnímána širěji. Trvalkami jsou chápány také mnohé drobné keříčky či polokeře, u báze dřevnatí. Svou výškou, celkovým vzhledem, způsobem množení a pěstování, svými nároky jsou

bylinným trvalkám tak podobné, že bývají spolu vnímány jako jedna pěstitelská skupina a nacházejí v praxi společné uplatnění. Jsou to např. *Iberis sempervirens*, *Dryas octopetala*, *Astragalus angustifolius*. Za trvalky jsou bezesporu považovány také mnohé druhy keřů, polokeřů či keříčků z teplejších oblastí světa, především ze Středomoří, jako např. *Salvia officinalis*, *Lavandula angustifolia*, *Helianthemum apenninum*, *Hyssopus officinalis*, *Satureja montana*, *Clinopodium nepeta* (syn. *Calamintha nepeta*). Relativnost pojmu trvalka souvisí ne jenom s jejím morfologickým utvářením, ale také s geografickou oblastí, pro kterou skupinu trvalek vymezujeme.

Z důvodu velkého počtu pěstovaných trvalek, jejich velké variability, prošlechtění a různých způsobů použití je potřebné je rozdělit na:

a) trvalky záhonové: prošly dlouhodobým a intenzivním šlechtěním (mnohé od druhé poloviny 19. století), mají bohaté odrůdové zastoupení, k pěstování vyžadují kvalitní zahradní půdu záhonu, nesnášejí konkurenci jiných taxonů, jsou vesměs středně vysoké až vysoké (např. zahradní hybridy v rodech *Hemerocallis*, *Helenium*, *Phlox*, *Iris* nebo *Astilbe*, odrůdy v rodech *Paeonia*, *Anemone* aj.). Skupina je především vhodná pro zakládání záhonů různého typu a intenzity péče,

b) trvalky plané: původní botanické druhy nebo odrůdy, které si ještě hodně zachovávají vzhledové a pěstitelské vlastnosti původních druhů. Velmi široká skupina taxonů především vhodných k zakládání přírodě podobných vegetačních prvků (např. *Artemisia*, *Sedum aizoon*, *Thymus serpyllum*, *Dianthus carthusianorum*),

c) trvalky plané se záhonovým charakterem: přechodová skupina taxonů, a to jak botanických druhů, tak odrůd, které je možné ve výsadbách

19 RAUNKIÆR, C., H. GILBERT-CARTER, A. FAUSBØLL, a A. G. TANSLEY. *The Life Forms of Plants and Statistical Plant Geography*. Oxford: Clarendon Press, 1934, 632 s.

Obr. 1, 2: *Salvia nemorosa*, trvalka planá se záhonovým charakterem, použita v záhonu a v přírodě blízkém vegetačním prvku (stylizace evropské stepi).

kombinovat na jedné straně se záhonovými trvalkami v záhonech, na straně druhé s planými trvalkami v jiných způsobech použití, než je záhon. Předpokladem je jejich prosperování jak v prostředí záhonu, tak na jiných stanovištích. V záhonech nesmějí být tak vitální, aby silně konkurovaly záhonovým trvalkám a omezovaly je, ale současně pro ně musí prostředí záhonu být adekvátním pěstebním prostředím (*Geranium macrorrhizum*, *Alchemilla mollis*, *Astrantia major*, *Echinacea angustifolia*).

Cibulnaté a hlíznaté rostliny: skupina vytrvalých, značně různorodých rostlin se speciálními zásobními orgány (cibule nebo hlízy) a speciálními požadavky a pěstebními postupy. Rostliny v zásobním orgánu s obnovovacími meristémy přečkávají nepříznivé období, kterým je sucho, kdy zcela zastavují nebo výrazně utlumují své životní pochody. Rostliny pro:

- a) krátkodobé působení v každoročně obnovovaných výsadbách, ve kterých jsou přítomné ve dvou vegetačních sezónách (X–V). V první sezóně pouze zakořeňují, efekt listů a kvetení přinášejí na relativně krátkou dobu ve druhém roce (zahradní odrůdy *Tulipa*, *Hyacinthus*). Stejně agrotechnické termíny zakládání a rušení výsadby a velmi podobná technologie zakládání a péče je umožňuje kombinovat s dvouletkami,
- b) krátkodobé působení v každoročně obnovovaných výsadbách. Působení omezeno na jednu vegetační sezónu (V–IX) z důvodu nedostatečné mrazuvzdornosti v našich klimatických podmínkách. Stejně agrotechnické termíny zakládání a rušení výsadby a velmi podobná technologie zakládání a péče je umožňuje kombinovat s letničkami (např. *Canna*, *Dahlia*, *Gladiolus*, *Begonia* × *tuberhybrida*),

- c) krátkodobé uplatnění v kompozici ve víceletých výsadbách spolu s trvalkami (např. *Narcissus*, *Fritillaria*, *Allium*, *Camassia*, *Nectaroscordum*).

Zařazení květin do pěstitelské skupiny nemusí být vždy jednoznačné. Nutno zdůraznit, že zohledňuje především praktické hledisko, na jehož základě jsou květiny vymezovány do svébytné skupiny. Může být proměnlivé, podléhat dobovým tendencím, jak dokládají příklady z historie. Např. některé druhy rodu *Echeveria* (*E. gibbiflora*) pěstované v kobercových záhonech jsou dnes spíše používány v interiérech, podobně *Chlorophytum comosum*, *Asparagus aethiopicus* nebo jejich uplatnění v interiérech je stejně významné jako pěstování ve venkovním prostředí (např. *Coleus scutellarioides* (syn. *Coleus blumei*), *Plectranthus purpuratus*, *Streptocarpus saxorum*).

Květinové prvky: jejich definování, rozdělení a charakteristika vychází z teorie vegetačních prvků²⁰. Termín **vegetační prvek** je obecně používaný termín pro označení základní, živé, prostorotvorné složky díla krajinářské architektury. V závislosti na životní formě a pěstitelské skupině rostlin rozděluje Šimek²¹ vegetační prvky na **dřevinné** (stromy, keře a dřevité liány) a **bylinné** (byliny). Bylinné vegetační prvky tvoří jednoděložné a dvouděložné rostliny, méně či více okrasné květem.

Květinový prvek je bylinný vegetační prvek, založený z jedné či vícero pěstitelských skupin květin. Z hlediska **prostorového uspořádání** může být:

- **bodový:** soliterní květina (např. *Yucca filamentosa*, *Ricinus communis*, *Eremurus robustus*, *Molinia arundinacea*),

- **liniový:** volně rostoucí nebo tvarovaný plůtek, broderie na parteru (*Lavandula angustifolia*, *Hyssopus officinalis*, *Teucrium chamaedrys*), liniová výsadba volně rostlých květin (např. *Kochia scoparia*, *Alcea rosea*, *Ricinus communis*, *Paeonia lactiflora*, *Canna*),
- **plošný:** záhon, bylinný podrost, porosty bylin záhonového charakteru, porosty bylin inspirované přírodou – přírodě podobné vegetační prvky²² (např. stylizované stepi, mokřady, porosty bylin na okrajích porostů dřevin aj.).

Záhon je umělé prostředí (stanoviště), ve kterém zajistíme optimální podmínky pro trvale taxonomicky determinované společenstvo. Tím může být zelenina, růže, květina atd. V následné péči souborem pracovních operací tyto optimální podmínky zajišťujeme.

Optimální podmínky prostředí záhonu uměle vytváříme souborem pracovních operací, jejichž výsledkem je konstrukce vegetační nosné vrstvy záhonu. Ta je tvořena zpravidla kvalitní propustnou zahradní půdou s vysokým obsahem organické složky (kompost, listovka), zásobenou živinami (makro a mikroprvky), drobtovité struktury, s dobrou mikrobiální činností a sorpční schopností pro živiny a vodu. Souborem pracovních operací (zálivka, nakypřování, hnojení aj.) tyto optimální podmínky v průběhu péče udržujeme. Záhon má definovaný tvar a je zřetelně vymezen od svého okolí.

Záhon květin neboli květinový záhon je uměle vytvořený porost květin, pro které je prostředí záhonu adekvátním pěstebním stanovištěm, připravené zahradnickými technologiemi tak, aby byla zajištěna jeho taxonomická

20 Vegetační prvek definuje jako „základní prostorotvornou složku díla zahradní a krajinářské tvorby. Je určen jeho fyziognomií (vzhledem), prostorovým uspořádáním rostlin a způsobem pěstování.“ (ŠIMEK, 2001).

21 ŠIMEK, P. *Hodnocení dřevin a jejich porostů pro pěstební účely v zahradní tvorbě*. Dizertační práce. Lednice, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici, 2001.

22 PEJCHAL, M. „Přírodě blízké“ vegetační prvky – možnosti a hranice jejich použití v zahradní a krajinářské tvorbě. In: *Dny zahradní a krajinářské tvorby: management sídelní zeleně*. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2004, s. 93–95. ISBN 80-902910-7-4.

čistota. Taxonomická čistota je termín, kterým vymezujeme pěstitelské skupiny květin a jejich konkrétní taxonomickou skladbu, odpovídající kompozičnímu záměru v souladu s ekologicko-pěstitelskými nároky taxonů.

V závislosti na **pěstitelské skupině**, ze které jsou v převládající míře květinové záhony založeny, je rozdělujeme na krátkodobé (každoročně obnovované) a víceleté (každoročně neobnovované):

V památkách zahradního umění jsou **krátkodobé květinové záhony** zakládány z květin, které jsou:

- monocyklické annuely (pravé letničky) nebo bienny (pravé dvouletky),
- polycyklické vytrvalé druhy, které v našich klimatických podmínkách nejsou mrazuvzdorné (nepravé letničky, hlíznaté rostliny subtropické a tropické bioklimatické zóny),
- polycyklické vytrvalé druhy, které po prvním roce kvetení degradují ve svých odrůdových vlastnostech (nepravé dvouletky),
- polycyklické vytrvalé druhy s každoročním obnovováním cibulí. Vyčerpáním a zánikem starých a vznikem nových cibulí každým rokem dochází ve středoevropském subkontinentálním klimatu k prořidnutí výsadeb a slabšímu kvetení, proto je každoroční obnova žádoucí (odrůdy zahradních tulipánů, hyacintů),
- výjimečně i z polycyklických vytrvalých druhů, u nás mrazuvzdorných (trvalek), které jsou působivé v průběhu celé vegetační sezony a současně jsou snadno množitelné a na trhu dostupné (např. *Gaura lindheimeri*, pestrolisté odrůdy *Heuchera*, *Ajuga*).

Příklady: letničkový, dvouletkový záhon, záhon z tulipánů, jiřin, smíšený květinový záhon

Víceleté záhony zakládáme z květin, které jsou:

- polycyklické vytrvalé druhy (pereny neboli trvalky),
- polycyklické vytrvalé mrazuvzdorné cibulnaté a hlíznaté druhy (např. *Allium*, *Lilium*, *Erythronium*, *Cyclamen* atd.). Vzhledem ke krátkodobému působení v kompozici a následnému zatažení je lepší je nevysazovat jako samostatnou pěstitelskou skupinu, ale kombinovat je s trvalkami ve smíšených víceletých záhonech.

Příklady: trvalkový záhon a výsadby trvalek na otevřených plochých záhonového charakteru²³

Krátkodobé i víceleté květinové záhony mohou být komponovány z jedné či více pěstitelských skupin. Pokud jsou komponovány z více pěstitelských skupin, jedná se o **smíšené květinové záhony**.

Pěstování a použití květin je mnohdy nerealizovatelné bez přítomnosti stavebních (konstrukčních, technických) prvků. Takový prvek je zkonstruován, sestaven z části vegetační a části technické. Výsledkem řešení jsou pak „**vegetačně-technické**“ prvky. Technická část takových prvků zajišťuje vhodné prostředí pro pěstování vegetační části (rostlin). Svými vlastnostmi a provedením by měl umožnit optimální růst a rozvoj pěstovaných rostlin.

Vegetačně-technický prvek:

- bodový: rostliny v nádobách různého typu (mísa, váza, truhlík, koryto, závěsná nádoba), květinové objekty (sochy, lyry, zvířata aj.), popínavá rostlina na konstrukci,
- liniový: soustava rostlin v nádobách seskupených do linie, květinové girlandy (např. *Ipomoea tricolor*, *I. hederifolia*, *Mina lobbata*, *Thunbergia*

23 HANSEN, R. a F. STAHL. *Die Stauden und ihre Lebensbereiche in Gärten und Grünanlagen*. Stuttgart: Verlag Eugen Ulmer, 1993, 573 s.

alata, *Solanum jasminoides*), květinová zídka, liniové výsadby popíná-
vých letniček a trvalek (např. *Cyclanthera pedata*, *Cardiospermum hali-
cacabum*, *Cobaea scandens*, *Fallopia baldschuanica*, *Humulus lupu-
lus*, *Lathyrus latifolius*),

- plošný: vertikální zahrada (stěna), zpevňovaný trávník (zatravnovací rošty, dlaždice) či bylinný porost v roštech, rohožích, kazetách s např. mateřídouškou, rozchodníky atd.

4.2 Autenticita historických sortimentů záhonových rostlin

Podstatou obnovy památek zahradního umění je zachování, obnova nebo znovuvybudování historických zahrad s co největším stupněm autenticity. To je podmíněno a ovlivněno řadou faktorů, k nimž neoddělitelně patří volba autentických rostlinných sortimentů. Zejména bylinné taxony, z podstaty význačné omezenou životností, přitom nutně podléhaly častým obměnám a samozřejmě také módním preferencím příslušných období. Při obnovách historických zahrad se proto obvykle potýkáme se skutečností, že dobové odrůdy zanikly nebo jsou jinak nedostupné. Historické zahrady jistě nebyly neměnnými objekty striktně vycházejícími z plánové dokumentace, často se už zakládání těchto zahrad muselo s nedostupností některých složek pružně vyrovnávat. V případech, kdy lze při obnově vycházet z dochovaných plánů, je ovšem nesporné, že úplná absence kterékoli složky kompozice bude celek narušovat nápadněji než její náhrada komponentou podobnou. Nezbytnou podmínkou věrohodné substituce zůstává samozřejmě správná interpretace těchto komponent, stejně jako velmi dobrá orientace v sortimentech současných, umožňující vytipování

věrohodných náhradních taxonů. Odrůdy zaniklé v minulém století lze často ještě vcelku snadno nahradit na základě jejich krátkých charakteristik z katalogů školek. Katalogy staršího data byly ale většinou jen pouhými seznamy nebo ceníky a podobu v nich vedených odrůd bude nutno dohledávat, pracně a často s nejistým výsledkem, v dobových zahradnických periodikách. U nejstarších zahrad z předlinnéovských dob obvykle dokumentace chybí, přesto je nutno v případech jejich rekonstrukcí vycházet jen z dobově dostupného rostlinného materiálu, jehož hodnověrná interpretace bývá v mnoha případech značně složitá. Překonání podobných nesnází bývá podmíněno velmi dobrou orientací v historické i současné druhové a odrůdové skladbě sortimentů a vyžaduje často týdny studia archívních materiálů.

Jména rostlin

Dnešní vědecké jméno druhu je dvouslovnou kombinací (binomem) rodového jména a druhového epitheta²⁴. V zájmu přesnosti a ověřitelnosti jména rostliny je ve vědeckých publikacích nutné jako neznělou, nevyslovovanou část jména uvádět (zkrácené) jméno autora, který je prvně zveřejnil. Pod stejným jménem mívali totiž různí autoři nezřídka na mysli různé taxony anebo různou šíři stejného taxonu. Např. *Canna coccinea* Mill. byla popsána jako druh s rumělkově červenými květy, v Aitonově pojetí (*C. coccinea* Ait.) byla ale rozšířena o zahradní klony se žlutě vybarvenými kalichy, přičítané dnes varietám *C. indica* L.; proti tomu jméno *C. coccinea* Urb. bývá spojováno s robustním antilským druhem *C. jaegeriana* Urb. V zahradnické literatuře, zatížené řadou nomenklorických omylů (a tím spíše v plánové dokumentaci), význam autorských zkratk přirozeně upadá: i v těch vzácných případech, kdy nejsou zcela ignorovány, bývají často jen bez rozmyslu

24 Botanickým kongresem vyhlášená mezinárodně platná pravidla botanického názvosloví jsou zakotvena v Kódu botanické nomenklatury (ICBN). V současné době je v platnosti shenzenská edice ICBN z roku 2017. Pravidla tvorby jmen okrasných rostlin a zemědělských plodin (zahradních hybridů, odrůd, linií, klonů) určuje Kód nomenklatury pěstovaných rostlin (ICNCP), který spravuje (co do kompatibility s ICBN ne vždy šťastně) International Society for Horticultural Science (ISHS); poslední edice vstoupila v platnost roku 2016.

opisovány a připisovány tak mylně pojímaným jménům. Dobovou synonymiku proto i v této metodice uvádíme bez jmen autorů.

Jméno rodu je od Linnéových časů jednoslovné a píše se s velkým počátečním písmenem; v textu se vyznačuje kurzívou (*Narcissus*, *Leucojum*, *Consolida*). Odvozeno bývá obvykle z latiny nebo z řečtiny, popřípadě ze jmen osobností spojovaných s botanikou, ve všech případech se s ním ale gramaticky zachází jako se jménem latinským.

U autorů předlinnéovských se jednotky ekvivalentní současnému pojetí rodu objevují v časech pozdní renesance, jejich jména nebyla však ještě ustálena a nemusela být nutně jednoslovná. Jen několik příkladů: rod *Narcissus* v Gesnerově nebo Clusiově pojetí shrnoval narcisy s vícekvětnými stvoly (jednokvěté byly oddělovány do rodu *Pseudonarcissus*), zdánlivě ale zahrnoval vzdáleně příbuzné sternbergie – ty ve skutečnosti spadaly do svébytného rodu s dvouslovným jménem *Narcissus autumnalis*. Jméno *Consolida* (nebo *Consolida regalis*) bylo již užíváno v dnešním smyslu, ale *Consolida media* bylo v Lobelově pojetí rodové jméno pro kopretinu (*Leucanthemum*) a v Beslerově pojetí pro zběhovce (*Ajuga*); rodové jméno *Consolida maior* bylo pak synonymem pro některé kostivaly (*Symphytum*) a *Consolida aurea* pro devaterníky (*Helianthemum*). Samozřejmě to neznamená, že by staří autoři takto pojmenované rody shledávali příbuznými. Přestože různí autoři nezřídka užívali různá jména, jména jiných autorů obvykle udržovali v patrnosti a uváděli v synonymice. Linné ale mnohá z těchto starých rodových jmen svévolně přenesl na jiné rody a zmíněné vazby tak zpřetrhal – v důsledku toho je interpretace jmen v renesančních florilegiích značně ošidná a bez důkladného studia dobových materiálů v podstatě nemožná. Např. původní význam jména *Leucojum* naplňovaly už od Dioskoridových časů druhy, převedené později Linnéem do rodu *Cheiranthus* (některé druhy dnešních rodů *Erysimum*, *Malcolmia* a *Matthiola* – poslednímu ostatně dodnes zůstalo lidové jméno „levkoje“), kdežto k bledulím se vázalo dvouslovné rodové jméno *Leucojum bulbosum*, které např. u Clusia zahrnovalo také sněženky.

Dnešní druhová i vnitrodruhová epitheta (s výjimkou kultivarů) se píše s malým počátečním písmenem a v textu se vymezují kurzívou. Stejně jako jména rodová jsou dnes obvykle jednoslovná (spolu se jménem rodovým tak tvoří binomické vědecké jméno taxonu) a bývají zpravidla odvozena z neživého jazyka. V podstatě jde o symboly nahrazující někdejší mnohaslovné popisy: mohou a nemusejí odrážet některou z charakteristik druhu, mohou být odvozena ze zeměpisných pojmů, nebo mohou být připisována osobnostem činným v botanice (potom se v předválečných katalozích často ještě po anglosaském vzoru, dnes ve znění ICBN zapovězeném, psávala s velkým počátečním písmenem). Jakkoli je řada taxonů pěstována pod několika jmény, platné je pouze jediné, a tím je (až na výjimky stanovené v ICBN) nejstarší oprávněné jméno. Jména odrůd se uvádějí za jménem vyššího taxonu (rodu, druhu), zpravidla běžným písmem vymezeným jednoduchými uvozovkami. Dříve (ještě v meziválečném období) se ovšem i zahradní odrůdy v cenících školek často zapisovaly jako běžné variety. Latinská jména takto zapisovaných kultivarů (nyní ovšem přepisovaná v uvozovkách a s velkým počátečním písmenem) z těchto dob jsou proto platná; od roku 1958 jsou už přípustná jen jména v živém jazyce, na pohled odlišná od latinských jmen druhů nebo přírodních variet.

Středověcí autoři vystačili s jednoslovným či dvouslovným pojmenováním rostlin (*lilium*, *leucojum*, *rosa*, *rosa marinum*, *jovis barba*), aniž měli potřebu druhy sdružovat do nadřazených taxonů. Postupně, jak druhů přibývalo, přidávali renesanční učenci k jejich rozlišení krátké charakteristiky, které s dalšími novými druhy zpřesňovali a rozšiřovali. Jestliže ani rodová jména nebyla v těch dobách užívána jednotně, o popisných dodatcích to platí tím spíše. Někteří rostliny prostě číslovali (týž druh se jmenoval *Thalictrum majus quartum* v Dodonaevě, *Thalictrum quartum vel montanum tercium* v Clusiově, případně *Thalictrum quintum flore purpureo* v Camerariově pojetí), jiní končili u popisných jmen „na půl druhé stopy dlouhých“ (dokonce i autor tohoto výroku, jímž byl sám Linné, tentýž druh vedl jako *Thalictrum fructibus pendulis triangularibus rectis caule tereti*, ke jménu však přidal – původně jen jako vyhledávací zkratku na předsázce – symbolické „triviální jméno“ *Thalictrum aquilegifolium*. Pro svou praktičnost se ale právě tato triviální jména brzy

vžila a pozdně barokní zahradníci a školkaři už je užívali bez výjimky. Zacházeli s nimi ovšem různě – ještě v předminulém století byly jako nové druhy popisovány i mnohé zahradní klony a hybridy. Např. v zahradnické literatuře dodnes často uváděné pestrolisté *Alternanthera amoena*, *A. bettzickiana*, *A. versicolor*, *A. magnifica* nebo *A. amabilis* jsou jen vegetativně udržovanými klony jediného druhu, založeném na nejstarším zveřejnění jména *Telanthera bettzickiana* z roku 1862 a tedy s platným jménem *Alternanthera bettzickiana*. V řadě recentních botanických studií bývají ale všechny tyto stěsnaně rostoucí klony považovány jen za vnitrodruhové jednotky (a tedy svým způsobem synonyma) plazivě rozbíhavých *Alternanthera tenella* (1829) nebo *A. paronychioides* (1833) – v takovém případě by byla platná tato jména jako prioritní. A jiní autoři i tyto taxony spojují s blízkou *Alternanthera ficoidea*: pak by ovšem nejstarším oprávněným, a tedy platným jménem pro všechny výše zmíněné taxony bylo toto poslední, postavené na Linnéově basionymu *Gomphrena ficoidea* z roku 1753. Pro udržení autenticity je pak žádoucí pěstovaným subtaxonům ponechat původní vymezení přinejmenším na úrovni kultivaru – např. *Alternanthera tenella* 'Amoena', *A. tenella* 'Versicolor' atd.

4.2.1 Květinové sortimenty ve středověku

Z hlediska dekorativního působení měly středověké zahrady, přinejmenším ve střeoevropském regionu, význam obvykle jen druhořadý a tomu odpovídaly i dobové sortimenty: v zahradách se pěstovala především zelenina, koření, léčivé a aromatické byliny. I vyloženě okrasné druhy (např. *Lilium candidum*, *Iris germanica*, *Alcea rosea*, *Dictamnus albus*, *Aquilegia vulgaris*, *Helleborus niger*, *Salvia sclarea*, *Paeonia officinalis*, *Matthiola incana*,

Convallaria majalis a samozřejmě růže a „rosa marinum“ – *Rosmarinus officinalis*), nebyly-li současně léčivkami, byly pěstovány především s ohledem na religiozní symboliku, případně jako prostředky k ochraně střech před bleskem (netřesk), k vymítání ďábla (čemeřice, kapradl) nebo k podobným mystickým účelům.

Širší představu o tehdejších rostlinných sortimentech klášterních zahrad poskytne oddíl LXX v soupisu nařízení pro správu královských majetků (Capitulare de villis vel curtis imperii), vypracovaný nejspíš v normandském benediktinském klášteře v Saint Vandrille a zavedený na přelomu osmého a devátého století Karlem Velikým²⁵. Výkazy rostlin v breviářiích dvorních statků v Asnapiu a v Treole dokumentují uplatňování těchto nařízení v praxi. Vedle ovocných dřevin, koření a dlouhé řady léčivek (tab. 1) tady byly typicky okrasné rostliny zastoupeny právě jen symbolikou opředěnými a nápadně vonnými liliemi, kosatci, třemdavou, růžemi a rozmarýnem.

Nemalou pozornost zasluhují i pozdější díla, sepsaná na svou dobu osvěcenými představenými benediktinských (Walahfrid Strabo, 808–849^{26,27}, a Hildegarda z Bingen, 1098–1179²⁸) nebo dominikánských (Albert Magnus, 1206?–1280²⁹) klášterů, dokládající, že sortimenty zahradních rostlin zůstávaly i v průběhu dalších čtyř století v podstatě neměnné – všichni tito autoři přispěli do výčtu stěží čtyřiceti dalšími druhy. K výše zmíněnému výčtu lze na těchto podkladech vedle řady dalších léčivek přičíst i z dnešního pohledu okrasné (především však rovněž symbolikou opředené a obvykle i nápadně vonné) druhy jako *Paeonia officinalis*, *Matthiola incana*, *Erysimum cheirii*, *Alcea rosea*, *Viola tricolor* („herba Trinitatis“) a *Lavandula angustifolia*,

25 PUTTER, J. *Teutsche Reichsgeschichte in ihrem Hauptfaden*. Göttingen: Verlag Vandehoek und Ruprecht, 1793.

26 STRABO, W. *De cultura hortorum*. Překlad a komentář Jakub Šimek. Uherský Brod: Pavel Šimek – Florart, 2005. ISBN 80-239-5861-5.

27 HILDEGARDA Z BINGENU, G. HERTZKA a W. STREHLOW. *Léčebné umění Hildegardy z Bingen*. Praha: Alternativa, 2002. ISBN 80-85993-72-4.

28 REUSS, F. A. *Walahfridi Strabi Hortulus*. Wirceburg: J. Stahel, 1834.

29 JESSEN, C. *Alberti Magni De vegetabilibus libri VII*. Berlin: Georg Reimer, 1867.

anebo *Colchicum autumnale*, *Vinca minor* a *Helleborus niger*, vzbuzující respekt vysokou toxicitou.

Zpola latinská, zpola barbarská středověká jména rostlin byla ovšem ještě neustálená, nezřídka i víceznačná, nebo naopak zatížená řadou běžně užívaných synonym. Příkladem mohou být – bohužel jen ve fragmentech zachované – záznamy Angela de Florentia (+1410), dvorního lékárníka Karla IV. a Václava IV. V labyrintu arabských, řeckých, latinských, španělských a německých jmen je orientace velmi nesnadná – např. jen samotnému netřesku (*Sempervivum tectorum*) připisoval Angelus jména azyon, aignanpichon, barba Jovis, herba Jovis, romada, cardo Sancta Mariae, polium majus a polium marinum, pesano, gygarra, seha segi, scycadus arabicus, semperviva, succutum a sion zyonis.³⁰ Obsah řady jmen – např. „cristiana“ (*Helleborus niger*), „boberella“ (*Physalis alkekengii*) – byl dávno zapomenut, jiná – např. „astrencia“ (*Imperatoria ostruthium*), „leucojum“ (*Matthiola annua*, srov. „levkoje“), „gladiolus“ (*Iris germanica*), „hermodactylus“ (*Colchicum autumnale*) – přenesl později Linné na jiné taxony, a mohou být proto z pohledu naší doby zavádějící. Nadto byla mnohá jména víceznačná – např. „solsequium“ bývalo interpretováno také jako čekanka (*Cichorium intybus*), kozlíček (*Valerianella olitoria*) nebo kolotočník (*Heliotropium europaeum*),

na druhé straně Hildegarda z Bingenu užívala i jména „eliotropium“ pro měsíček; jako „gladiolus“ byly vedle *Iris germanica* označovány i jiné druhy kosatců (přinejmenším *I. pallida*, *I. florentina* a nejspíš také *I. sambucina*), jméno „febrifugia“ bylo vedle řimbaby (*Tanacetum parthenium*) užíváno také pro heřmánek (*Matricaria chamomilla*) a zeměžluč (*Centaurium erythraea*). Jméno „uniones“ bylo vedle sečky připisováno i jiným česnekům (např. *Allium ursinum*), „synape“ oběma pěstovaným druhům hořčic (*Sinapis alba* i *S. nigra*), jména „dracontea“ a „basilisca“ byla vedle pelyňku (*Artemisia dracunculus*) a bazalky (*Ocimum basilicum*) přisuzována také árónům (*Arum dracunculus* anebo *A. italicum*)³¹. Interpretace takových jmen vyžaduje kromě dobrého přehledu v dobové i současné nomenklatuře a studia nesnadno dostupných historických pramenů i odpovídající znalosti středověkého duchovního života. Pro výběr rostlin za účelem rekonstrukce dobových záhonů lze sice vcelku dobře vycházet z interpretací dřívějších autorů, také jejich díla je však nutno kriticky posuzovat – někteří např. nekriticky připisovali středověkým jménům moderní postlinnéovský obsah, ač byla mezi tím (zpravidla C. von Linnéem) přenesena na rostliny Nového světa.³² Jako velmi zdařilé lze doporučit i na síti dostupné rozbory G. H. Pertze³³ nebo výše již zmíněného R. von Fischer-Benzona (z poslední vychází interpretace jmen v tab. 1), jakkoli se i jejich názhledy v některých případech liší.

30 ŠTERNBERK, K. M., Graf von. *Pogednanj o bylinářstwj w Čechách*. Praha: Antonín Puchmayr, 1819.

31 FISCHER-BENZON, R. von. *Altdeutsche Gartenflora*. Kiel und Leipzig: Verlag von Lipsius & Tischer, 1894.

32 ECKHART, J. G. *Comentarii de rebus Franciae orientalis et episcopatus vvirceburgensis*. Vol. 2. Würzburg: Alma Universitatis Juliae, 1729.

33 PERTZ, G. H. *Monumenta Germaniae historica. Caroli Magni Capitularia*. Vol. 1., Hannover: Bibliopolis aulica Hahniana, 1835.

Tab. 1: Druhy podléhající nařízení z „Capitulare de villis vel curtis imperialis“ a jejich jména u pozdějších středověkých autorů (mimo ovocné dřeviny).

Platné vědecké jméno	Capitulare	Strabo, Albert Magnus, Hildegarda	Invent. Hofgut Asnapium & Treola
<i>Allium ampeloprasum</i> L.	porros		porrum
<i>Allium ascalonicum</i> L.	ascalonica	aschalonía, aschlauch	scalonia
<i>Allium cepa</i> L.	cepa		cepascalonia
<i>Allium fistulosum</i> L.	uniones		
<i>Allium sativum</i> L.	alia	knoblauch	alia
<i>Allium schoenoprasum</i> L.	britla	prieslauch	brittola
<i>Althaea officinalis</i> L.	bismalva, id est altea	bismalva, altea, malvaviscus	mismalva
<i>Amaranthus blitum</i> L.	blidas		
<i>Ammi majus</i> L.	ameum		
<i>Anethum graveolens</i> L.	anetum		
<i>Angelica archangelica</i> L.	olusatrum		
<i>Anthriscus cerefolium</i> (L.) Hoffm.	cerfolium	cerifolium	cerfolium
<i>Apium graveolens</i> L.	apium	apium	apium
<i>Arctium lappa</i> L.	pardana		
<i>Artemisia abrotanum</i> L.	abrotanum	abrotanum	abrotanum
<i>Asarum europaeum</i> L.	vulgigina	ungula caballi, herba leporis	asarum
<i>Atriplex hortensis</i> L.	adripias	melda	
<i>Beta vulgaris</i> L.	beta	beta, blitum	beta
<i>Brassica oleracea</i> L.	caulos	caputium	Caules, caulas
<i>Brassica rapa</i> L.	napos	napo, rapa	ravacaules
<i>Bryonia alba</i> L.	coloquintida	viticella	
<i>Calendula officinalis</i> L.	solsequium	sponsa solis, ringella, eliotropium	solsequia?
<i>Cannabis sativa</i> L.	canava		
<i>Carum carvi</i> L.	careium		

Platné vědecké jméno	Capitulare	Strabo, Albert Magnus, Hildegarda	Invent. Hofgut Asnapium & Treola
<i>Cicer arietinum</i> L.	cicerum italicum	cicer, kicher	
<i>Cichorium intybus</i> L.	intubas	cicorea	solsequia?
<i>Coriandrum sativum</i> L.	coriandrum		coliandrum, coriandrum
<i>Cucumis sativus</i> L.	pepones	pepones, melones	
<i>Cucumis melo</i> L.	cucumeres	cucumer	
<i>Cuminum cyminum</i> L.	cuminum		
<i>Cynara cardunculus</i> L.	cardo	virga pastoris	
<i>Daucus carota</i> L.	carvita	daucus	
<i>Dictamnus albus</i> L.	diptamnium	diptannus	
<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn	squilla	squilla, cepa muris	
<i>Eruca vesicaria</i> (L.) Cav.	eruca alba		
<i>Euphorbia lathyris</i> L.	lacterida	arbor mirabilis	
<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	feniculum	foeniculum	
<i>Iris germanica</i> L.	gladiolum	gladiola, swertula	
<i>Isatis tinctoria</i> L.	waisdo	weyt, sandix	
<i>Juniperus sabina</i> L.	sabina	sybenbaum	savina
<i>Lablab purpureus</i> (L.) Sweet	faseolum	faseolus, lobia, dolichos	
<i>Lactuca sativa</i> L.	lactuca	lactuca, latich	
<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	cucurbita	cucurbita, kurbesa	
<i>Laserpitium siler</i> L.	sium	siler montanum	
<i>Lepidium sativum</i> L.	nasturtium	nasturcium, crasso	
<i>Levisticum officinale</i> W.D.J. Koch	levisticum	libysticum, livisticum	libesticum
<i>Lilium candidum</i> L.	lilium	lilium	lilium
<i>Malva silvestris</i> L.	malva		malva
<i>Mentha longifolia</i> L.	mentastrum	wildeminsa, rossemynta	mentastrum

Platné vědecké jméno	Capitulare	Strabo, Albert Magnus, Hildegarda	Invent. Hofgut Asnapium & Treola
<i>Mentha pulegium</i> L.	pulegium	puleium	
<i>Mentha spicata</i> L.	menta	sisimbria, bachmynta	menta
<i>Nepeta cataria</i> L.	nepta	nepeta, calamentum	nepta
<i>Nigella sativa</i> L.	git	nigella?	
<i>Papaver somniferum</i> L.	papaver	papaver, papaver hortense	
<i>Pastinaca sativa</i> L.	pastinaca		
<i>Pisum sativum</i> L.	pisos maurisicus		
<i>Persicaria bistorta</i> (L.) Samp.	dragontea	bistorta, serpentaria, colubrina	
<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Fuss.	petresilinum		petresilum
<i>Pimpinella anisum</i> L.	anisum		
<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	radices	rafanum, radix	
<i>Rosa gallica</i> L.	rosa	rosa	
<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	rosa marinum		
<i>Rubia tinctorum</i> L.	warentia	sandix	
<i>Ruta graveolens</i> L.	ruta	ruta, peganon	ruta
<i>Salvia officinalis</i> L.	salvia	salvia	salvia
<i>Salvia sclarea</i> L.	sclareia	sclarega	sclareia
<i>Satureja hortensis</i> L.	satureia	saturegia	satureia
<i>Sempervivum tectorum</i> L.	jovis barba	semperviva	
<i>Sinapis alba</i> L.	synape	sinapis, senff herba	
<i>Tanacetum balsamita</i> L.	costum	costum	costum
<i>Tanacetum parthenium</i> L.	febrifugium	matricaria, metra, bertram	
<i>Tanacetum vulgare</i> L.	tanazita	ambrosia	tanazita, tanezata
<i>Trigonella foenum-graecum</i> L.	fenigrecum	siliquia, fenugraecum	
<i>Vicia faba</i> L.	faba maior	faba	

4.2.2 Květinové sortimenty v období renesance

Jakkoli lze v italských městských státech počátky renesančního myšlení a s ním spojený rozkvět umění i přírodovědy doložit už k polovině 14. století, do zaalpských zemí se šířilo až během tzv. renesančních válek v první polovině 16. století – také do našich zemí pronikalo až po husitských válkách s podobným zpožděním. Mezitím byl vynalezen knihtisk a s rozvojem mořeplavby objeveny nové země, což vedlo k rychle rostoucímu zájmu o vše nové, rostliny dovážené z dalekých zemí nevyjímaje. Botanika nebyla ještě vědní disciplínou v dnešním smyslu, spočívala víceméně ve výkladu vědomostí antických autorů a zůstávala otevřená veškeré vzdělané veřejnosti: lékárníkům, bohatnoucí šlechtě, umělcům i zahradníkům.³⁴ Jestliže první komentátoři starověkých bylinářů znali na dva tisíce druhů, v průběhu prvního novověkého půlstoletí – tedy do doby domácení renesance v našich zemích – vzrostl počet známých druhů na pět tisíc. S rozvojem sběratelství – fenoménem gotického myšlení neznámým – se pak i nové druhy rostlin rychle šířily v nově zakládaných šlechtických zahradách. To vše pochopitelně složení renesančních květinových sortimentů ve středoevropských zahradách výrazně ovlivnilo – v době, kdy na naše území sloh pronikal, byly už seznamy v zahradách pěstovaných rostlin neporovnatelně obsáhlejší než na sklonku středověku a bouřlivě se rozvíjely.

Nešlo jen o zámořské objevy, u nichž byly ostatně introdukce nových rostlin také ještě v plenkách: roku 1539 byly z italských zahrad přivezeny indické netýkavky (*Impatiens balsamina*) a středoamerické afrikány (*Tagetes erecta*), roku 1561 antillské dosny (*Canna indica*), později slunečnice (*Helianthus*

annuus a *H. multiflorus*, 1576), nocenka (*Mirabilis jalapa*, 1583), a teprve poté následovaly brambor (*Solanum tuberosum*), rajče (*Lycopersicon esculentum*), paprika (*Capsicum annuum*) a tabák (*Nicotiana tabacum*), namnoze ještě pěstované rovněž jako okrasné květiny. Překvapivě až v této době byla ale do zaalpských zemí přivezena i řada mediteránních druhů, dobře známých už antickým autorům – např. *Nigella damascena* a *Santolina chamaecyparissias* (obě 1539), *Hesperis matronalis* (1542), roku 1560 se objevují první zmínky o pěstování *Chrysanthemum coronarium*, *Dianthus barbatus*, *Mandragora officinarum*, *Antirrhinum majus*, *Salvia horminum*, *Lupinus luteus* a *Reseda alba* ve středoevropských zahradách.³⁵

Poměrně dobrou představu o šíři středoevropských zahradních sortimentů v této době podává Gessnerův rukopis *Horti Germaniae*, zahrnutý ve spisech lékárníka Valeria Corda z Wittenbergu³⁶. Na rozdíl od komentovaných přepisů antických bylinářů, jaké byly pro tu dobu obvyklé, šlo v podstatě o skutečnou zahradnickou knihu, která snad byla současně i katalogem pro výměnu rostlin³⁷, uváděla množství rostlin dílem domácích (ale do zahrad až v té době nově zavážených), dílem introdukovaných ze zámoří a zmiňovala i konkrétní zahrady, v nichž byly pěstovány – lze tak vyvozovat, nakolik už byl který druh rozšířen. Gessner jako první vyobrazil zahradní hybridy tulipánů (dnešní *Tulipa gesneriana*), u řady rostlin (orlíčky, jaterníky, oměje, šalvěje, chrpy atd.) podchytil albinotické klony a u jiných zmiňoval i plnokvěté variety.

Zhruba v těchže dobách přinutily stálé vojenské střety na vratké turecko-habsburské hranici Ferdinanda I. k vyjednávání se Sulejmanem I. (v zastoupení

34 EGMOND, F. Observing nature. The correspondence network of Carolus Clusius (1526–1609). In: MIERT, D. van (ed.). *Communicating observations in early modern letters (1500–1675) – epistolography and epistemology in the Age of the scientific revolution*. London, Turin: Warburg Institute & Nino Aragno Editore, 2013. ISBN 19-08590-46-7.

35 WEIN, K. Deutschlands Gartenpflanzen um die Mitte des 16. Jahrhunderts. *Botanisches Centralblatt*. 1914, sv. 31, č. 2, s. 463–555.

36 CORDUS, V. *Simesufii annotationes in Pedacii Dioscoridis Anazarbei de Medica materia libros quinque*. Argentoratum (Strasbourg), Josias Rihelius, 1561.

37 FRETZ, D. *Konrad Gessner als Gärtner*. Zürich: Atlantis-Verlag, 1948.

vyslancem O. G. Busbecqem a velkovezírem Alí Pašou).³⁸ Právě Busbecq do Prahy roku 1554 přivezl první cibule tulipánů. V téže roce byly ještě uvedeny denivky (*Hemerocallis fulva* a *H. lilioasphodelus*) a krátce po nich hyacinty (1557), narcisy (roku 1560 *N. poeticus*, o pět let později *N. tazetta* a *N. jonquilla*), roku 1560 sasanky (*Anemone hortensis* nebo *A. coronaria*), roku 1573 perské řebčičky (*Fritillaria imperialis*), turecké lilie (*Lilium chalconicum*) a levantské kosatce (*Iris susiana*) a roku 1580 perské pryskyřníky (*Ranunculus asiaticus*).

Busbecq také prosadil na místo prefekta císařských zahrad Charlese d'Éclusea (známějšího jako Clusius), který v té době pozvedl habsburský dvůr mezi evropská centra rané botaniky. S bohatým rostlinným materiálem později přešel na leidskou universitu, kde založil sbírkovou zahradu a sepsal své *Rariorum plantarum historia*³⁹, v nichž propagoval zejména pěstování cibulovin – vedle tulipánů (soustředil jich na čtyřicet odrůd) uvedl po několika druzích lilí, řebčičků, hyacintů (zahrnujících tehdy i řadu modřenců a ladoněk), narcisů, snědků, česneků, sněženek a bleduľ, ocúnů, jarních a podzimních krokusů, cibulovitých i oddénkatých kosatců (v desítkách klonů, rozdělovaných tehdy do rodů *Iris* a *Chamaeiris*). Jako řada jeho současníků věnoval pozornost i plnokvětým odrůdám: vedle zmíněných narcisů a ocúnů to byly opět plnokvěté pryskyřníky a blatouchy, nově také sasanky (*Anemone hortensis*, *A. coronaria* a *A. ranunculoides*), černuchy (*Nigella damascena*) a pivoňky (*Paeonia officinalis*), dále kohoutky (*Lychnis flos-cuculi*), hvozdíky (*Dianthus caryophyllus* a *D. barbatus*), bertrámy a řimbaby (*Achillea ptarmica* a *Tanacetum parthenium*). Téměř o století později zmiňuje Paul Hermann⁴⁰ z téže zahrady na 80 narcisů, téměř padesát karafiátů

(z toho 12 odrůd *D. barbatus*), 30 lilí, 32 hyacinty a jen asi dvacet tulipánů – u všech těchto rodů zmiňuje rovněž plnokvěté odrůdy.

Další z prefektů habsburských císařských zahrad, Clusiův odchovanec Emanuel Sweerts, vydal roku 1612 z pověření Rudolfa II. výpravný obrazový katalog – *Florilegium*⁴¹ – s vyobrazením 560 květín na 110 tabulích. Převládaly rovněž cibuloviny, zobrazujících 32 odrůdy tulipánů, 56 narcisů, 44 hyacintů, modřenců a ladoněk, 40 sasaneč, 30 kosatců, 18 lilí a zhruba po desítku krokusů, ocúnů, česneků, řebčičků a perských pryskyřníků. Druhý díl⁴² zobrazuje trvalky a letničky, opět s řadou barevných odchylek a plnokvětých odrůd (tab. 2). Podobně proslulým florilegiem je v podstatě i *Hortus Eystettensis*, sestavený norimberským lékárníkem Basileem Besslerem⁴³ a pojednávající zhruba o 350 domácích, 200 mediteránních a devadesáti zámořských taxonech pěstovaných v zahradě eichstattského knížecího biskupství. Mezi více než padesáti tulipány a třiceti narcisy převládají už hybridy (v narcisech jsou dvě tabule věnovány jen plnokvětým odrůdám). Převážně z plnokvětých odrůd sestávají hlíznaté sasanky (*Anemone hortensis* a *A. coronaria*) a pryskyřníky (*Ranunculus asiaticus*), plnokvěté odrůdy jsou i mezi hyacinty a pivoňkami, mezi jaterníky (*Hepatica nobilis*), barvíny (*Vinca minor*), chrpami (*Centaurea cyanus*) a aksamitníky (*Tagetes erecta*) (tab. 2).

Data o renesančních květinových sortimentech jsou tedy nepřehledná, ne vždy ale snadno interpretovatelná. Nomenklatura renesančních jmen je už sice latinská, interpretace však bývá náročnější než u jmen středověkých. Rodová jména bývala často víceslovná, následovaná (místo druhového epitheta) obvykle krátkými popisy druhu, které rozdíl u poměrně

38 FOSTER, C. T. a F. H. B. DANIELL. *The life and letters of Ogier Ghiselinde Busbecq*. London: C. Kegan Paul & Co., 1881.

39 CLUSIUS, C. *Rariorum plantarum historia*. Antverpy: Joannus Moret (officina Plantiniana), 1601.

40 HERMANN, P. *Horti academici Lugduno-Batavi Catalogus*. Leiden: Cornelius Boutesteyn, 1687.

41 SWEERT, E. *Florilegium amplissimum et selectissimum (pars prima)*. Amsterdam: Joan Jansson, 1647.

42 SWEERT, E. *Florilegii pars secunda, in qua agitur de praecipuis plantis et floribus fibrosas radices habentibus*. Amsterdam: Joan Jansson, 1647.

43 BESSLER, B. *Hortus Eystettensis*. Nuremberg: 1613.

už početných a často i podobných druhů, přibližovaných obvykle nekolorovanými mědirytinami, stěží vystihují. Druhy spadající k jednomu linnéovskému rodu byly často rozdělovány mezi více skupin, k nimž pak byly zase přiřazovány i zcela nepříbuzné taxony. Nomenklatorickými rozbory bylo pozdějšími autory doplněno jen málo z těchto spisů (např. Gérardův Herball⁴⁴, stěžejní dílo k prvointrodukcím do britských zahrad, komentované Benjaminem Jacksonem⁴⁵, charakteru středoevropské renesance se

ovšem vymyká). Výčet jmen z Horti Germaniae, interpretovaný K. Weinem⁴⁶ a H. Eddelbüttele⁴⁷, zdaleka není kompletní a nadto různí renesanční autoři pro tytéž druhy jen zřídka užívali stejných jmen (srov. tab. 2). Sám Linné⁴⁸ pak tato „zahradnická“ jména v synonymice svých předchůdců obvykle ignoroval. Řadu z těchto jmen však zařadil Caspar Bauhin v pozdějších edicích svého Pinaxu⁴⁹, Linnéem mnohdy citovaných – mnohá jména lze proto do určité míry interpretovat alespoň takto nepřímými cestami.

Tab. 2: Odrůdově nejbohatší taxony zmiňované ve Florilegiu (Sweerts, 1612) a v Hortus Eystettensis (Bessler, 1613).

Platné jméno	Bessler (1613)	Sweerts (1612)
<i>Anemone hortensis</i> L. & <i>A. coronaria</i> L.	<i>Anemone hortensis</i> (šest plnokvětých odrůd)	<i>Anemone pavo</i> , <i>A. calcedonica</i> , etc (36 odrůd)
<i>Antirrhinum majus</i> L.	<i>Antirrhinum majus</i> (v pěti barevných odrůdách)	<i>Anthyrrhinum suave-rubens</i> ("variaque varietas")
<i>Althaea rosea</i> L.	<i>Malva rosea</i> , <i>M. hortensis</i> (6 odrůd)	<i>Rosa malvea</i> (dvě plnokvěté odrůdy)
<i>Aquilegia vulgaris</i> L.	<i>Aquilegia caerulea</i> , <i>A. stellata</i> (v 10 odrůdách)	<i>Aquilegia simplex</i> , <i>A. inverso fl.pl.</i> , etc (9 odrůd)
<i>Bellis perennis</i> L.	<i>Bellis minor</i> , <i>B. prolifera</i> , <i>B. sylvestris</i> (šest odrůd)	<i>Bellis hortensis</i> (tři odrůdy)
<i>Calendula officinalis</i> L.	<i>Calendula lutea</i> , <i>C. prolifera</i> (tři odrůdy)	<i>Chrysanthemum majus</i> , <i>C. minus</i> etc. (tři odrůdy)
<i>Campanula medium</i> L.	<i>Medium flore...</i> (čtyři jména podle barev)	----
<i>Canna indica</i> L.	<i>Canna indica</i> (dvě odrůdy)	<i>Canna indica</i> (dvě odrůdy)
<i>Centaurea cyanus</i> L.	<i>Cyanus arvensis</i> (v osmi barevných odrůdách)	<i>Cyanus</i> (čtyři odrůdy, jména podle barev)
<i>Colchicum autumnale</i> L. & <i>C. byzantinum</i> Gawl.	<i>Colchicum</i> (i plnokvěté odrůdy)	<i>Colchicum pannonicum</i> , <i>C. album</i> , etc (5 odrůd)
<i>Consolida regalis</i> Gray	<i>Consolida regalis</i> (12 plnokvětých odrůd)	<i>Delphinium elatius</i> ("variaque varietas")
<i>Crocus vernus</i> (L.) Hill. & <i>C. versicolor</i> Ker-Gawl.	<i>Crocus vernus</i> (v šesti subtaxonech)	<i>Crocus columbina</i> , etc (osm jarních subtaxonů)

44 GERARD, J. *The Herball, or general historie of plantes*. London: John Norton, 1597.

45 JACKSON, B. D. *A catalogue of plants cultivated in the garden of John Gerard in the years 1596–1599*. London: Pewtress & Co., 1876.

46 WEIN, K. Deutschlands Gartenpflanzen um die Mitte des 16. Jahrhunderts. *Botanisches Centralblatt*. 1914, sv. 31, č. 2, s. 463–555.

47 EDELBÜTTEL, H. In Rostock zur Zeit des Dreissigjährigen Krieges vorkommende Heilkräuter und Zierpflanzen der Gärten. *Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin und der Naturwissenschaften*, 1938, sv. 31, č. 1/2, s. 86–120, a č. 3, 121–147.

48 LINNÉ, C. von. *Species Plantarum*. Holmia (Stockholm): Laurent Salvius, 1753.

49 BAUHIN, C. *Pinax theatri botanici*. Basilea: Johannes Regis, 1671.

Platné jméno	Bessler (1613)	Sweerts (1612)
<i>Dianthus barbatus</i> L.	Flos armerius (tři odrůdy)	Armeria simplex, A. altera (5 odr. & plnokvětá)
<i>Dianthus caryophyllus</i> L.	Caryophyllus maximus, C. multiplex (13 odrůd)	Caryophyllus (devět odrůd, jména podle barev)
<i>Dianthus plumarius</i> L.	Caryophyllus sylvestris (čtyři odrůdy)	----
<i>Erysimum ×cheiri</i> (L.) Crantz	Leucojum flore luteo, Flos cheiri (5 odrůd)	Leucojum sive Keyri (pět odrůd)
<i>Fritillaria imperialis</i> L.	Corolla imperialis, Fritillaria sultana (čtyři odrůdy)	Corona imperialis (dvě odrůdy)
<i>Hepatica nobilis</i> Schreb.	Hepatica aurea (čtyři odrůdy)	Hepatica (šest odrůd, jména podle barev)
<i>Hyacinthus orientalis</i> L.	Hyacinthus orientalis (čtrnáct odrůd)	Hyacinthus orientalis, H. jacobaeus (devět odrůd)
<i>Iris xiphium</i> L., <i>I. jacquinii</i> Schrank	Iris bulbosa (12 jmen)	Iris bulbosa, hispanica, anglica (čtrnáct jmen)
<i>Iris germanica</i> L., <i>I. pallida</i> Ten., <i>I. sambucina</i> L.	Iris latifolia	Iris latifolia (3 klony) & I. damascena
<i>Iris lutescens</i> Lam., <i>Iris pumila</i> L., <i>I. aphylla</i> L.	Chamaeiris latifolia (osm odrůd)	Iris pumila latifolia sive Chamaeiris (deset jmen)
<i>Lilium martagon</i> L.	Lilium montanum (čtyři odrůdy)	Martagon sive Hemerocallis (čtyři odrůdy)
<i>Matthiola incana</i> (L.) Aiton	Leucojum flore albo, L. flore rubro (14 odrůd)	Flos Keiri albus
<i>Muscari botryoides</i> L.	Hyacinthus botryoides (čtyři odrůdy)	Hyacinthus botryoides (tři odrůdy)
<i>Narcissus tazetta</i> L.	Narcissus orientalis, N. polyanthos (12 odrůd)	Narcissus, jména podle barev, asi x;11 odrůd
<i>Narcissus pseudonarcissus</i> L.	Pseudonarcissus montanus (deset odrůd)	Pseudonarcissus duplex, Narcissu plenus, 5 klonů
<i>Paeonia officinalis</i> L., <i>P. mascula</i> (L.) Mill.	Paeonia polyanthos, P. mas	Paeonia multiplex
<i>Papaver somniferum</i> L.	Papaver multiplex, P. laciniatum (osm odrůd)	Papaver swertý (dvě odrůdy)
<i>Primula ×pubescens</i> Jacq.	Auricula ursi (tři odrůdy)	Auricula ursi (sedm odrůd)
<i>Ranunculus asiaticus</i> L.	Ranunculus Asiaticus grumosa radice (5 odrůd)	Ranunculus Asiaticus, R. grumosus (sedm odrůd)
<i>Silene chalcedonica</i> (L.) E.H. Krause	Flos Constantinopolitanus (tři odrůdy dle barev)	Lychnis chalcedonica (dvě odrůdy)
<i>Silene coronaria</i> (L.) Clairv.	Lychnis coronaria (5 odrůd)	Lychnis flore albo et rubro
<i>Tagetes erecta</i> L. (incl. <i>T. patula</i> L.)	Caryophyllus indicus, C. major (šest odrůd)	Africanus flos maximus, maius, alter (pět odrůd)
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch.Bip.	Matricaria flore pleno, M. flore simplici	Matricaria flore pleno
<i>Tulipa gesneriana</i> L.	Tulipa lutea, T. serotina a další (46 odrůd)	Tulipa (32 odrůdy, jména hlavně podle barev)
<i>Viola odorata</i> L.	Viola Martia (pět odrůd, včetně plnokvětých)	Viola Martia (čtyři odrůdy)
<i>Viola wittrockiana</i> Gams	Viola flammea maior (dvě odrůdy)	Viola tricolor, V. flammea

4.2.3 Květinové sortimenty v období baroka

V českých zemích období baroka časově víceméně odpovídá době pobělohorské: po porážce protestantské šlechty císařskými vojsky sotva už co bránilo nastolení habsburské absolutistické vlády a zahájení komplexní protireformace a rekatolizace země za vydatné pomoci jezuitského řádu. Jakkoli to znamenalo odklon od svobodného renesančního myšlení, záliba v blahobytu přetrvávala a umění se více než kdy jindy těšilo široké podpoře nové katolické šlechty, která při honosných sídlech zakládala okrasné zahrady v novém velkolepém stylu. V těch byly nadále udržovány bohaté renesanční sortimenty a s rostlinami obchodovala řada knížecích dvorních zahradníků (ne vždy se tak dělo se souhlasem šlechty, ale objevovaly se už i oficiální ceníky). Třicetiletá válka zpusťovala většinu evropských zemí a introdukcím nových druhů příliš nepřála, přesto i v této době byla do evropských zahrad přivezena řada nových druhů, především z mediteránních oblastí: roku 1629 *Amberboa moschata*, *Chrysanthemum coronarium*, *Scabiosa atropurpurea*, nové druhy krokusů (*C. versicolor*, *C. biflorus* a *C. serotinus*) a *Ornithogalum arabicum*, o čtyři léta později *Omphalodes verna*, *Hyacinthodes hispanica* a *Globularia cordifolia*, roku 1648 *Iris sambucina*, *Cerastium tomentosum*, *Orlaya grandiflora*, *Anagallis monnelli* a *Achillea tomentosa*. Ze zámoří v těch dobách přibýly *Symphyotrichum tradescantii*, *Sanguisorba canadensis*, *Phaseolus multiflorus* a *P. coccineus* (vše už roku 1633), dále roku 1640 *Aquilegia canadensis*, *Rudbeckia laciniata*, *Angelica lucida*, *Agave americana* a v závěru válečných let *Solidago canadensis* a *Heuchera americana*. Nedlouho poté následovala *Lysimachia punctata* (1658) a později další zámořské introdukce – především *Yucca filamentosa* (1675), *Physostegia virginiana* (1683), *Solidago altissima* (1686), roku 1690 pak

nové pelargonie (*Pelargonium cucullatum* a *P. capitatum*), *Hibiscus mutabilis*, *Portulaca pilosa* a *Gloriosa superba*, krátce nato ještě *Lantana camara* a *Agapanthus umbellatus*, a ke konci století *Rudbeckia triloba*, *Echinacea purpurea* a *Coreopsis auriculata* (vše 1699). S počátkem 18. století introdukce nových druhů rychle nabývají na objemu, jmenujme proto už jen nejvýznamnější z prvních desetiletí: *Aubrieta deltoidea*, *Centaurea ragusina* a *C. cineraria* (vše roku 1710), řada nových aster z rodu *Symphyotrichum* (roku 1710 *S. novae-angliae*, *S. novi-belgii*, *S. puniceum* a *S. mutabile*, roku 1734 *S. dumosum* a *S. multiflorum*, krátce po polovině století ještě *S. laeve* a *S. ericoides*), další pelargonie, z nichž o sto let později povstaly nejvýznamnější hybridní skupiny (1701 *Pelargonium peltatum*, 1710 *P. zonale* a *P. inquinans*, roku 1724 *P. fulgidum*, *P. odoratissimum*, *P. papilionaceum* a *P. angulosum*), dále *Leonotis leonurus* (1712), *Dianthus chinensis* (1713), *Papaver orientale*, *Heliopsis helianthoides* a *Gomphrena globosa* (všechny 1714), *Phlox glaberrima* (1725), *Phlox caroliniana* (1728) a *Phlox paniculata* (1732; deset let poté přibýly ještě *P. maculata* a *P. divaricata*), *Helenium autumnale* (1729) a kolem roku 1730 ještě *Delphinium grandiflorum*, *Cleome spinosa*, *Silene flos-jovis*, *Iberis sempervirens*, *Aster sedifolius*, *Chelone glabra*, *Capsicum baccatum*, *Solidago caesia* a *S. flexicaulis*, *Veronica longifolia* a *V. spuria*, *Liatris spicata*, *L. pycnostachya* a *L. scariosa*, *Lysimachia ciliata*, *Papaver nudicaule* a *Goniolimon tataricum*.⁵⁰

Hrubou představu o vývoji středoevropských barokních sortimentů s přesahem do polinnéovského období si lze učinit z porovnání nabídek z katalogů augsburgských školek Hanse Georga Krause⁵¹ (1665) a berlínské zahrady knížete C. L. Krauseho⁵² (Hortus Krausianus, 1736 a 1783). První⁵³ je rozdělen na dílčí katalogy tulipánů (jména většiny z 320 pravděpodobně

50 SWEET, R. *Hortus Britannicus*. London: James Ridgway, 1830.

51 WACHSMUTH, B. *Der Augsburger Blumenhändler und Kunstgärtner Hans Georg Kraus*. Zandera. 2016, sv. 31, č. 2, s. 53–64. ISSN 0940-9920.

52 ROLOFF, C. L. *Index plantarum tam peregrinarum quam nostro nascentium coelo quae aluntur Berolini in Horto celebri Krausiano confecit*. Berlin: Christ L. Kunst, 1746.

53 KRAUS, H. G. *Catalogus der Blumen so, bey mir, Hans Georg Kraus in Aügsbürg zü beKomen sein*. Augsburg: Johann Ulrich Schönigk, 1665.

virózních „odrůd“ nezapřou původ v dobách tulipománie), narcisů, hyacintů, ostatních cibulovin, karafiátů a krátký výčet zbývajících trvalek, který je podobně jako renesanční florilegia bohatý na plnokvěté odrůdy – nezřídka i u druhů, kde dnes nejsou běžné. Nomenklatura zůstává samozřejmě ještě předlinnéovská, autoři nově v té době sepisovaných katalogů botanických zahrad (stejně tak i berlínské Hortus Krausianus) však

běžně odkazovali na synonymiku nejvýznamnějších pozdně renesančních děl (především už zmíněného Bauhina *Phytopinax*⁵⁴ a Besslerova *Hortus Eystettensis*⁵⁵) a snažili se v nich uvedeným jménům přizpůsobit. Poslední edice berlínské *Hortus Krausianus*⁵⁶ ovšem na svou dobu vcelku svižně přešla na linnéovská binomická jména, která až na výjimky doposud zůstala v platnosti (tab. 3).

Tab. 3: Vývoj sortimentů květin v nabídkách školek H. G. Kraus (Augsburg, 1665) a Hortus Krausianus (C. L. Krausse a A. F. W. Krausse, Berlin, 1746 a 1783).

Platné jméno	Kraus (1665)	Krausse (1746)	Krausse (1783)
<i>Anemone hortensis</i> L. & <i>A. coronaria</i> L.	("Cat. der Anemoni" 55 odrůd)	<i>Anemone Oenanthe foliis</i> (1)	<i>Annemone coronaria</i> , "viel. Farb."
<i>Antirrhinum majus</i> L.	<i>Antirrhinum</i> , "allerley Sorten"	<i>Antirrhinum</i> (maius) (10 odrůd)	<i>Antirrhinum majus</i> (bez odrůd)
<i>Alcea rosea</i> L.	---	<i>Malva rosea</i> (devět odrůd)	<i>Alcea rosea</i> , "vielerley Farben"
<i>Aquilegia vulgaris</i> L.	<i>Aquilegia stellata</i> , allerley Farben	<i>Aquilegia hortensis</i> , <i>A. stellata</i> (18)	<i>Aquilegia hortensis</i> , "viel. Farben"
<i>Aster amellus</i> L.	---	<i>Aster atticus</i> (2 odrůdy)	<i>Aster amellus</i> (bez odrůd)
<i>Bellis perennis</i> L.	<i>Bellis</i> , "underschidlicher Sorten"	<i>Bellis hortensis</i> (8 odrůd)	<i>Bellis hortensis</i> , "vielerley Farben"
<i>Callistephus chinensis</i> (L.) Nees	---	<i>Aster Chenopodii folio</i> (3 odrůdy)	---
<i>Calendula officinalis</i> L.	---	<i>Caltha vulgaris</i> (čtyři odrůdy)	---
<i>Canna indica</i> L.	<i>Canna indica</i> (dvě odrůdy)	<i>Cannacorus latifolius</i> (pět odrůd)	<i>Canna indica</i> (tři odrůdy)
<i>Convallaria majalis</i> L.	<i>Lilium Conuallium</i> (dva klony)	<i>Lilium convallium</i> (čtyři odrůdy)	<i>Convallaria majalis</i> (3 odrůdy)
<i>Crocus vernus</i> L.	<i>Crocus</i> (8 jmen podle barev)	<i>Crocus vernus latifolius</i> (8 odrůd)	<i>Crocus vernus</i> , "vielerley Couleur."
<i>Dianthus barbatus</i> L.	<i>Flos armerius</i> , "allerley Sorten"	<i>Caryophyllus barbatus</i> (7 odrůd)	<i>Dianthus barbatus</i> (bez odrůd)
<i>Dianthus chinensis</i> L.	---	<i>Caryophyllus sinensis</i> (dvě odrůdy)	<i>Dianthus chinensis</i> (bez odrůd)
<i>Dianthus caryophyllus</i> L.	("Cat. Caryophyllorum" 90 odrůd)	---	<i>Dianthus caryophyllus</i> , grosse Coll.

54 BAUHIN, C. *Pinax theatri botanici*. Basilea: Johannes Regis, 1671.

55 BESSLER, B. *Hortus Eystettensis*. Nuremberg: 1613.

56 KRAUSSE, A. F. W. *Catalogus von perennirenden Pflanzen, welche um billige Preise zu haben bey august Fridrich Wilhelm Krausse, kunst- und botanischen Gärtner in Berlin*. Berlin, 1783.

Platné jméno	Kraus (1665)	Krausse (1746)	Krausse (1783)
<i>Dianthus plumarius</i> L.	---	<i>Dianthus tenuifolius plumarius</i> (4)	<i>Dianthus plumarius</i> (dvě odrůdy)
<i>Dictamnus albus</i> L.	Fraxinella "weiss & roth"	Fraxinella & Fraxinella niveo flore	<i>Dictamnus albus</i> (dvě odrůdy)
<i>Erysimum ×cheiri</i> (L.) Crantz	Leucijum "Gelb" (2 odrůdy)	Leucojum luteum (pět odrůd)	<i>Cheiranthus cheirii</i> (2 odrůdy)
<i>Fritillaria imperialis</i> L.	Corona imperialis (tři odrůdy)	Corona imperialis (10 odrůd)	<i>Fritillaria imperialis</i> (dvě odrůdy)
<i>Fritillaria meleagris</i> L.	<i>Fritillaria ordinari</i> weiss & purpur	<i>Fritillaria serotina</i> , <i>F. isabella dicta</i>	<i>Fritillaria meleagris</i> L. (3 odrůdy)
<i>Galanthus nivalis</i> L.	Leucojum bulbosum "mit herzlen"	Narcisso-Leucojum trifolium (2)	<i>Galanthus nivalis</i> (šest klonů)
<i>Geranium pratense</i> L.	<i>Geranium anglicum</i> (striatum)	<i>Geranium batrachioides</i> (6 odrůd)	<i>Geranium pratense</i> (3 odrůdy)
<i>Helianthus annuus</i> L.	---	Corona solis maxima (7 odrůd)	---
<i>Hepatica nobilis</i> Mill.	<i>Hepatica flore pleno</i> (2 odrůdy)	<i>Ranunculus tridentatus</i> (5 odrůd)	<i>Annemone hepatica</i> (4 odrůdy)
<i>Hesperis matronalis</i> L.	<i>Viola matronalis</i> (tři odrůdy)	<i>Hesperis hortensis</i> (7 odrůd)	<i>Hesperis matronalis</i> (3 odrůdy)
<i>Hyacinthus orientalis</i> L.	("Cat. der Hyacinthen" 60 položek)	<i>Hyacinthus Orientalis</i> (10 odrůd)	<i>Hyacinthus orientalis</i> , gr. Varietät.
<i>Impatiens balsamina</i> L.	---	<i>Balsamina foemina</i> (5 odrůd)	---
<i>Iris sambucina</i> L. & <i>I. sicula</i> Tod. atd.	<i>Iris latifolia</i> (šest klonů)	<i>Iris hortensis</i> , <i>I. latifolia</i> (10 klonů)	<i>Iris gloriosa</i> (bez odrůd)
<i>Iris lutescens</i> Lam.	<i>Chamaeiris angustifolia</i> (5 odrůd)	<i>Iris humilis</i> (dvě odrůdy)	<i>Iris biflora</i> (bez odrůd)
<i>Iris pumila</i> L.	<i>Chamaeiris latifolia</i> (dvě odrůdy)	<i>Iris humilis minor</i> (bez odrůd)	<i>Iris pumila</i> (3 odrůdy)
<i>Iris xiphium</i> L.	<i>Iris hispanica</i> (8 odrůd)	<i>Xiphion angustifolium</i> (9 odrůd)	<i>Iris xiphium</i> (bez odrůd)
<i>Lilium candidum</i> L.	<i>Lilium album</i> (1 – "doppelt")	<i>Lilium album</i> (4 odrůdy)	<i>Lilium candidum</i> (4 odrůdy)
<i>Matthiola annua</i> (L.) Aiton	Leucoium (čtyři jména dle barev)	Leucojum incanum (12 odrůd)	<i>Cheiranthus incanus</i> "alle Couleur"
<i>Mirabilis jalapa</i> L.	---	Jalappa (šest jmen podle barev)	---
<i>Paeonia officinalis</i> L.	<i>Paeonia</i> ("rot", "weisslecht")	<i>Paeonia foemina</i> (3 odrůdy)	<i>Paeonia officinalis</i> (3 odrůdy)
<i>Papaver rhoeas</i> L.	---	<i>Papaver erraticum</i> (7 odrůd)	---
<i>Papaver somniferum</i> L.	---	<i>Papaver hortense</i> (6 odrůd)	---
<i>Primula ×brevistyla</i> DC.	<i>Primula veris fl. pleno</i> (2 odrůdy)	<i>Primula veris hortensis</i> (9 odrůd)	<i>Primula veris hortensis</i> , viel. Farb.
<i>Primula ×digenea</i> Kern.	<i>Primula veris prolifera</i> (2 odrůdy)	<i>Primula ver. Constantinopolitana</i> 6	incl. in <i>Primula veris hortensis</i> ?
<i>Primula ×pubescens</i> Jacq.	<i>Auricula Ursi</i> (8 klonů dle barev)	<i>Auricula Ursi fol. rotundis</i> (1)	<i>Primula auricula</i> , "gr. Assortiment"
<i>Ranunculus asiaticus</i> L.	("Cat. Ranuncolorum" 25 odrůd)	<i>Ranunculus grumosa radice</i> (6)	<i>Ranunculus asiaticus</i> , "viel. Farb."

Platné jméno	Kraus (1665)	Krause (1746)	Krause (1783)
<i>Ricinus communis</i> L.	Palma Christi, "etliche Sorten"	<i>Ricinus americanus</i> (4 odrůdy)	<i>Ricinus communis</i> (dvě odrůdy)
<i>Scabiosa atropurpurea</i> L.	---	<i>Scabiosa peregrina</i> (4 odrůdy)	<i>Scabiosa africana</i> (bez odrůd)
<i>Silene chalcedonica</i> (L.) E.H. Krause	Flos Constantinopolitanus	<i>Lychnis hirsuta</i> (čtyři odrůdy)	<i>Lychnis chalcedoniaca</i> (3 odrůdy)
<i>Silene coronaria</i> (L.) Clairv.ex Rchb.	<i>Lichnis coronaria</i> (2 odrůdy)	<i>Lychnis coronaria</i> (5 odrůd)	<i>Agrostemma coronaria</i> (2 odrůdy)
<i>Symphotrichum novae-angliae</i> (L.) Nes.	---	<i>Aster Novae Angliae</i> (2 odrůdy)	<i>Aster Novae Angliae</i> (bez odrůd)
<i>Tagetes erecta</i> L.	---	<i>Tagetes indicus</i> , <i>T. maximus</i> (8)	---
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch.Bip.	<i>Matricaria flore pleno</i>	<i>Matricaria flore pleno</i> (3 odrůdy)	<i>Matricaria parthenium</i> (2 odrůdy)
<i>Thymus serpyllum</i> L. & <i>T. praecox</i> Opiz	---	<i>Serpillum vulgare</i> (4 odrůdy)	<i>Thymus serpyllum</i> (2 odrůdy)
<i>Tulipa ×gesneriana</i> L.	("Cat. der Tulipanen" 320 položek)	<i>Tulipa praecox</i> , <i>T. serotina</i> (8)	<i>Tulipa gesneriana</i> , aller Spielarten
<i>Vinca minor</i> L.	<i>Vinca pervinca</i> (3 odrůdy)	<i>Pervinca vulgaris</i> (2 odrůdy)	<i>Vinca minor</i> (3 odrůdy)
<i>Viola odorata</i> L.	---	<i>Viola Martia</i> (pět odrůd)	<i>Viola odorata</i> , <i>V. martia</i> (3 odrůdy)
<i>Viola ×wittrockiana</i> Gams	Flos trinitatis (dvě odrůdy)	<i>Viola tricolor hortensis</i> (7 odrůd)	---
<i>Viscaria vulgaris</i> Rohl.	---	<i>Lychnis viscosa</i> , <i>Muscipula</i> (5)	---

4.2.4 Květinové sortimenty v období romantismu

Období romantismu, hledajícího podněty v tajemné minulosti a v exotických zemích, se ve skladbě rostlinných sortimentů projevilo výraznou expanzí v důsledku organizovaných importů ze zámoří; centra okrasného zahradnictví se proto pomalu přesouvají do západoevropských zemí. Poměrně široký přehled o sortimentech v tomto období poskytnou např. obě série Sweetovy monografie o květinách britských zahrad⁵⁷, přehledy

o dobových introdukcích pak periodika vydávaná proslulými botanickými zahradami v Edinburghu⁵⁸ a v Lambeth-Marsh (následně od třetí řady v Kew)⁵⁹, a v podrobných seznamech pozdější edice Sweetova⁶⁰ i Loudonova⁶¹ *Hortus Britannicus*.

Okrasné rostliny byly už v této době plánovitě kříženy a šlechtěny. Po introdukcí kapské *Pelargonium grandiflorum* (1794) následovala rozsáhlá anglická a německá šlechtění s účastí již dříve pěstovaných druhů a po dvou

57 SWEET, R. *The British Flower Garden*. Série I, London: W. Simpkin & R. Marshall: sv. 1–3, 1823–1829. Série II, London: James Ridgway: sv. 1–4, 1831–1838.

58 EDWARDS, S. *The Botanical Register*. London: James Ridgway. Série I: sv. 1–14, 1815–1828. Série II: (LINDLEY, J. *Edward's Botanical Register*), sv. 15–33, 1829–1847.

59 CURTIS, W. *The Botanical Magazine*. London: Couchman & Fry. Série I: sv. 1–14, 1790–1800. Série II: (SIMS, J. *Curtis's Botanical Magazine*), sv. 15–52, 1801–1844.

60 SWEET, R. *Hortus Britannicus; or, a catalogue of all the plants indigenous or cultivated in the gardens of Great Britain*. Third edition. London: James Ridgway, 1839.

61 LOUDON, J. C. *Hortus Britannicus – a catalogue all of the plants indigenous, cultivated in, or introduced to Britain*. Third edition. London: Longmann, Brown, Green, & Longmans, 1850.

desetiletých zmiňuje řadu nových kříženců R. Sweet⁶²; deset let poté popisuje L. Trattinick⁶³ 192 hybridů jen z německého křížení. Jiřinky (*Dahlia pinnata*), zmiňované z berlínské botanické zahrady od roku 1800, byly už v té době známy v několika barevných odstínech⁶⁴ a po deseti letech byly rozšiřovány i v plnokvětých klonech⁶⁵; dvě desetiletí poté vynikají v jejich šlechtění také východočeští pěstitelé, zejména faráři J. Turek a F. Hurdálek⁶⁶. V letech 1805–1808 byly uvedeny *Paeonia edulis*, *P. festiva* a *P. whitleyi* (jakožto čínské zahradní klony už roku 1754 introdukované *P. lactiflora*) a po dalších dvou desetiletích uvedl N. Lémon první odrůdy z evropského šlechtění, na které brzy navázali další francouzští pěstitelé. Také *Fuchsia magellanica* byla v letech 1822–1830 uváděna v několika variantách, hybridy z jejich vzájemného křížení (*F. ×corallina*, *F. ×tenella* a další) byly pak ještě kříženy s *F. fulgens* za vzniku mimořádně plastických hybridů *F. ×hybrida* a *F. ×speciosa*⁶⁷. V letech 1816 a 1818 uvedené východoasijské stračky (*Delphinium grandiflorum* a *D. cheilanthum*) byly již před rokem 1830 pěstovány v plnokvětých klonech a kříženy s eurasijskou *D. elatum* daly k roku 1836 rovněž vzniknout hybridům, prošlechtěným v dalších dvou desetiletích do podoby proslulé *D. ×belladonna*. Japonskými zahradníky po staletí šlechtěné zahradní chryzantémy (*C. ×morifolium*) byly do holandských zahrad uvedeny už roku 1688, v době mezi tulipománií a hyacintománií však zapadly a teprve z rostlin po třetí reintrodukci (1789) uvedl pařížský školkař T. Pelé roku 1836 prvních třicet (o čtyři léta později to už bylo 300) původem evropských odrůd.⁶⁸

Z nejvýznamnějších letniček introdukovaných v tomto období vyberme alespoň *Zinnia elegans* (1796), *Sanvitalia procumbens* (1798), *Cosmos bipinnatus*, *C. sulphureus* a *Xerochrysum bracteatum* (vše 1799), *Mimulus guttatus* a *M. luteus* (1812 a 1826), *Clarkia amoena* a *C. pulchella* (1818 a 1826); mezi léty 1820 a 1830 byly ještě uvedeny *Begonia cucullata* (známější jako *B. semperflorens*, pěstované hybridy ale pocházejí až z konce století), *Ageratum houstonianum*, *Coreopsis tinctoria*, *Ammobium alatum*, *Schizanthus pinnatus*, *Gypsophila elegans*, *Phlox drummondii*, *Portulaca grandiflora*, *Torenia asiatica*, *Salvia splendens* a *S. involucrata*, *Glandularia elegans*, *G. peruviana* a *G. tweediana* (se severoamerickou *G. aubletia* daly později vzniknout hybridním verbenám), *Browallia grandiflora* a *B. speciosa*, *Calceolaria integrifolia*, *Phlox drummondii*. Argentinské *Petunia axillaris* a *P. integrifolia* byly uvedeny v letech 1823 a 1831 a jen několik let poté daly vzniknout hybridním zahradním petúniím⁶⁹, pěstovaným zakrátko i v plnokvětých odrůdách.

Z trvalek to byly zejména kavkazské importy jako *Betonica grandiflora* (1800), *Lomelosia caucasica* (1803), *Psephellus dealbatus* (1806), *Doronicum orientale* (1808), *Scilla siberica* (reintr. 1815), *Puschkinia scilloides* (1819), *Brunnera myosotidiflora* (1826) a *Phedimus spurius* (1833), následované východoasijskými *Phlox stolonifera* (1800), *Lilium tigrinum* (1804), *L. concolor* (1806) a *L. dauricum* (1809), *Campanula punctata* (1813), *Lamprocapnos spectabilis* (1816, s reintrodukcí 1846), *Aquilegia glandulosa* (1818) a *A. formosa*

62 SWEET, R. *Geraniaceae – the natural order of Gerania*. London: James Ridgway. Sv. 1–5, 1820–1830.

63 TRATTINICK, L. *Neue Arten von Pelargonien deutschen Ursprunges*. Wien: Carl Schaumburg & Co. Sv. 1–4, 1825–1829.

64 SORENSEN, P. D. Revision of the genus *Dahlia* (Compositae, Heliantheae-Coreopsidinae). *Rhodora*. 1969, sv. 71, č. 786, s. 309–365.

65 JOHNSON, G. W. a J. TURNER. *The Dahlia; its culture, uses, and history*. London: Simpkin, Marshall & Co., 1847.

66 VANĚK, V., J. PILNÝ a V. MOKRÁ. *Jiřinky*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1966.

67 BERRY, P. E. A systematic revision of *Fuchsia* sect. *Quelusia*. *Annals of the Missouri Botanical Garden*. 1989, sv. 76, č. 2, s. 532–584.

68 HIEKE, K. *Chryzantémy*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1971.

69 LEMAIRE, C. *Petunia inimitabilis* (hybrida). *L'illustratin Horticole*. 1857, sv. 4, pl. 137.

(1824), *Trollius chinensis* (1827), *B. ciliata* (1831), *Astilbe japonica* a *Phedimus kamtschaticus* (obě 1837); téhož roku k výše uvedeným stračkám přibylo ještě *Delphinium decorum*. S účastí čínské *Epimedium grandiflorum* (1830) a podkavkazské *E. pinnatum* (1842) byly ještě před rokem 1850 uvedeny obecně dnes pěstované hybridní škornice *E. xrubrum* a *E. xversicolor*⁷⁰. Severoamerické trvalky byly v té době v evropských zahradách už hojně zastoupeny, introdukovány byly přesto ještě *Viola papilionacea* (1800) a *V. sororia* (1802), nativní hybridy plaměnek *Phlox decussata* (1812) a *P. carnea* (1816), *Lobelia splendens* (1814, hybridy s dříve uvedenými druhy přišly až ke konci století⁷¹), *Gaillardia aristata* (1818, hybridy s *G. pulchella* jsou běžně pěstovány od roku 1856⁷²), *Oenothera missouriensis* (1818, jako *O. tetraptera* už roku 1796) a *O. fruticosa* (1820), *Lysimachia atropurpurea* (1820), *Erigeron speciosus* (1832) a *Gaura lindheimeri* (1850, nyní rovněž spadá k rodu *Oenothera*).

4.2.5 Květinové sortimenty v období secese

Nové umělecké hnutí, bohaté na květinové motivy, mělo své kořeny v Británii, kde v oblasti zahradní tvorby postupně směřovalo k neformálnímu venkovskému zahradám. V těch se skvěle uplatňovaly tehdy již nepřehledné anglické sortimenty letniček a trvalek včetně importovaných druhů, v jejichž introdukcích měly již anglické botanické zahrady výsostné a tradiční

postavení. Časově secese koneckonců odpovídá „belle époque“, řadu desetiletí přetrvávajícímu mírovému období, v němž se introdukcím obzvláště dařilo a přední anglické a belgické školky vysílaly do celého světa „lovce rostlin“. Také na kontinentě se zahrady vymaňovaly ze svazující geometrie dřívějších slohů a po světové výstavě v roce 1900 se centrum secesního „art nouveau“ přesouvá do Francie. Zahrady tak i přes odklon od striktní formálnosti nadále zůstávaly v područí pracně udržovaných ornamentů kobercových záhonů a v tomto ovlivňovaly i středoevropský „Jugendstil“. Tomu pak odpovídá i šlechtitelské zpracování nových introdukcí: listem okrasné taxony rodů *Alternanthera*, *Iresine*, *Coleus* byly podchyceny v nepřehledných barevných odstínech a podobně byly vyhledávány a šlechtěny květiny neúnavně kvetoucí po celou sezonu. Krátce předtím uvedené begonie z peruánských horských tropů – *B. boliviensis* (1864), *B. veitchii* a *B. davisii* (obě 1867), *B. pearcei* (1871) a další – byly v anglických, lotrinských i německých školkách kříženy za vzniku hlíznatých begonií (*B. xbertinii*, *B. xtuberhybrida*), křížení reintrodukovaných *B. subvillosa* a *B. cyatophora* (1879 a 1884, pod novými jmény *B. schmidtiana*, *B. roezlii* a *B. lyncheana*) s *B. cucullata* (1864) vyústilo v uvedení *B. xhortensis* (známější jako *Semperflorens* – hybridy). S nemenším nasazením byly do kompaktních odrůd prošlechtovány pomněnky, sedmikrásky, aksamitníky, verbeny, petunie, fuchsie, z trvalek např. huseníky, tařičky a kobercové lomikameny, ale také dosny (*Canna*) nebo skočce (*Ricinus*), využívané v kobercových záhonech jako skupinové solitéry.

70 MORREN, C. Notes sur quelques Épipimèdes remarquables. *La Belgique Horticole*. 1854, sv. 4, s. 33–36.

71 SAUVAGEAU, C. *Lobelia gerardi*. *Revue Horticole*. 1893, sv. 65, s. 519–520.

72 VAN HOUTTE, L. *Gaillardia grandiflora* (hybrida). *L'illustration Horticole*. 1857, sv. 4, pl. 139.

Tab. 4: Taxony nejčastěji vysazované v secesních kobercových výsadbách a jejich běžně užívaná dobová jména.

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
(prameny: H ⁷³ , M ⁷⁴ , G ⁷⁵ , C ⁷⁶ , S ⁷⁷ , B ⁷⁸ , N ⁷⁹ V ⁸⁰)			
<i>Achillea clavennae</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Argentea' <i>A. clavennae</i> : M G B N V, <i>A. argentea</i> : V, <i>A. sericea</i> : V	O	1656
<i>Agave americana</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Marginata', 'Mediopicta', 'Striata' <i>A. americana</i> : H V B N V, <i>A. expansa</i> : V	S	1640
<i>Agave horrida</i> Lem. nejčastější dobová jména a prameny:	'Desmetiana', 'Regeliana' <i>A. horrida</i> : H S B N V	S	1862
<i>Ageratum houstonianum</i> Mill. nejčastější dobová jména a prameny:	'Blue Perfection', 'Cupid', 'Else Bofinger', 'Johanna Pfitzer', 'Prinzessin Pauline' <i>A. mexicanum</i> : H M G S B N V, <i>A. wendlandii</i> : S B V, <i>A. wilsonii</i> : B, <i>A. coelestinum</i> : B V	O, C	1823
<i>Ajuga ×hampeana</i> A.Br.& Vatke nejčastější dobová jména a prameny:	'Metallica Crispa' <i>A. pyramidalis</i> (H!): M G B N V	O	1899
<i>Ajuga reptans</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Atropurpurea', 'Caerulea', 'Alba', 'Variegata' <i>A. reptans</i> : M G B N V	O	1597
<i>Alternanthera bettzickiana</i> (Reg.) Nichol. nejčastější dobová jména a prameny:	'Amoena', 'Aurea', 'Chromatella', 'Juwel', 'Magnifica', 'Metallica', 'Versicolor' <i>A. amabilis</i> : H M G C S B V, <i>A. amoena</i> : H M G C S B V, <i>A. spectabilis</i> : H S N V, <i>A. versicolor</i> : H M C G S B V	O	1862

73 HAMPEL, W. *Die moderne Teppichgärtnerei*. 7. vermehrte und vollständig neu bearbeitete Auflage. Berlin: P. Parey, 1907.

74 MOTTET, S. *La Mosaïculture*. 3. édition. Paris: Octave Doin, Libraire Agricole, 1898.

75 GOTZE, K. *Album für Teppichgärtnerei und Gruppenbepflanzung*. 2. Auflage. Erfurt: Ludwig Moller, 1897.

76 CARRIÈRE. *Mosaïculture a l'Exposition Universelle. Revue Horticole*. 1878, sv. 50, s. 465–468.

77 STAVENHAGEN, R. *Blütenpflanzen und Blattgewächse für Gartenausschmückung*. Leipzig: Verlag von Hugo Voigt, 1908.

78 BOIS, D. *Dictionaire d'Horticulture*. Paris: Paul Klincksieck, 1893.

79 NICHOLSON, G. *The Illustrated Dictionary of Gardening*. sv. 1–10. London: L. Upcott Gill, 1884–1889.

80 SIEBERT, A. a A. VOSS. *Vilmorins Blumengärtnerei*. sv. 1–2. Berlin: Verlagsbuchhandlung Paul Parey, 1896.

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Antennaria dioica</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Alba', 'Rubra', 'Minima' <i>A. dioica</i> : H M G S B N V	O	1597
<i>Antennaria parvifolia</i> Greene nejčastější dobová jména a prameny:	'Tomentosa Candida' <i>A. tomentosa</i> (H!): H M G C S N V, <i>A. alpina</i> : B	O	1866
<i>Arabis caucasica</i> Willd. nejčastější dobová jména a prameny:	'Corbeille de Argent', 'Grandiflora Superba', 'Snowdrift', 'Variegata' <i>A. albida</i> : H G M B N V	O	1798
<i>Arabis procurrens</i> Waldst. & Kit. nejčastější dobová jména a prameny:	'Variegata' <i>A. lucida</i> : S V	O	1790
<i>Armeria maritima</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Lauchiana', 'Splendens', 'Alba' <i>A. maritima</i> : B G N V, <i>A. lauchiana</i> : S B, <i>Statice armeria</i> : M	O	
<i>Aubrieta deltoidea</i> (L.) DC. nejčastější dobová jména a prameny:	'Graeca Superba', 'Violacea' <i>A. deltoidea</i> : H B V, <i>A. graeca</i> : H S B V, <i>A. tauricola</i> : S B V, <i>A. purpurea</i> : B V	O	1710
<i>Aubrieta ×cultorum</i> Bergm. nejčastější dobová jména a prameny:	'Argenteovariegata', 'Dr. Mules', 'Fire King', 'Lavender', 'Magnificent' <i>A. hendersonii</i> : H S B V, <i>A. leichtlinii</i> : S B V, <i>A. moerheimii</i> : H S, <i>A. eyrei</i> : V	O	1860
<i>Bellis perennis</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aucubaefolia', 'Die Braut', 'Juwel', 'Alba Plena', 'Rubra Plena', 'Purpurmantel' <i>B. perennis</i> : H M G S B N V	O	1597
<i>Begonia ×hortensis</i> Grafl & Zwicky nejčastější dobová jména a prameny:	'Gracilis Rosea', 'Erfordia', 'Glarona', 'Teppichkönigin', 'Vernon', 'Württembergia' <i>B. semperflorens</i> : H M G S B N, <i>B. luminosa</i> , <i>B. versailensis</i> : M, <i>B. sieberiana</i> : G B V	O, C	1881
<i>Begonia ×tuberhybrida</i> Voss nejčastější dobová jména a prameny:	'Bavaria', 'Cleopatra', 'Défiance', 'Graf Zeppelin', 'Mont Blanc', 'Lafayette' <i>B. hybrida</i> : H V, <i>B. floribunda</i> : B (málo zavedená jména, dobově označovány souhrnně jako "Knollenbegonie")	C	1873
<i>Calendula officinalis</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Météore', 'La Reine', 'Le Proud', 'Prinz von Oranien', 'Prinzess von Italien' <i>C. officinalis</i> : H B N V, <i>C. prolifera</i> : B, <i>C. ranunculodes</i> : V	C	±800
<i>Campanula carpatica</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Alba', 'Turbinata', 'Hendersonii' <i>C. carpatica</i> : H M S B V, <i>C. turbinata</i> : H M S V	O	1774

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Canna indica</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Crocea', 'Coccinea', 'Porteana', 'Zebrina' <i>C. indica</i> : H M S G B N V, <i>C. coccinea</i> : S B N V, <i>C. discolor</i> : H S B N V, <i>C. lutea</i> : B N V, <i>C. speciosa</i> : B V	S, C	1570
<i>Canna ×annaei</i> Hort.André nejčastější dobová jména a prameny:	'Floribunda', 'Président Faivre', 'Sénateur Millaud', 'Député Hénon', 'Pie IX' <i>C. annaei</i> : H G B V, <i>C. metallica</i> : H, <i>C. insignis</i> : N, <i>C. musaeifolia</i> : S, <i>C. zebrina</i> : H V	S, C	1848
<i>Canna ×ehemanni</i> Hort.Année nejčastější dobová jména a prameny:	<i>C. nigricans</i> : H <i>C. ehemannii</i> : H B, <i>C. noutonii</i> : H, <i>C. musaeifolia</i> : S	S, C	1882
<i>Canna ×hybrida</i> Rodigas nejčastější dobová jména a prameny:	'Kaiser Wilhelm', 'J.B.van der Schoot', 'Le Tigre', 'Mephisto', 'Mme. Crozy' <i>C. hortensis</i> , <i>C. generalis</i> (málo zavedená jména, dobově více užíváno souhrnné označení "Crozy-Rasse")	S, C	1870
<i>Centaurea cineraria</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Candidissima' <i>C. candidissima</i> : H S B V, <i>C. gymnocarpa</i> : H S B, <i>C. cineraria</i> M V	C, O	1710
<i>Cerastium tomentosum</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>C. tomentosum</i> : H S B V, <i>C. columnae</i> :	O	1648
<i>Coleus scutellarioides</i> (L.) Benth. nejčastější dobová jména a prameny:	'Citrone', 'Hero', 'Max Herdorfer', 'Queen Victoria', 'Triomphe de Luxemborg' <i>C. blumei</i> : H G B N V, <i>C. multicolor</i> : C V, <i>C. rehnelianus</i> : H V, <i>C. verschaffeltii</i> : H M C S B N V	C	1764
<i>Cuphea ignea</i> A.DC. nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>C. ignea</i> : B V, <i>C. platycentra</i> : H S B V	O	1846
<i>Cuphea llavea</i> Lex. nejčastější dobová jména a prameny:	'Compacta', 'Alba', 'Miniata Amaranthina', 'Miniata Lilacina', 'Miniata Speciosa' <i>C. speciosa</i> : H S, <i>C. miniata</i> : S B V, <i>C. llavea</i> : V	C	1829
<i>Dahlia ×pinnata</i> Cav. nejčastější dobová jména a prameny:	'Doppelkrone', 'Kaiser Wilhelm', 'Ethel', 'Goldfalter', 'Polarstern', 'Prinzess Ena' <i>D. variabilis</i> : B, <i>D. hortensis</i> : S, <i>D. cultorum</i>	C	1789
<i>Dianthus ×allwoodii</i> Hort.Alwood nejčastější dobová jména a prameny:	'Diamant', 'La France', 'La Reine', 'Rose de Mai', 'Sophie Ragioneri' <i>D. allwoodii</i> : B, <i>D. plumarius</i> (H!): H G S B V, <i>D. hortensis</i> : V	O	1809
<i>Dianthus chinensis</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Brillant', 'Königin von Holland', 'Feuerball', 'Schneeball' <i>D. heddewigii</i> : S B N V, <i>D. laciniatus</i> : S B N	O	1713

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Echeveria gibbiflora</i> DC. nejčastější dobová jména a prameny:	'Metallica' <i>E. metallica</i> : H M S G B N V, <i>E. grandis</i> : G, <i>Cotyledon gibbiflora</i> : B V, <i>C. metallica</i> : B	O	1843
<i>Echeveria secunda</i> Booth ex Lindl. nejčastější dobová jména a prameny:	'Glauca', 'Globosa' <i>E. glauca</i> : C V, <i>E. globosa</i> : C, <i>E. eximia</i> , <i>E. rosacea</i> , <i>Cotyledon glauca</i> : B V	O	1838
<i>Erysimum cheiri</i> (L.) Crantz nejčastější dobová jména a prameny:	'Rameau d'Or' <i>Cheiranthus cheiri</i> : S G B N V, <i>C. luteus</i>	C	1250
<i>Fuchsia ×hybrida</i> Voss nejčastější dobová jména a prameny:	'Arabella', 'Berliner Kind', 'Márinka', 'Renown', 'Schneewitchen', 'Treasure' <i>F. hybrida</i> : H G V, <i>F. exoniensis</i> : G	C	1825
<i>Fuchsia magellanica</i> Lam. nejčastější dobová jména a prameny:	'Corallina' <i>F. riccartoniana</i> : G V, <i>F. corallina</i> : G, <i>F. multiflora</i> , <i>F. tenella</i> , <i>F. gracilis</i> : S, <i>F. coccinea</i> : V	C	1788
<i>Gazania rigens</i> (L.) Gaertn. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aureovariegata', 'Maculata', 'Superba' <i>G. splendens</i> : H M G S B N V, <i>G. pavonia</i> : G B	O	1755
<i>Glandularia ×hybrida</i> (L.) Moldenke nejčastější dobová jména a prameny:	'Candidissima', 'Colossea', 'Defiance', 'La Neige', 'Paul Dutrie', 'Urania' <i>Verbena hybrida</i> : H G S B N V, <i>V. hendersonii</i> , <i>V. maonetti</i> : D	O	1840
<i>Gynura aurantiaca</i> (Bl.) DC. nejčastější dobová jména a prameny:	'Robusta' <i>G. aurantiaca</i> : H S B V, <i>Crassocephalum aurantiacum</i> : V	O	1881
<i>Helichrysum petiolare</i> Hilliard & Burt nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>Gnaphalium lanatum</i> : H M S N V, <i>G. petiolatum</i> : M B V	O	1719
<i>Helichrysum stoechas</i> (L.) Moench nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>Gnaphalium tomentosum</i> : H	C, O	1629
<i>Heliotropium arborescens</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Atys', 'Camia', 'Bouquet Parfume', 'La Gracieuse', 'Triomphe de Liège' <i>H. peruvianum</i> : H G B S N V, <i>H. odoratum</i> : V, <i>H. voltaireanum</i> : V	C	1757
<i>Hyacinthus orientalis</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Argus', 'Czar Peter', 'Kronprinzessin', 'La Grandesse', 'L'Innocence', 'Mt Blanc' <i>H. orientalis</i> : H S B N V	C	1557

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Hylotelephium sieboldii</i> (Regel) Ohba nejčastější dobová jména a prameny:	'Mediopictum' <i>Sedum sieboldii</i> : M S G B N V	O	1856
<i>Hylotelephium spectabile</i> (Bureau) Ohba nejčastější dobová jména a prameny:	'Rubrum', 'Album', 'Variegatum' <i>Sedum fabaria</i> (H!): G B V, <i>S. spectabile</i> : B V	C	1859
<i>Iberis amara</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Empress', 'Spiral White', 'Tom Thumb', 'Little Prince' <i>I. amara</i> : H M S B N V, <i>I. forestieri</i> : S, <i>I. bicolor</i>	O	1597
<i>Iberis sempervirens</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Superba', 'Rosea', 'Pleniflora', 'Variegata' <i>I. sempervirens</i> : B N V, <i>I. commutata</i> : V	O, C	1731
<i>Iberis umbellata</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Carminea', 'Carnea', 'Lilacina', 'Purpurea', 'Alba' <i>I. umbellata</i> : B, <i>I. coronaria</i> : S N V, <i>I. amoena</i> , <i>I. dunnetti</i> : B, <i>I. hortensis</i> , <i>I. corymbosa</i> : V	O	1597
<i>Iresine diffusa</i> Humb.& Bonpl.ex Willd. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aureo-reticulata', 'Brillantissima', 'Herbstii', 'Lindenii', 'Wallisii', 'W. Coleman' <i>Achyranthes (Iresine) herbstii</i> : B N V, <i>A. lindenii</i> : S B N V, <i>A. commessei</i> : C, <i>A. verschaffeltii</i> : H B, <i>A. wallisii</i> : B V	O, C	1812
<i>Impatiens wallerana</i> Hook.f nejčastější dobová jména a prameny:	'Alba', 'Violacea', 'Herbstii', 'Lindenii', 'Wallisii', 'W. Coleman' <i>I. holstii</i> : M G S B, <i>I. sultanii</i> : M G B N V	O	1882
<i>Iris ×binata</i> Schur nejčastější dobová jména a prameny:	'Azurea', 'Caerulea' <i>I. pumila</i> (H!): H B N V	O	1829
<i>Iris ×sambucina</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Darius', 'Chérubin', 'Gracchus', 'Eldorado', 'Iriskönig', 'Mrs.H. Darwin' <i>I. germanica</i> (H!): H S B N V, <i>I. hybrida</i> : B, <i>I. squalens</i> : B, <i>I. amoena</i>	C	1601
<i>Lantana camara</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Cycliste', 'Fabiola', 'Incendie', 'Jacqueminot', 'Papillon', 'La Reine', 'Ultima' <i>L. camara</i> : H B, <i>L. coccinea</i> , <i>L. hybrida</i> : V, <i>L. aculeata</i> : V, <i>L. amethystina</i> : V	C, S	1691
<i>Lobelia erinus</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Crystall Palace', 'Goldelse', 'Kaiser Wilhelm', 'Stern v.Ischl', 'Schwabenmädchen' <i>L. erinus</i> : H M G S B N V, <i>L. compacta</i> : H S C, <i>L. bicolor</i> , <i>L. paxtoniana</i>	O	1752
<i>Lysimachia nummularia</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aurea' <i>L. nummularia</i> : H M G S B N V	O	1590

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Matthiola incana</i> (L.) W.T.Aiton nejčastější dobová jména a prameny:	'Kaiserin Elisabeth', 'Cocardeau', 'Parisienne' <i>Cheiranthus incanus</i> : S, <i>C. annuus</i> : G V, <i>Matthiola incana</i> : B V	C	1561
<i>Mentha pulegium</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Variegata' <i>M. pulegium</i> : M G S V, <i>M. gibraltarica</i> : H M S B V, <i>M. tomentella</i> : V	O	±880
<i>Mesembryanthemum cordifolium</i> L.f nejčastější dobová jména a prameny:	'Variegatum' <i>M. cordifolium</i> : H M G B, <i>Aptenia cordifolia</i> : V	O	1774
<i>Myosotis sylvatica</i> Hoffm. nejčastější dobová jména a prameny:	'Distinction', 'Elegantissima', 'Juwel', 'Mme. Fonrobert', 'Victoria' <i>M. alpestris</i> (H!): H S B V, <i>M. dissitiflora</i> (H!): S B V, <i>M. sylvatica</i> : V	O	
<i>Myosotis scorpioides</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Semperflorens', 'Rosea' <i>M. palustris</i> : H B V, <i>M. scorpioides</i> : V	O	1561
<i>Nertera granadensis</i> (L.f) Druce nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>N. depressa</i> : S B V	O	1868
<i>Nicotiana tomentosa</i> Ruiz.& Pav. nejčastější dobová jména a prameny:	'Variegata' <i>N. colossea</i> : H S B N V	S	1888
<i>Oxalis corniculata</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Atropurpurea' <i>O. corniculata</i> : H M S N V, <i>O. tropaeoloides</i> : H S B	O	1872
<i>Paronychia capitata</i> (L.) Lam. nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>P. serpyllifolia</i> : M S	O	1683
<i>Pelargonium ×heraldicum</i> Tratt. nejčastější dobová jména a prameny:	'Mme.Crousse', 'Jeanne d'Arc', 'Variegatum' <i>P. peltatum</i> (H!): H, <i>P. lateripes</i> (H!): V	C, O	1825
<i>Pelargonium ×hortorum</i> Bailey nejčastější dobová jména a prameny:	'Brillant', 'Distinction', 'Europa', 'La Gloire', 'Satanella', 'Titania', 'Vesuvius' <i>P. zonale</i> (H!): H S V	C	1788
<i>Perilla frutescens</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Atropurpurea Crispa', 'Atropurpurea Laciniata', 'Macrophylla', 'Variegata' <i>P. nankinensis</i> : H M S G B V, <i>P. ocymoides</i> : B V, <i>P. laciniata</i> : B	C	1770

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Petunia ×atkinsiana</i> D.Don ex Loudon nejčastější dobová jména a prameny:	'Adonis', 'Brillant', 'Countess of Ellesmere', 'Efordia', 'Kermesina' <i>P. hybrida</i> : H G S B N V, <i>P. compacta</i> : S	C, O	1834
<i>Phedimus kamtschaticus</i> (Fisch.) 'tHart nejčastější dobová jména a prameny:	'Variegatum' <i>Sedum camtschaticum</i> : B V	O	1840
<i>Phedimus spurius</i> (M.Bieb.) 'tHart nejčastější dobová jména a prameny:	'Album', 'Coccineum', 'Splendens', 'Roseum' <i>Sedum spurium</i> : M B N V	O	1779
<i>Phlox divaricata</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Rosea', 'Alba' <i>P. divaricata</i> : G S B N V, <i>P. laphami</i> : S	O, C	1746
<i>Phlox drummondii</i> Hook. nejčastější dobová jména a prameny:	'Cinnabarina', 'Isabellina', 'Rosea Occulata', 'Hortensiaeflora', 'Stellata' <i>P. drummondii</i> : G S B N V, <i>P. cuspidata</i> : V, <i>P. leopoldiana</i>	O	1835
<i>Phlox stolonifera</i> Sims nejčastější dobová jména a prameny:	'Purpurea', 'Variegata' <i>P. prostrata</i> , <i>P. reptans</i> : G V, <i>P. verna</i> : G V	O, C	1800
<i>Phlox subulata</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Atropurpurea', 'Daisy Hill', 'G.F. Wilson', 'Pallida', 'Nivalis' <i>P. subulata</i> : H G V, <i>P. setacea</i> : S V, <i>P. frondosa</i> : S V, <i>P. nivalis</i> : G S B N V, <i>P. nelsoni</i> (H!): S	O	1786
<i>Pilea microphylla</i> (L.) Liebm. nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>P. muscosa</i> : H G S B N V, <i>P. serpyllifolia</i> (H!): S	O	1793
<i>Portulaca grandiflora</i> Hook. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aurantiaca', 'Rosea Pallida', 'Rutila', 'Mme.Valentine Leysz', 'Thellusoni' <i>P. grandiflora</i> : G S B N V, <i>P.thellussonii</i> : V, <i>P. splendens</i> , <i>P. gilliesii</i> : V	O	1828
<i>Primula vulgaris</i> Huds. nejčastější dobová jména a prameny:	'Alba Plena', 'Crimson King', 'Arthur Dumoulin', 'Miss Massey', 'Virginia' <i>P. acaulis</i> : S B N V, <i>P. vulgaris</i> : N V	O	1601
<i>Primula ×pubescens</i> Jacq. nejčastější dobová jména a prameny:	'Argus', 'Conservative', 'Chorister', 'Danaë', 'Hawkhood', 'Semper Augustus' <i>P. auricula</i> (H!): H N B, <i>P. pubescens</i> : V	O	1835
<i>Ricinus communis</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Glaucus', 'Inermis', 'Metallicus', 'Sanguineus' <i>R. africanus</i> : H, <i>R. borboniensis</i> : H, <i>R. metallicus</i> , <i>R. sanguineus</i> : H, <i>R. gibsonii</i> : H S, <i>R. panormitanus</i> : S	S	1548

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Sagina subulata</i> (Sw.) C.Presl nejčastější dobová jména a prameny:	'Aurea' <i>S. subulata</i> : B N V, <i>Spergula pilifera</i> (H!): S	O	1837
<i>Santolina chamaecyparissus</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Incana', 'Squarrosa', 'Tomentosa', 'Villosissima' <i>S. chamaecyparissus</i> : H G S B N V, <i>S. ericoides</i> : H V, <i>S. incana</i> : G, <i>S. tomentosa</i> : H G V	C, O	1573
<i>Saponaria calabrica</i> Guss. nejčastější dobová jména a prameny:	(dobově bez odrůd) <i>S. calabrica</i> : M S, <i>S. multiflora</i>	O	1829
<i>Sanvitalia procumbens</i> Lam. nejčastější dobová jména a prameny:	'Plenissima Compacta' <i>S. procumbens</i>	O	1798
<i>Saxifraga rosacea</i> Moench nejčastější dobová jména a prameny:	'Compacta' <i>S. decipiens</i> : N V, <i>S. caespitosa</i> (H!): S, V	O	1794
<i>Saxifraga stolonifera</i> Curtis nejčastější dobová jména a prameny:	'Tricolor' <i>S. sarmentosa</i> : S N B V, <i>S. stolonifera</i> : B V	O	1771
<i>Saxifraga ×arensii</i> Engler nejčastější dobová jména a prameny:	'Juwel', 'Splendens', 'Magnifica', 'Teppichkönigin', 'Comet', 'White Queen' <i>S. decipiens</i> (H!) <i>grandiflora</i> : S	O	1910
<i>Saxifraga ×geum</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Dentata', 'Variegata', 'Clarence Elliott', <i>S. geum</i> : S V, <i>S. elegans</i> , <i>S. dentata</i> : V	O	1597
<i>Sedum acre</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aureum', 'Elegans', 'Robustum' <i>S. acre</i> : B N V, <i>S. elegans</i> : G C B, <i>S. maweanum</i> : N, <i>S. orpin</i> : C	O	1597
<i>Sedum album</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Laconicum' <i>S. album</i> : M B N V, <i>S. teretifolium</i> : V	O	
<i>Sedum dasyphyllum</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Major' <i>S. dasyphyllum</i> : G C B N V, <i>S. glaucum</i> (H!): V	O	
<i>Sedum lydium</i> Boiss. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aureum' <i>S. lydium</i> : M G S B V, <i>S. glaucum</i> (H!): S, <i>S. lividum</i> : M B	O	1820

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Sedum pallidum</i> M.Bieb. nejčastější dobová jména a prameny:	"Lydium Glaucum" <i>S. pallidum</i> : B, <i>S. bithynicum</i> , <i>S. glaucum</i> (H!): M G S, <i>S. pulchellum</i> (H!): B	O	1820
<i>Sedum sarmentosum</i> Bunge nejčastější dobová jména a prameny:	'Variegatum' <i>S. sarmentosum</i> : V, <i>S. lineare</i> (H!): H, <i>S. carneum</i> (H!): M G C S V	O	1835
<i>Sempervivum arachnoideum</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Rubrum', 'Minor' <i>S. arachnoideum</i> : H M G S B N, <i>S. tomentosum</i> : B V, <i>S. webbianum</i> : C B V, <i>S. laggeri</i> : G B, <i>S. moggridgei</i> : G V	O	1699
<i>Sempervivum tectorum</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Rubrum', 'Violaceum', 'Pulchrum', 'Robustum' <i>S. tectorum</i> : M B N, <i>S. arvernense</i> : M B, <i>S. boissieri</i> : B, <i>S. neilreichii</i> : V, <i>S. venustum</i> , <i>S. triste</i> : G M	O	±780
<i>Sempervivum ×alatum</i> Scheele nejčastější dobová jména a prameny:	'Rubellum' <i>S. funkii</i> : G, <i>S. piliferum</i> : B, <i>S. thomayeri</i> , <i>S. villosum</i>	O	1842
<i>Sempervivum ×barbulatum</i> Scheele nejčastější dobová jména a prameny:	'Hookeri' <i>S. hybridum</i> , <i>S. elegans</i> , <i>S. hausmannii</i> : B, <i>S. hookeri</i> : B, <i>S. delasoiei</i>	O	1853
<i>Silene pendula</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Bijou', 'Carnea Plena', 'Compacta', 'Compacta Aurea', 'Ruberrima', 'Snowking' <i>S. pendula</i> : H G S B N V, <i>S. barbata</i> : V, <i>S. bonnettii</i> : S B, <i>S. rosea</i> : V, <i>S. graeca</i> : V	O	1731
<i>Tagetes erecta</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Nana Aurea', 'Pulchra Pleniflora', 'Striata Pleniflora', 'Ehrenkreuz', 'Cloth of Gold' <i>T. patula</i> : H G S B N V, <i>T. corymbosa</i>	C, O	1573
<i>Tagetes tenuifolia</i> Cav. nejčastější dobová jména a prameny:	'Pumila', 'Golden Ring' <i>T. signata</i> : G S B N V	O	1797
<i>Tropaeolum majus</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Bismarck', 'Impératrice des Indes', 'La Perle', 'Mme Gunter', 'Spitfire', 'Theodore' <i>T. majus</i> : G S B N V, <i>T. hortense</i>	C	1686
<i>Vinca minor</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Aureomarginata', 'Variegata', 'Atropurpurea', 'Caerulea Plena' <i>V. minor</i> : H S B N V	O	1593
<i>Viola cornuta</i> L. nejčastější dobová jména a prameny:	'Admiration', 'Countess of Hopetown', 'Lady Blanche', 'Marchionesse', 'Silvia' <i>V. cornuta</i> : H G S B N V	O	1776

Platné jméno	Nejčastěji vysazované odrůdy	Uplatnění	Introdukce
<i>Viola ×wittrockiana</i> Gams nejčastější dobová jména a prameny: <i>V. tricolor maxima</i> : H G S B N V	'Cliveden', 'Dr. Faust', 'Kaiser Wilhelm', 'Negerfürst', 'Schwabenmädchen'	O	1536
<i>Zea mays</i> L. nejčastější dobová jména a prameny: <i>Z. caragua</i> : H, <i>Z. gracillima</i> : H S B V, <i>Z. japonica</i> : H S B V	'Albovittata', 'Quadricolor'	S, C	1562
<i>Zinnia elegans</i> L. nejčastější dobová jména a prameny: <i>Z. elegans</i> : H S B N V	'Kermesina', 'Isabellina', 'Sulphurea', 'Tagetiflora', 'Liliput', 'Tom Thumb', 'Zebra'	C	1796

(H!) – nesprávně pojaté jméno v zahradnické literatuře, neodpovídá obsahu stejnojmenného platně popsáného taxonu
v kolonce „Uplatnění“: O – kompaktně rostoucí taxony pro obrubové ornamente, C – vyšší rostliny pro centrální linie záhonů, S – solitéry
v kolonce „Introdukce“: data nejstarších známých dokladů o pěstování taxonu v zahradách severně od Alp

4.2.6 Květinové sortimenty v první polovině 20. století

Období mezi světovými válkami navazovalo na zlatý věk okrasného zahradnictví s jeho překotným rozšiřováním druhových sortimentů a jejich křížením vedoucím ke vzniku početných nových hybridů, a navzdory prořidnutí těchto sortimentů během válečných let pokračovalo v rychlém rozvoji sortimentů odrůdových. Vlna introdukcí rostlin pomalu doznívá, nové druhy jsou však ještě posílány z expedic do nepřístupných horských oblastí. Přední německé,

lotrinské, švýcarské a holandské školky se zaměřují na šlechtění a uvádějí na trh množství vlastních odrůd, celoevropsky oceňovaných v architektonické tvorbě. Mnohé z tehdy proslulých odrůd se ovšem ze zahrad vytratily, vytlačeny často ještě pomíjivějšími odrůdami novějšími. Teprve v této době jsou zakládány větší české a moravské školky, které však v šíři nabízených sortimentů za proslulými německými školkami nijak nezaostávaly. Popisované období bylo nicméně již metodicky zpracováno a pro účely tohoto stručného přehledu postačí tedy odkaz na data ve zmiňované metodice již publikovaná⁸¹.

81 KUŘKOVÁ, T. a J. UHER. Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky: certifikovaná metodika. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-508-4.

5 DOPORUČENÉ POSTUPY OBNOVY KVĚTINOVÝCH PRVKŮ V PAMÁTKÁCH ZAHRADNÍHO UMĚNÍ

Květinové záhony představují integrální součást památky zahradního umění. K postupu obnovy památky jako celku bylo zpracováno několik pro praxi velmi přínosných metodik.^{82, 83, 84, 85} Postupy doporučené v metodikách se dají v přiměřené míře aplikovat také na obnovu květinového záhonu. Ze zkušeností s obnovou květinových záhonů, které předcházely této metodice, lze doporučit níže uvedený postup.

5.1 Průzkumy a rozbor

Představují předprojektovou přípravu procesu obnovy, jejichž cílem je nashromáždit, prozkoumat, vyhodnotit a interpretovat podklady různého typu pro zpracování návrhu obnovy záhonu.

5.1.1 Historický vývoj a jeho interpretace

A) Archivní průzkum – představuje primární zdroj pro formulování procesu obnovy.

Možné interpretační zdroje archivního průzkumu: letecké snímky a jiné mapové podklady, plánová dokumentace objektu či jeho části, osazovací plány rostlinných prvků, soupisy rostlin, korespondence mezi architektem

a zadavatelem, fotodokumentace, ikonografie (interpretace historických vyobrazení), svědectví pamětníků, filmové záznamy aj. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o krátkodobý a proměnlivý prvek kompozice, v objektu mnohdy dočasný, je dochování konkrétních informací o podobě, umístění květinových záhonů, dochování osazovacích plánů spíše výjimkou. Také to může být způsobeno skutečností, že vzory osázení záhonů často mohli vytvářet samotní zahradníci, kteří je obvykle měnili. Čím hlouběji jdeme do historie, tím je menší pravděpodobnost dochování konkrétních zdrojů.

Varianty zjištěných skutečností vyplývajících z archivního průzkumu:

- a) dochovaná existence archivních zdrojů ke konkrétnímu objektu – podrobnost zachovaných zdrojů může být různá:
 - úplná – z archivních zdrojů lze „vyčíst“ úplnou nebo podstatnou část atributů významných pro obnovu záhonu (především umístění, tvary, vnitřní kompozici (členění záhonu) a sortiment květin),
 - částečná – z archivních zdrojů lze „vyčíst“ pouze menší část atributů významných pro obnovu (často např. informace o existenci záhonu, jeho umístění, ale chybějí informace o jeho vnitřní kompozici nebo o sortimentu květin, nebo naopak jsou zachovány soupisy rostlin a chybějí informace o podobě záhonu apod.),

82 OLŠAN, J., M. EHRLICH, L. KŘESADLOVÁ, M. PAVLÁTOVÁ a D. ŠNEJD. *Metodika identifikace hodnot památek zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 104 s.

83 KREJČÍŘÍK, P., M. PEJCHAL a R. PAVLAČKA. *Architektonicko-historický průzkum památky krajinářské architektury*. Certifikovaná metodika. Lednice: Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně, 2015, 38 s.

84 PAVLAČKA, R. *Studie obnovy památky zahradního umění: ideová fáze projektové přípravy*. Praha: Národní památkový ústav, 2017, 87 s. Odborné a metodické publikace, svazek 93. ISBN 978-80-7480-101-3.

85 KŘESADLOVÁ, L., M. PAVLÁTOVÁ, J. OLŠAN a M. EHRLICH. *Metodika prostorové analýzy památky zahradního umění*. Praha: Národní památkový ústav, 2015.

- b) nedochovaná existence archivních zdrojů ke konkrétnímu objektu. Nevylučuje se možnost jejich existence, ale v době řešení obnovy se je nepodařilo dohledat. Pak je vhodné přistoupit k uplatnění metody dobové analogie.

Specifické atributy průzkumů a rozborů ve vazbě na obnovu květinových prvků (záhon nevyjímaje):

- a) rozbor květinového prvku v širším kontextu objektu:
- specifikace funkčního typu zeleně památky, jehož je prvek součástí,
 - zhodnocení historického vývoje uplatnění květinových prvků v objektu,
 - rozbor provozu a kompozice objektu jako celku ve vazbě na květinový prvek – posouzení širších souvislostí: lokalizace prvku v prostoru (jeho umístění), vazba na kompoziční osy, komunikace, odpočívadla, umělecká díla a jiné objekty, měřítko a proporcionalita květinových prvků v prostoru, velikosti, rozměry a tvary,
- b) rozbor samotného květinového prvku:
- vazba květinového prvku na jiné prvky kompozice:
 - a) květinový prvek zcela nezávislý na jiném technickém či vegetačním prvku (např. záhon, květnatý trávník),
 - b) existence prvku s vazbou na technický prvek (např. květiny na zídce, popínavé květiny na různých konstrukcích – pergola, altán, jiná konstrukce pro popínavé květiny, květiny v nádobách – např. váza, žardiniéra aj.); posouzení významných parametrů technických prvků (tvar, rozměry, materiály, provedení atd.),
 - c) existence prvku s vazbou na jiný vegetační prvek (např. podrost bylin pod skupinou stromů, liniová výsadba dřevin na kmínku (*Syringa vulgaris*, *Hibiscus syriacus*, *Rosa* atd.) s podsadbou let-

niček, dvouletek nebo trvalek, broderie – květinová výplň v polích z tvarovaných dřevin či dřevnatících trvalek; posouzení významných parametrů vegetačních prvků (taxon – jeho kompoziční atributy, způsob pěstování atd.),

- kompoziční vlastnosti květinového prvku – pokud lze z archivních zdrojů vyčíst:
 - a) prostorové uspořádání prvku – bod, linie, plocha,
 - b) vnitřní kompozice (členění) – uspořádání rostlin plošné (monokultura, vzory, zřetelné plošky, jiné), bodové, kombinované,
 - c) vertikální prostorové uspořádání květin v záhonu (jednoúrovňové, víceúrovňové gradační, víceúrovňové rozvolněné),
 - d) uplatnění kompozičních principů (např. pravidelné opakování rytmizujících taxonů v kompozici, gradace barev, uplatnění tvarových, výškových, texturních a jiných kontrastů apod.),
 - e) barevnost – barevnost prvku ve vazbě na okolí a barevnost samotného prvku (např. použité barvy, převládající barvy, uplatnění principů kombinací barev, typy kontrastů),
- životnost: každoročně obnovovaný/každoročně neobnovovaný prvek,
- způsob založení: výsev, výsadba, kombinace,
- způsob pěstování květin: volně rostoucí, tvarované, kombinace,
- taxonomická skladba.

B) Zahradní archeologie

Archeologický výzkum, prosazující se při obnovách památek zahradního umění především od druhé poloviny 20. století, je dalším významným informačním zdrojem o památce zahradního umění. Jak uvádějí autoři metodiky

86 GOJDA, M. aj. *Archeologický výzkum památek zahradního umění*. Odborná metodika Národního památkového ústavu, Metodického centra zahradní kultury v Kroměříži. Praha: NPU, 2015, 104 s.

Archeologický výzkum památek zahradního umění⁸⁶, jedná se o soubor terénních a na ně navazujících aktivit, jejichž cílem je získání, zpracování a vyhodnocení informací o vzniku, vývoji, proměnách, případně i zániku památek zahradního umění. Umožňuje porovnávat a konfrontovat poznatky získané z jiných, výše uvedených interpretačních zdrojů archivního průzkumu. Součástí památek zahradního umění, jejichž obnovy proběhly za přispění archeologického výzkumu⁸⁷, byly také květinové záhony. Ve vztahu k nim metoda může přispět k potvrzení či vyvrácení informací o umístění, tvarosloví, velikosti záhonů a také o sortimentech rostlin (květin), které v objektu památky mohly být pěstované.

C) Dobové analogie

Pokud není dostatek informací o podobě květinových prvků v konkrétním objektu, lze uplatnit další postupy, jako jsou:

- interpretace nedostatečně podrobných historických plánů,
- studium jiných objektů architekta návrhu, pokud jsou známé, lépe dokladované a popsané,
- studium obecných informací o podobě květinových prvků v jednotlivých etapách vývoje krajinářské architektury u nás v kontextu evropského vývoje,
- do určité míry mohou pomoci také údaje o introdukci květin na naše území, o jejich zavážení do pěstování a o době vzniku kultivarů, soupisy taxonů vysazovaných v konkrétních objektech, dobové katalogy a ceníky atd.

Při obnově květinových prvků pomocí dobových analogií lze v plném rozsahu uplatnit principy, které ve své „Metodická pomůcka k uplatnění autenticity dřevin v památkách zahradního umění“ uvádějí Pejchal a Štefl.⁸⁸

5.1.2 Současný stav

Posouzení aktuálního stavu květinových prvků pro potřeby jejich obnovy probíhá formou terénního šetření. Cílem terénního průzkumu je především:

- a) posoudit současný způsob využití objektu,
- b) posoudit významnost, jedinečnost objektu, jeho návštěvnost,
- c) posoudit možnosti údržby správce objektu,
- d) posoudit opodstatněnost záhonu v objektu s ohledem na jeho současné využití,
- e) potvrdit přítomnost květinového prvku,
- f) zaznamenat a ve vybraných attributech posoudit aktuální stav prvku po stránce kompoziční,
- g) zaznamenat a ve vybraných attributech posoudit aktuální stav prvku po stránce pěstitelské,
- h) zdokladovat a vyhodnotit druhovou a odrůdovou skladbu květin,
- i) zaznamenat klimatické, pedologické, ekologické podmínky stanoviště,
- j) na základě zjištěných skutečností stanovit stupeň autentičnosti květinového prvku,
- k) skutečnosti zjištěné terénním průzkumem následně konfrontovat s archivními zdroji a vyvodit závěry k obnově květinového prvku.

Doporučený postup terénního šetření a provedení záznamu o šetření:

Nejčastějším a nejvýznamnějším květinovým prvkem v památkách zahradního umění je květinový záhon, proto další doporučení jsou cílené na tento prvek, i když by se daly přiměřeně aplikovat i na další květinové prvky.

87 Např. parter královské zahrady v Het Loo v Nizozemsku, Privy Garden v Hampton Court v Londýně, barokní zahrada v Schloss Hof v Rakousku aj.

88 PEJCHAL, M. a L. ŠTEFL. *Metodická pomůcka k uplatnění autenticity dřevin v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Průhonice: Botanický ústav AV ČR, v. v. i., 2020. Schválená metodika MK 3084/2021 OVV. ISBN 978-80-86188-68-3.

Atributy hodnocené v terénu lze rozdělit na identifikační, popisné, kompoziční, pěstitelsko-technologické a kvalitativní. Většinu hodnocených atributů je možno objektivně a přesně vyjádřit. Subjektivnímu hodnocení podléhá jen nepatrná část hodnocených kvalitativních parametrů.

Identifikační a popisné údaje objektu: jeho název, město či obec, popřípadě městská část, kde se květinový záhon nachází. Pokud existuje pasport zeleně či jiné technicko-provozní oborové podklady, je nutné tuto skutečnost při identifikaci zohlednit.

- *Kategorie (stupeň) ochrany objektu (památky), ve kterém se květinový záhon nachází:*

U - světové dědictví UNESCO

NKP - národní kulturní památka

KP - kulturní památka

PR - památková rezervace

PZ - památková zóna

OCH - památkové ochranné pásmo

BO - bez ochrany

- *Funkční typ zeleně, jehož může být záhon součástí, dle Šimka^{89, 90} (upraveno, zkráceno):*

P - parky

U - parkově upravené plochy

R - rekreační zeleň

N - nábřeží

H - hřbitovy

VZ - vilová zahrada

ZL - zeleň lázeňských a hotelových domů

ZB - zeleň obytných souborů

ZC - zeleň občanské vybavenosti

ZK - zeleň školních a kulturních zařízení

ZS - zeleň sportovních areálů

O - ostatní

- *Termín hodnocení:* zaznamenání konkrétního dne, kdy byl květinový záhon hodnocen.
Forma zápisu: den, měsíc, rok
- *Přítomnost záhonu v objektu:*
 - a) existence záhonu v objektu potvrzena**
 - b) existence záhonu v objektu nepotvrzena**

U záhonů, jejichž existence byla v terénu potvrzena:

I. Identifikační údaje záhonu:

- *Číslo záhonu:* pořadové číslo záhonu, vyjádřeno arabskou číslicí, pod kterou je záhon v objektu veden.

II. Kompoziční údaje záhonu:

- *Velikost záhonu:* uvedena v m².
- *Tvar záhonu* - specifikuje vnější obrys záhonu:

89 ŠIMEK, P. Městská zeleň. In: ŠRYTR, P. Městské inženýrství: 2. Praha: Academia, 2001. s. 183–225. ISBN 80-200-0440-8.

90 ŠIMEK, P. et al. Vyhodnocení aktuálního stavu (stability) ploch zeleně. In: Strategický plán rozvoje systému zeleně Statutárního města Ostrava. Odborná expertíza. Ostrava: Ostravské městské lesy, 2011.

Kategorie	Specifikace
pravidelný (P)	nejčastěji tvar základních geometrických tvarů a tvarů od nich odvozených (čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník, elipsa, kosočtverec, lichoběžník apod.)
nepravidelný (N)	záhony jiných než geometrických tvarů a tvarů od nich odvozených; zjištěný tvar specifikovat slovně

- Umístění, velikost a tvar záhonu ve vztahu k řešenému prostoru - cílem je:
 - a) posoudit adekvátnost umístění, velikosti a tvaru záhonu ve vztahu k prostoru, ve kterém se záhon nachází,

Kategorie	Specifikace
3 - vyhovuje	záhon svým umístěním, velikostí i tvarem harmonicky souzní s celkovým řešením prostoru (velikost i tvar jsou adekvátní, umístění logické)
2 - vyhovuje částečně	jeden z hodnocených atributů není adekvátní
1 - nevyhovuje	dva a více hodnocených atributů jsou neadekvátní

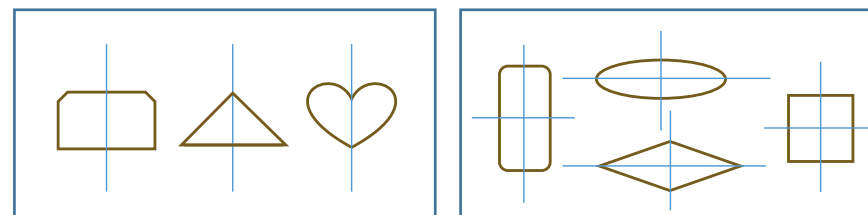
- b) posoudit adekvátnost umístění, velikosti a tvaru záhonu ve vztahu k historické/vývojové etapě, ke které je hodnocení vztahováno, a způsobu použití (např. vhodnost pro koberecový záhon); atribut vztahující se k autenticitě koncepce záhonu (viz Tab. 5).

- Vnitřní kompozice (členění) záhonu - specifikuje:

- a) princip organizace rostlin na záhonu:

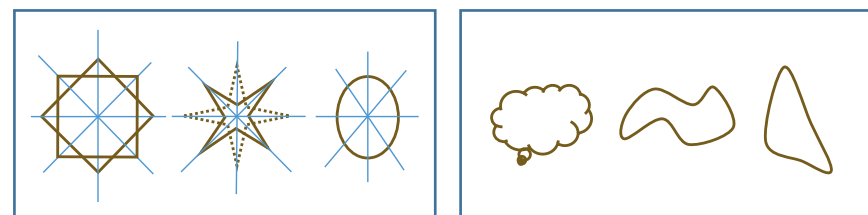
symetrický (S) - záhon komponovaný na principu symetrie:

- (a) - jednoosé,
- (b) - dvouosé,
- (c) - víceosé

(a)

(b)

(c)

(d)

asymetrický (A) - princip symetrie není uplatněn (d)

b) způsob prostorového uspořádání rostlin na záhonu:

Kategorie	Specifikace
plošné uspořádání (PM)	monokulturní záhon
plošné uspořádání (PP)	záhon se zřetelně vymezenými, na první pohled patrnými plochami různých taxonů rostlin; plochy jsou vůči sobě vymezeny jasně pozorovatelnými liniemi – přímými nebo nepřímými
plošné uspořádání (PK)	záhon s vnitřním řešením v podobě plošných vzorů, ornamentů, tvořených kompaktními nízkými rostlinami okrasnými květem či listem nebo rostlinami pravidelně do požadovaného plošného vzoru zaštipovanými, tvarovanými (ornamentální či kobercové záhony)
plošné uspořádání (PJ)	záhony s jiným plošným uspořádáním – slovní popis
bodové uspořádání (B)	rostliny jsou na celé ploše rozmístěny jednotlivě nebo ve velmi malých skupinkách (cca 1–3 ks); záhon na pozorovatele působí jako pestrá směs
kombinované (K)	záhon je řešen kombinací plošného a bodového uspořádání rostlin
jiné (J)	další způsob uspořádání mimo vymezené kategorie (popis, zákres)

• Výškové uspořádání záhonu:

Kategorie	Specifikace
jednoúrovňový záhon (J)	všechny květiny dosahují přibližně stejné výšky; záhon výškově působí jednotně, rozdíly předpokládaných konečných výšek jednotlivých taxonů nejsou větší než cca 1/5 výšky mezi nejnižším a nejvyšším taxonem
víceúrovňový záhon (V)	jednotlivé květiny či plochy květin mají různou výšku; rozdíl předpokládaných konečných výšek jednotlivých taxonů je větší než cca 1/5 mezi nejnižším a nejvyšším taxonem
víceúrovňový záhon rozvolněný (VR)	rozdílné výšky květin se na ploše různé střídají, výškově záhon nepůsobí uzavřeným obrysem
víceúrovňový záhon gradační (VG)	výšky květin se postupně zvyšují (graduují), a vytváří tak plynulý přechod od nejnižších k nejvyšším

• Barevné řešení záhonu: cílem je zaznamenat použité barvy na záhonu a jejich rozmístění na ploše, jejich kvantitu a kvalitu.

Kategorie	Specifikace
jednobarevný záhon (J)	záhon tvořen jednou barvou plné sytosti nebo jejími tóny
vícebarevný záhon (V)	záhon tvořen dvěma a více barvami plné sytosti nebo jejími tóny

Barvy lze zaznamenat formou počátečního písmene příslušné barvy, např.: B – bílá, O – oranžová, M – modrá, R – růžová, F – fialová, Č – červená, Ž – žlutá, Z – zelená, S – stříbrná a jiné. Ostatní hodnocené atributy formou slovního komentáře či zákresu dle uvážení posuzovatele.

III. Pěstitelské údaje záhonu:

- *Délka působnosti záhonu v kompozici*

Kategorie	Specifikace
krátkodobé záhony (K)	každoročně obnovované záhony z jedné z pěstitelských skupin, které z pěstebních důvodů vyžadují každoroční vybírání z půdy (letničky, dvouletky, cibulnaté a hlíznaté rostliny)
krátkodobé záhony smíšené (KS)	každoročně obnovované záhony realizované ze dvou a více pěstitelských skupin rostlin, které z pěstebních důvodů vyžadují každoroční vybírání z půdy
víceleté záhony (V)	každoročně neobnovované záhony z pěstitelské skupiny trvalek
víceleté záhony smíšené (VS)	každoročně neobnovované záhony ze dvou a více pěstitelských skupin

Krátkodobé záhony (K) – tvořeny jednou z následujících pěstitelských skupin:

- L** – letničky – rostliny působící na záhonu jedno vegetační období, od jara do podzimu (cca V-IX) příslušného roku,
- D** – dvouletky – rostliny působící na záhonu dvě vegetační období, od podzimu do konce jara následujícího kalendářního roku (cca X-V); nejintenzivnější působení mají na jaře,
- CR** – cibulnaté rostliny – rostliny se zásobním orgánem cibulí, vyžadující z pěstebních důvodů každoroční vyjímání z půdy; na záhonech

od podzimu do konce jara následujícího kalendářního roku (cca X-V), tj. dvě vegetační období, působení na záhonu je pouze na jaře,

HR – rostliny se zásobním orgánem, kterým je hlíza; rostliny tropického či subtropického původu, nepřezimující, vyžadující každoroční výsadbu; na záhonech jsou jedno vegetační období – od konce jara do podzimu.

Forma zápisu: K: L; K: D; K: CR; K: HR

Krátkodobé záhony smíšené (KS) – tvořeny ze dvou a více pěstitelských skupin rostlin. Ve smíšených krátkodobých záhonech mohou být, vedle výše definovaných pěstitelských skupin květin také další pěstitelské skupiny:

PR – přenosné rostliny. Rostliny tropického a subtropického původu, v létě pěstované ve venkovním prostředí v nádobách, na zimu přenášené do prostor chráněných před chladem, většinou větší vzrůstem (např. *Agave*, *Cordyline*, *Musa*, *Nerium*, *Argyranthemum*),

UR – užitkové rostliny. Rostliny primárně pěstovány za jiným než okrasným účelem: např. zeleniny⁹², léčivé⁹³, aromatické⁹⁴ a kořeninové⁹⁵ rostliny,

K – keře, keříčky a polokeře. Rostliny dřevnaté, od báze rozvětvené, dosahující výšku do cca 5 m (např. *Erica*, *Calluna*, *Hebe*).

Forma zápisu: vypsány všechny pěstitelské skupiny rostlin vyskytující se na záhonu formou zkratk, např. KS: D+CR; KS: L+H+UR; KS: L+H+PR+UR
Formou poznámky také zaznamenat střídání pěstitelských skupin (ano/ne) a skupiny konkretizovat.

92 **Zeleniny** – rostliny, u kterých převažuje pěstování za účelem přímé konzumace (potrava) či k dalšímu zpracování (např. mangold, salát, kadeřavá kapusta atd.).

93 **Léčivé rostliny** – rostliny, které obsahují terapeuticky účinné látky používané ve veterinární a humánní medicíně, nebo látky s širším uplatněním (v kosmetice a potravinářství).

94 **Aromatické rostliny** – rostliny, pěstované k získávání vonných látek (silice, kumariny aj.). Využití silic je především v parfumerii, kosmetice, potravinářství (látky vonné a chuťové) a farmacii (korigencia).

95 **Kořeninové rostliny** – rostliny nebo jejich části, většinou sušené, vyznačující se obsahem aromatických látek, tj. látek čichově a chuťově výrazných. Jejich použitím lze upravovat chuť, vůni nebo vzhled potravinářských výrobků nebo připravovaných pokrmů.

Víceleté záhony (V) – tvořeny především pěstitelskou skupinou trvalek: **T** – trvalky – vytrvalé zatahující, polostálozelené nebo stálozelené byliny včetně trav, kapradin a drobných keříčků, které jsou z praktického hlediska pěstovány a používány jako trvalky (např. *Lavandula angustifolia*, *Pachysandra terminalis*, *Salvia officinalis* atd.).

Forma zápisu: V: T

Víceleté záhony smíšené (VS) – záhony realizovány ze dvou a více pěstitelských skupin rostlin. Vedle trvalek to mohou být další, u krátkodobých záhonů definované pěstitelské skupiny rostlin.

Forma zápisu: vypsání všech pěstitelských skupin rostlin vyskytující se na záhonu např.: V: T; VS: T+CR+L+UR; VS: T+CR+UR

- *Taxonomická skladba rostlin*: zachycuje aktuální taxonomickou skladbu formou soupisu jednotlivých taxonů – rod, druh, popřípadě kultivar či varieta.
- *Vhodnost použitého sortimentu* – cílem je posoudit:

a) adekvátnost výběru taxonů k ekologickým podmínkám stanoviště (světlo, teplo, voda, substrát),

Kategorie	Specifikace
vyhovuje (3)	více než 80 % použitého sortimentu je v souladu s podmínkami stanoviště
částečně vyhovuje (2)	50–80 % použitého sortimentu je v souladu s podmínkami stanoviště
nevyhovuje (1)	méně než 50 % použitého sortimentu je v souladu s podmínkami stanoviště

b) adekvátnost výběru taxonů k historické/vývojové etapě, ke které je hodnocení vztahováno, a způsobu použití (např. vhodnost pro kobercový záhon aj.); atribut vztahující se k autenticitě materiální substance⁹⁶ (viz Tab. 6).

Kategorie	Specifikace
vyhovuje (3)	více než 80 % použitého sortimentu je v souladu s taxony používanými v historické/vývojové etapě, ke které je hodnocení vztahováno
částečně vyhovuje (2)	50–80 % použitého sortimentu je v souladu s taxony používanými v historické/vývojové etapě, ke které je hodnocení vztahováno
nevyhovuje (1)	méně než 50 % použitého sortimentu je v souladu s taxony používanými v historické/vývojové etapě, ke které je hodnocení vztahováno

IV. Technologické údaje záhonu: posouzení atributů významných z hlediska zakládání záhonů a péče o ně.

- *Technologie založení záhonů*

Kategorie	Specifikace
z předpěstované sadby (PS)	založení záhonu výsadbou předpěstovaných sazenic
z přímého výsevu (PV)	založení záhonu přímým výsev semen do záhonu
kombinace (K)	založení záhonu kombinací přímého výsevu a předpěstované sadby

96 OLŠAN, J., M. EHRlich, L. KŘESADLOVÁ, M. PAVLÁTOVÁ a D. ŠNEJD. *Metodika identifikace hodnot památek zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 104 s.

- Modelace výsadbové pláňe záhonu: atribut vztahující se k autenticitě materiální substance

Kategorie	Specifikace
záhon výškově modelován (M)	pláň záhonu je před výsadbou záměrně upravována metodou bombírování ⁹⁷ nebo je do záhonu vložena květinová alegorie ⁹⁸
záhon výškově není modelován (N)	pláň záhonu není výškově upravována

- Vymezení záhonu k vnějšímu okolí: zaznamenán způsob, jakým je záhon oddělen od okolních ploch. Atribut vztahující se k autenticitě materiální substance.

Kategorie	Specifikace
rýha (R)	odpíchnutý okraj
neživé technické nebo přírodní materiály (ON)	např. ohrazovací předěl z plastu, betonu, kovu, kamene, proutí apod.; zaznamenán konkrétní způsob
rostlinné materiály (OZ)	plůtky z volně rostoucích nebo tvarovaných rostlin (např. <i>Buxus</i> , <i>Santolina</i> atd.); zaznamenán konkrétní taxon a také výška a šířka plůtky v cm

Forma zápisu: R, ON, OZ, N. Jiné varianty uvedeny formou poznámky.

- Hodnocení funkčnosti a kvality zvoleného způsobu vymezení záhonu od okolních ploch

Kategorie	Specifikace
odpovídá (3)	ohraničení je kvalitně provedeno, plně funkční
odpovídá ne zcela (2)	ohraničení je provedeno méně kvalitně, neplní zcela svou funkci
neodpovídá (1)	ohraničení je nekvalitně provedeno, neplní svou funkci

Forma zápisu: index 1, 2, 3 přidán k předchozím identifikátorům – např. R1 nebo R2 nebo R3, ON1; ON2; ON3

- Přítomnost doplňkové závlahy

Forma zápisu: Ano; Ne. Slovní specifikace typu doplňkové závlahy.

- Přítomnost mulče: vyjádřen způsob, jakým je kryta vegetační nosná vrstva.

Kategorie	Specifikace
organická hmota (OH)	organické zbytky rostlin (seno, sláma, pokosená tráva, listí, kompost, odpadní dřev ze lnu, či konopí aj.)
technická hmota (TH)	technické materiály (papír, textil, mulčovací fólie, kokosové disky aj.)
dřevná hmota (DH)	dřevní hmota (borka, štěpka, piliny, dřevěný popel aj.)
minerální hmota (MH)	minerální mulč (štěrk, písek, štěrkopísek, kačírek aj.)

97 Bombírování záhonů – modelování výsadbové plochy záhonu navedením substrátu, vyklenutím profilu záhonu do požadovaného tvaru a výšky. Metoda uplatňovaná při zakládání kobercových záhonů.

98 Alegorie – symbolický obraz nebo příběh. Způsob nepřímého literárního nebo výtvarného vyjádření myšlenek, obecných pojmů a událostí. In: VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIE V OSMI SVAZCÍCH. 1., a/b. Praha: Diderot, 1999, s. 85. ISBN 80-902555-3-1. Květinové alegorie oblíbené v období secese, kdy se součástí záhonů stávaly motivy váz, různých ptáků a jiných symbolů osázených za pomocí konstrukcí rostlinami.

Kategorie	Specifikace
Jiná hmota (JH)	použitý jiný materiál – uvedena konkrétní forma
bez hmoty (BH)	bez přítomnosti mulče

Forma zápisu: použití zkratk základních skupin a názvu konkrétního materiálu; např. OH: seno; DH: štěpka

- **Úroveň péče:** posouzení aktuálního stavu záhonu z hlediska péče s vazbou na reprezentativnost prostoru a předpokládanou intenzitu péče (zaplevelení záhonu, výpadky rostlin, odpíchnutí okrajů, nakypření a provzdušnění, zaštipnutí rostlin).

Kategorie	Specifikace
dostatečná (3)	adekvátní funkci, typu záhonu a významu památky
uspokojivá (2)	částečně adekvátní funkci, typu záhonu a významu památky
nedostatečná (1)	neadekvátní funkci, typu záhonu a významu památky

Nedílnou součástí terénního průzkumu je také:

- a) zachycení aktuálního stavu objektu a záhonů formou fotodokumentace, krátkých videí, zákresů do fotografie apod.,
- b) zaměření záhonu v terénu.

Posouzení památkové hodnoty květinového záhonu:

K posouzení **památkové hodnoty květinového záhonu**, jako příkladu strukturálního prvku památky zahradního umění, Olšan vymezuje čtyři kritéria: autenticita koncepce, autenticita materiální substance, historická integrita a ojedinečnost.⁹⁹ Jejich hodnoty lze odvodit na základě vybraných atributů hodnocení v rámci průzkumů a rozborů. Vzhledem ke skutečnosti, že květinový záhon představuje krátkodobý a značně proměnlivý strukturální prvek kompozice, lze jenom těžko očekávat dosažení vysoké hodnoty míry historické integrity (nedotčenosti) záhonu, „spojené s vývojem (změny v čase jejího historického vývoje) a/nebo negativními vlivy spojenými s jejich nedostatečnou údržbou.“ Posouzení kritéria „ojedinečnosti“ výskytu květinového záhonu, na základě vyhodnocení jeho četnosti výskytu, může být při hodnocení značně subjektivní, ovlivněné znalostmi posuzovatele ve vztahu k památkám zahradního umění na území ČR.

Z průzkumů a rozborů lze vymezit významné atributy, jejich znaky a způsob hodnocení a na základě komparace v terénu získaných dat a archivních historických podkladů k vývojové etapě, ke které je obnova záhonu směřována, stanovit stupeň autentičnosti květinového záhonu.

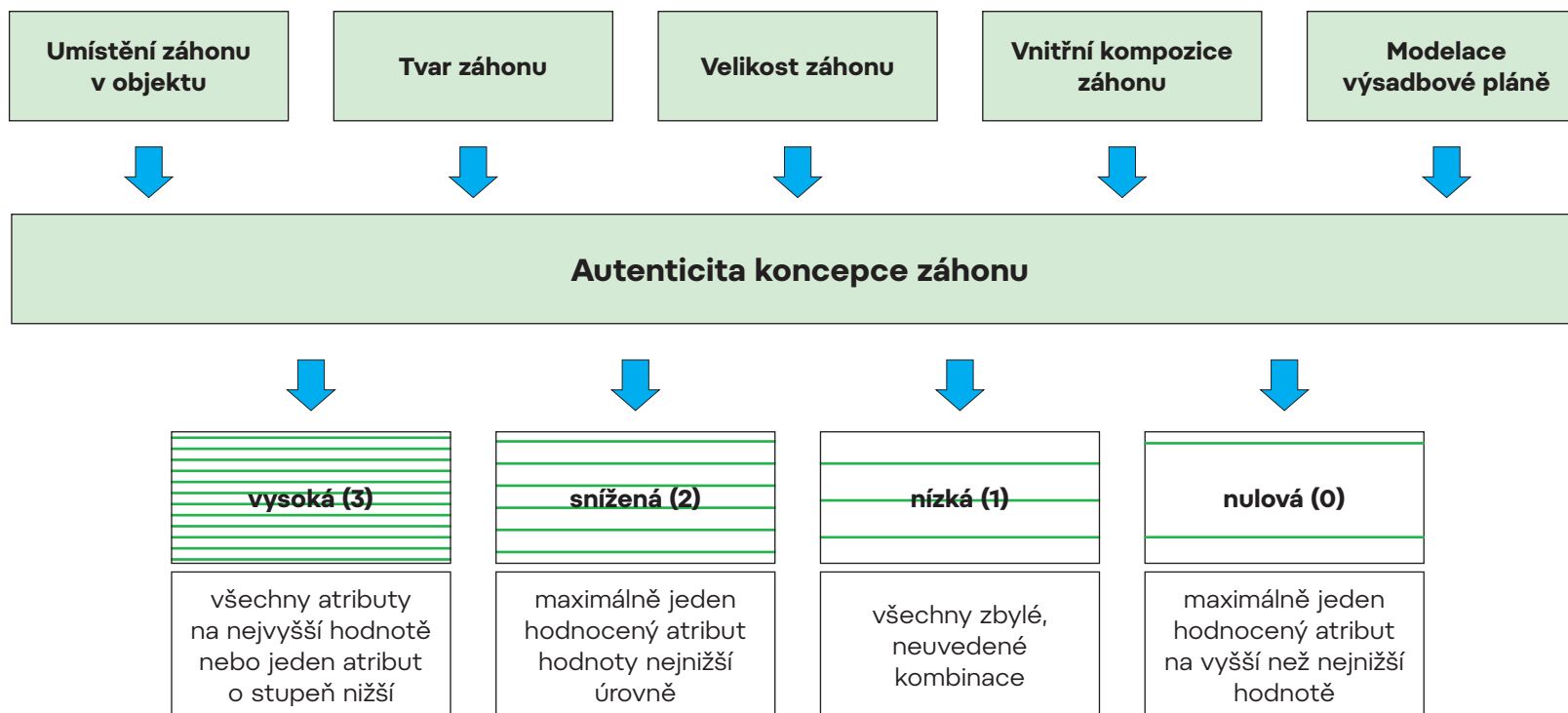
Pro stanovení **autenticity koncepce** záhonu lze vycházet z níže uvedených atributů hodnocení, jejich znaků a způsobu hodnocení.

99 OLŠAN, J., M. EHRLICH, L. KŘESADLOVÁ, M. PAVLÁTOVÁ a D. ŠNEJD. *Metodika identifikace hodnot památek zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 104 s.

Tab. 5: Hodnocení autenticity koncepce záhonu.

Hodnocený atribut	Znaky atributu	Stupnice hodnocení
umístění záhonu v objektu památky	záhon se vyskytuje na stejném místě jako v historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	3
	záhon se vyskytuje částečně na stejném místě jako v historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	2
	záhon je situován na jiném místě než v historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	1
tvar záhonu	tvar záhonu odpovídá historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	3
	tvar záhonu vychází z historické/vývojové etapy, ke které je obnova směřována, ale je mírně pozměněn	2
	tvar záhonů neodpovídá historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována, je výrazně pozměněn	1
velikost záhonu	velikost záhonu odpovídá historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	3
	velikost záhonu vychází z historické/vývojové etapy, ke které je obnova směřována, ale je mírně pozměněn	2
	velikost záhonu neodpovídá historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována, je výrazně jiná	1
vnitřní kompozice záhonu	vnitřní kompozice je v souladu s kompozicí záhonů používaných v historické/vývojové etapě, ke které je objekt jako celek obnovován	3
	vnitřní kompozice je částečně v souladu s kompozicí záhonů používaných v historické/vývojové etapě, ke které je objekt jako celek obnovován	2
	vnitřní kompozice není v souladu s kompozicí záhonů používaných v historické/vývojové etapě, ke které je objekt jako celek obnovován	1
modelace výsadbové pláň	modelace je v souladu se zvyklostmi a provedením odpovídajícím příslušnému období v historické/vývojové etapě, ke které je objekt jako celek obnovován	3
	modelace je částečně v souladu se zvyklostmi a provedením odpovídajícím příslušnému období v historické/vývojové etapě, ke které je objekt jako celek obnovován	2
	záhon není modelován v souladu se zvyklostmi a provedením odpovídajícím příslušnému období v historické/vývojové etapě, ke které je objekt jako celek obnovován	1

Z hodnot dílčích atributů hodnocení lze v souladu s Olšanem stanovit **autenticitu koncepce¹⁰⁰ záhonu**:

100 OLŠAN, J., dtto.

Podstatou **autenticity materiálové substance**¹⁰¹ je zachování rostlinné a technické složky záhonu, jinými slovy zachování pěstitelských skupin květin, použitých sortimentů a materiálů, ze kterých jsou zhotoveny technické prvky, pokud jsou součástí záhonu (např. prvky vymezující okraj záhonu,

opory pro stromkové rostliny, opory pro popínavé rostliny, konstrukce pro květinové objekty atd.). Pro stanovení autenticity materiálové substance na principu komparace v terénu získaných dat a historických podkladů je možné stanovit:

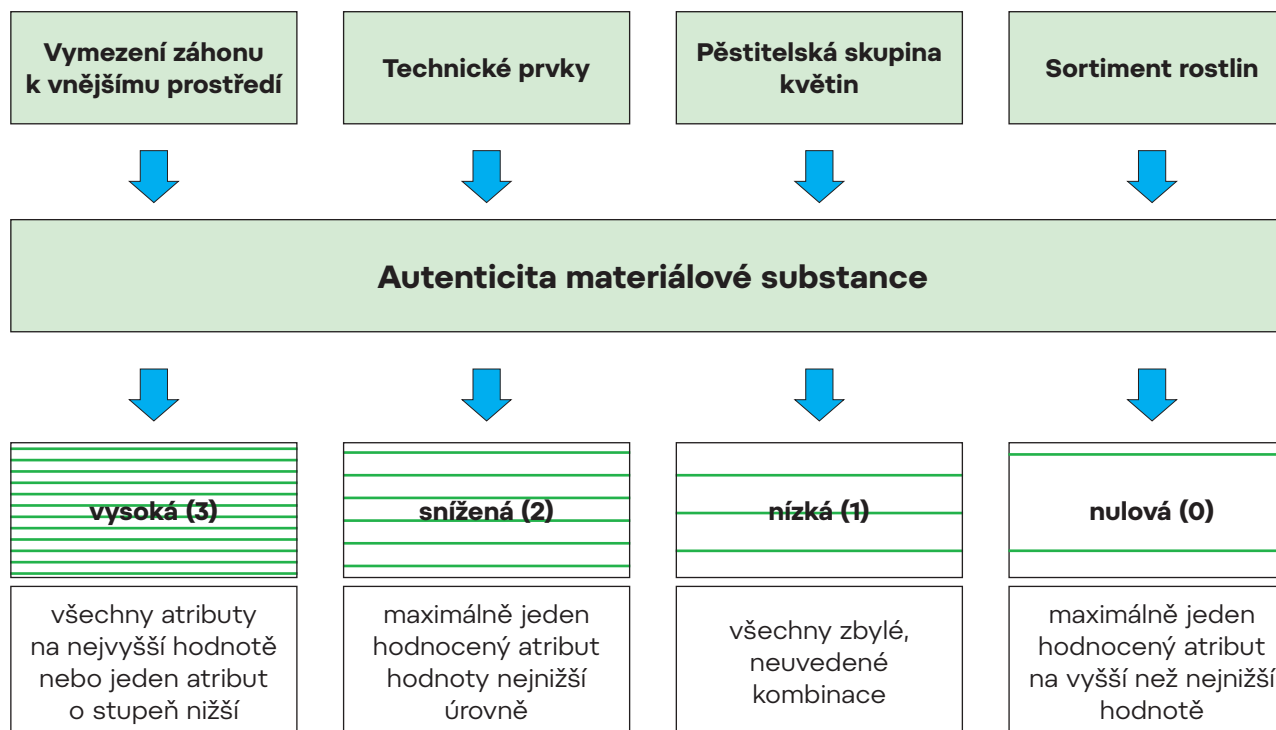
Tab. 6: Hodnocení autenticity materiálové substance.

Hodnocený atribut	Znaky atributu	Stupnice hodnocení
vymezení záhonu k vnějšímu prostředí	záhon je od okolí vymezen v souladu s formami a materiály používanými v historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	3
	záhon je od okolí vymezen pouze částečně v souladu s formami a materiály používanými v historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	2
	vymezení záhonu od okolí není v souladu s formami a materiály používanými v historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována	1
technické prvky	materiálová věrohodnost je zachována	3
	materiálová věrohodnost je částečně zachována	2
	materiálová věrohodnost není zachována	1
pěstitelská skupina květin	pěstitelská/-é skupina/-y květin je v souladu s dobovými zdroji	3
	pěstitelská/-é skupina/-y květin je částečně v souladu s dobovými zdroji	2
	pěstitelská skupina květin není zachována v souladu s dobovými zdroji	1
sortiment rostlin	více než 80 % použitého sortimentu květin je autentických nebo jsou použity adekvátní substituční taxony	3
	50–80 % použitého sortimentu květin je autentických nebo jsou použity adekvátní substituční taxony	2
	méně než 50 % použitých taxonů je autentických nebo jsou použity adekvátní substituční taxony	1

Poznámka: všechny atributy jsou hodnocené ve vztahu k historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována.

101 OLŠAN, J., dtto.

Z hodnot dílčích atributů hodnocení lze v souladu s Olšanem stanovit **autenticitu materiálové substance¹⁰² záhonu:**

Zhodnocení záhonu:

Na základě provedených průzkumů a rozborů lze vyhodnotit aktuální stav záhonu po stránce a) kompoziční, b) biologicko-technologické, c) pěstitelské a po stránce zachování památkové hodnoty záhonu ve vztahu

k historické/vývojové etapě, ke které je objekt, jehož je záhon součástí, obnovován. Následně lze specifikovat východiska, stanovit cíle, principy a postupy obnovy záhonu. Ty pak lze vyjádřit v návrhové a projektové části a ve finále zhmotnit v realizaci.

102 OLŠAN, J., dtto.

Ukázka komparace historických podkladů a terénního průzkumu na vybraných objektech:

Objekt		
<p>Josef Kumpán: Jubilejní park ve Znojmě. 1930. Zdroj: Archiv ateliéru Florart, Uherský Brod.</p>		<p>Soustava 16 květinových záhonů květnice, uspořádaných do kruhových výsečí na vedlejší kompoziční ose parku. Rabatové, výškově víceúrovňové, barevně pestré záhony komponované ze specifických pěstitelských skupin okrasných květin, a to: rostliny vodní, jedovaté, léčivé, medonosné rostliny, letničky a pereny. Záhony lemovány úzkým travnatým lemem. Z dobových fotografií byla možná i částečná identifikace taxonů.</p>
<p>Jubilejní park ve Znojmě. Stav květinových záhonů v roce 2017. Zdroj: Archiv ateliéru Florart, Uherský Brod.</p>		<p>Terénní průzkum potvrdil přítomnost záhonů na stejném místě, stejné velikosti a tvaru. Změnila se vnitřní kompozice záhonů, přesto lze konstatovat, že autenticita koncepce byla vyhodnocena jako vysoká, zatímco autenticita materiálové substance jako nulová. Průzkum nepotvrdil zachování pěstitelských skupin květin, použitý sortiment se zásadním způsobem lišil, změnil se i způsob vymezení záhonu od okolního terénu (travnatý pás nahrazen betonovým obrubníkem).</p>

Objekt

Parter před Šlechtovou vilou v Královské oboře (Stromovce), v Praze kolem roku 1900.

| Zdroj: Hejretová, 2017.

Fotografie dokladuje použití náročné formy kruhového záhonu, konstruovaného na principu víceosé symetrie, kobercového typu s použitím nízkých letniček, doplněných o hlíznaté rody *Canna* a *Colocasia* s banánovníkem (*Musa* sp.) uprostřed. Výsadbová pláň záhonu byla mírně modelována na střed. V pozadí záhonu je možno vidět růže na kmínku v trávniku. Poloha záhonu nebyla nikdy centralizována na střed vily, záhon ležel vždy mírně mimo jednu z vedlejších os, která procházela vilou. Významným prvkem v prostoru s vazbou na záhon jsou litinové patníky, zamezující vstup na travnatou plochu a do záhonu, v podobě lvích hlav.

Parter před Šlechtovou vilou v Královské oboře (Stromovce), v Praze. Situace v roce 2018.

| Foto: T. Kuřková.

Terénní průzkum potvrdil přítomnost záhonů v objektu. Záhon se pouze částečně vyskytuje na stejném místě jako v historii, tvar, velikost, vnitřní kompozice záhonů a modelace výsadbové pláň neodpovídají historické/vývojové etapě, ke které je obnova směřována (začátek 20. století), **autenticita koncepce je nulová.**

Autenticita materiálové substance je rovněž nulová. Záhony založené kombinovanou formou přímého výsevu směsi letniček a bodové výsadby kosterních, vyšších letniček. Tato forma byla uplatňována jako dočasné, ekonomicky nenáročné řešení záhonů v době rekonstrukce objektu Šlechtovy vily a připravované celkové obnovy promenádního prostoru před vilou, které proběhlo v roce 2020.

5.2 Navrhování a projektování

Průzkumy a rozborů jako předprojektová příprava obnovy logicky předcházejí vlastnímu návrhu a projektu obnovy. Pokud je na základě interpretace rozborů a průzkumů zjištěna v památce zahradního umění absence záhonu nebo jeho řešení neodpovídá z hlediska autenticity či byl zaznamenán neuspokojivý stav záhonu, přistupuje se k jeho obnově.

Při specifikaci návrhu obnovy je zejména důležité:

- vycházet z analytických podkladů, jejich interpretace a z nich vyvozených závěrů,
- stanovit historickou/vývojovou etapu objektu, ke které bude obnova směřovat,
- zohlednit stupeň památkové ochrany objektu, ve kterém se záhony nacházejí,
- vycházet z rozboru a posouzení aktuálního využití objektu,
- respektovat a při výběru sortimentu zohlednit podmínky stanoviště,
- vyhodnotit možnosti a zajištění následné péče o záhon z pohledu správy objektu.

Obsah a formu zpracování dokumentace obnovy je nutné podřídít oborovým normám, standardům popř. oborovým zvyklostem. Návrh obnovy může být zpracováván jako součást „studie zahradních úprav“, tedy jedné ze samostatných výkonových fází krajinářského architekta. Je však také možné, že návrh obnovy je součástí jedné dokumentace – záměru na obnovu květinového detailu. Obsah návrhové části pro obě zmíněné možnosti je obdobný.

Bližší k obsahu viz Pavlačka, 2017¹⁰³ Pokud je obnova záhonu součástí dokumentace pro vydání rozhodnutí o umístění stavby (resp. o změně využití území), popř. dokumentace pro vydání stavebního povolení, je postupováno v souladu s Vyhláškou č. 499/2006 Sb.¹⁰⁴

Návrh obnovy

Návrh obnovy obsahuje ve vztahu k objektu, ve kterém je záhon lokalizován, především:

- umístění záhonu/-ů do řešeného prostoru,
- tvar záhonu,
- velikost záhonu,
- typ záhonu v závislosti na navrhované pěstitelské skupině (záhon letničkový, záhon letničkový střídaný se záhonem cibulovin, dvouletek či jejich kombinacemi, záhon trvalkový).

Mnohdy se může jednat o soustavu záhonů tvořících v řešeném objektu kompoziční celek (např. trvalkové záhony na parteru zámecké zahrady v Lednici, kobercové záhony parteru parku Michalov v Přerově a jiné).

Návrh obnovy dále specifikuje vlastnosti a postupy uplatňované na úrovni vegetačního prvku.

Stanovení časového horizontu obnovy

Obecně obnova vegetačních prvků z hlediska časového horizontu může být jednorázová, nebo postupná se stanovením časových úseků a dílčích kroků. U květinových záhonů, jako krátkodobého a rychle se vyvíjejícího vegetačního prvku, by měla být uplatněna **jednorázová obnova**.

103 PAVLAČKA, R. *Studie obnovy památky zahradního umění: ideová fáze projektové přípravy*. Praha: Národní památkový ústav, 2017, 87 s. Odborné a metodické publikace, svazek 93. ISBN 978-80-7480-101-3.

104 Vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb.

Stanovení přístupu k obnově

Na základě zjištěných skutečností v průzkumech a rozborech je možné uvažovat o různých variantách obnovy záhonů:

- a) komplexní autentická obnova – maximální zachování autentičnosti ve většině atributů plynoucích z průzkumů. Stěžejní je umístění záhonu v prostoru, zachování jeho tvaru, velikosti a použitého sortimentu květin. Teprve pokud na trhu již není k dispozici dobový sortiment, je možné přistoupit k substitučním taxonům,¹⁰⁵
- b) částečná autentická obnova – pokud z jakýchkoli důvodů nelze realizovat komplexní autentickou obnovu.

Důvody vedoucí k částečné obnově: a) nejsou k dispozici v potřebné podrobnosti informace o podobě květinového prvku; b) není k dispozici dobový sortiment květin; c) funkce, využití objektu se oproti minulosti změnil; d) změnil se stanovištní podmínky (např. světelné podmínky v důsledku nárůstu dřevin, hydrický režim atd.); e) náročnost květinového prvku z ekonomického hlediska.

Při částečné obnově je účelné zachovat půdorysné umístění záhonu, jeho tvarosloví (někdy i zjednodušené), proporce v prostoru a k okolním prvkům. Vnitřní kompozice záhonu, jeho barevnost, použitý sortiment mohou být zjednodušeny, ale v zásadě by měly odpovídat historické/ vývojové etapě, ke které je obnova objektu jako celku směřována,

- c) reminiscence na květinový záhon – záhon není obnoven, odkaz na jeho přítomnost v historii je např. formou vypískované plochy v terénu,
- d) moderní doplněk.¹⁰⁶

Stanovení cílů obnovy

Pokud se nejedná o komplexní autentickou obnovu, tak specifikujeme sledovaný cíl obnovy pro některý/-é ze sledovaných parametrů/vlastností záhonu. Nejčastěji se jedná o cíl:

- vrátit záhonu původní proporční parametry,
- upravit nevhodné prostorové umístění, barevnost, výškové řešení a vnitřní kompozici (členění) záhonu,
- obnovit zapojení rostlin v záhonu,
- změnit nevhodné taxonomické složení,
- zlepšit pěstební podmínky pro růst květin – založení nové vegetační nosné vrstvy, doplnění organického hnojiva, likvidace vytrvalých plevelů,
- redukovat vitální, expanzivní taxony květin,
- jiné.

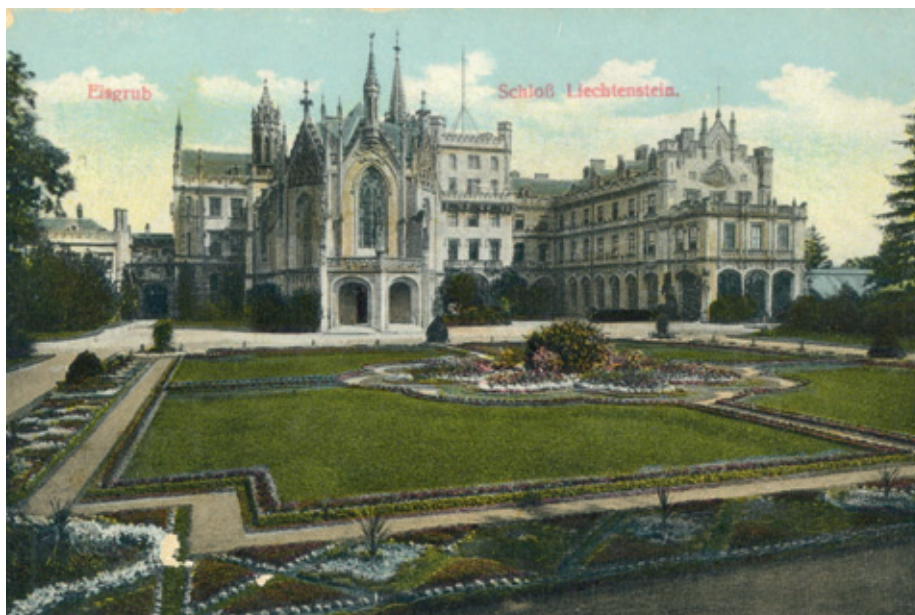
Navrhování květinových záhonů

Při navrhování květinových záhonů v památkách zahradního umění se může jednat o různé situace:

- a) záhon se v objektu **v současnosti nevyskytuje, nevyskytoval se ani v historii**, přesto je navrhován. V dané variantě se nejedná o obnovu záhonu, ale o zcela nový záhon. Může se jednat o památku zahradního umění, u které se dochovala plánová dokumentace, ale část se záhonem/-y nebyla nikdy zrealizována, nebo byla pouze částečně zrealizována. Rovněž může být důvodem rozšíření památky o novou část, u které bude „novodobost“ přiznaná,

105 KUŘKOVÁ, T. a J. UHER. *Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky: certifikovaná metodika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-508-4.

106 Moderní doplňky jsou dle Wimmera „návrhy, které přijímají určité principy historické epochy, ale jsou zřetelně rozeznatelné jako výtvary současnosti. Jsou harmonicky včleněné do objektu, ale vykazují zřetelné znaky odlišení od původních částí objektu, aby se zamezilo falsifikování památky.“ In: WIMMER, C. A. *Das Kreative in der Denkmalpflege. Die Gartenkunst*. 2007, roč. 19, č. 2, s. 363–373. ISSN 0935-0519.

Obr. 3: Podoba náročných květinových záhonů před kostelem sv. Jakuba Staršího v Lednici, pravděpodobně na konci 19. až zač. 20. století.

| Zdroj: osobní archiv Jany Kučeříkové, Lednice.

Obr. 4: Částečně obnovené květinové záhony podle projektu Ateliéru Krejčířkovi. Dispoziční řešení prostoru je zachováno, květinami je osázen pouze středový, modelovaný záhon, obvodová květinová rabata jsou nahrazena trávnikem.

| Foto: Kučková, 2021.

- b) záhon se v místě návrhu **v současnosti nevyskytuje, ale vyskytoval se v historii**; jedná se o obnovu,
- c) záhon se v místě návrhu **v současnosti vyskytuje a vyskytoval se i v historii**.

U kategorie c) mohou probíhat variantní možnosti přístupu k obnově záhonu:

- **komplexní obnova záhonu** – jeho zrušení a opětovné založení. K řešení je přistoupeno na základě posouzení autentičnosti záhonu a jeho kvality v rámci terénního šetření:

- a) autenticita neodpovídá, kvalita je vyhovující,
- b) autenticita neodpovídá, kvalita je nevyhovující,
- c) autenticita odpovídá, kvalita je nevyhovující.

- **částečná obnova záhonu** – k řešení je doporučeno přistoupit, pokud záhon svou autenticitou splňuje požadovaná kritéria, ale kvalita záhonu je v některých posuzovaných attributech nevyhovující – např. ponechána kostra trvalek záhonu, kterou mohou tvořit dlouhověké taxony, a ty jsou doplněny o novou výsadbu trvalek kratší životnosti,

nebo obnova pouze určité části záhonu z důvodu rozšíření vytrvalého plevele, napadení rostlin škůdci, nepředvídaná událost apod.

Při komplexní i částečné obnově záhonu můžeme navrhnout a v realizaci uplatnit varianty:

- a) kompletní obnovení záhonu bez zachování rostlin vyskytujících se na záhonu v době obnovy (nákup všech nových rostlin ze všech pěstitelských skupin květin),
- b) kompletní obnovení záhonu s přemnožením některých rostlin vyskytujících se na záhonu v době obnovy, např. přemnožení:
 - dobových sortimentů vegetativně množených letniček pro kobercové záhony (odrůdy *Alternanthera*, *Fuchsia*, pestrolisté *Pelargonium*),
 - sortimentů víceletých rostlin pro kobercové záhony, mnohdy na trhu obtížně dostupných (např. *Echeveria*, *Canna*, *Cordyline*, *Musa*),
 - historických sort trvalek, rovněž špatně dostupných na trhu,
 - vitálních, na záhonu dobře prosperujících jedinců trvalek,
- c) částečné obnovení záhonu s ponecháním starých hodnotných jedinců, kteří utvářejí atmosféru záhonu (pouze u záhonů trvalkových a víceletých smíšených).

Ověření navrhovaného řešení in situ

Před vypracováním projektové dokumentace je žádoucí ověřit korektnost navrhovaného řešení v terénu. Především jde o posouzení vazby záhonu

na okolí, jeho umístění a proporcionalitu k dalším prvkům v řešeném území, především k travnatým a jiným plochám, k cestní síti, ověření navrhovaného tvarosloví, rozměrů a dimenzí, zamýšlené barevnosti.

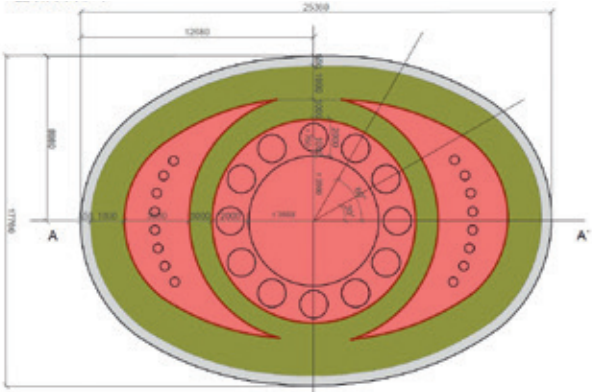
Projekt obnovy

Obsah a formu zpracování projektové dokumentace je nutné podřídit oborovým normám, standardům, popř. oborovým zvyklostem. Dokumentace pro provedení květinového záhonu je integrována do závazné struktury dle Vyhlášky č. 499/2006 Sb., přílohy č. 13. V souladu s osvědčenými oborovými přístupy je řešení květinového záhonu součástí „dokumentace objektů“ a „souhrnné technické zprávy“, tedy **výkresové i textové části projektové dokumentace** pro provádění stavby. Obsah je specifikován v novelizované Vyhlášce č. 499/2006 Sb., především v příloze č. 13. Ustanovení uvedená v této dokumentaci se stávají závazná pro realizaci obnovy květinového záhonu a jsou rovněž uvedená jako závazná v dokumentaci pro výběr dodavatele.

Výkresová část

- přesné a definitivní stanovení ideální velikosti záhonu, jeho proporcí, tvarů. Vzhledem ke krátkověkosti květinového záhonu, jeho častým změnám v památce zahradního umění, ve většině případů vzhledem k nedochování historických archiválií odkazujících na detailní podobu samotného záhonu je možné vypracovat několik variant řešení a po konzultacích s investorem, zástupcem památkové péče, vybrat vhodnou variantu. Zvolené měřítko by mělo vycházet z velikosti prostoru a samotného záhonu; lze doporučit 1 : 200, 1 : 100 (obr. 5),

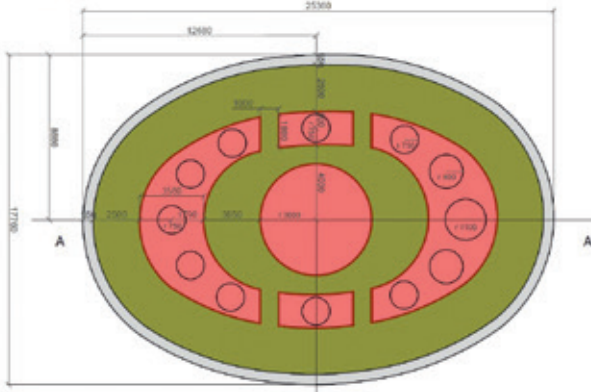
Záhon 1

Podélný řez AA'

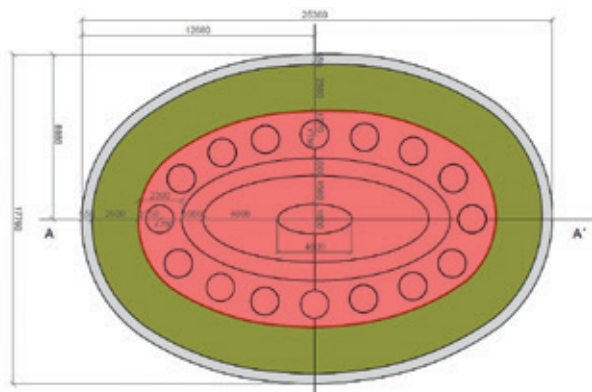
Záhon 1

Podélný řez AA'

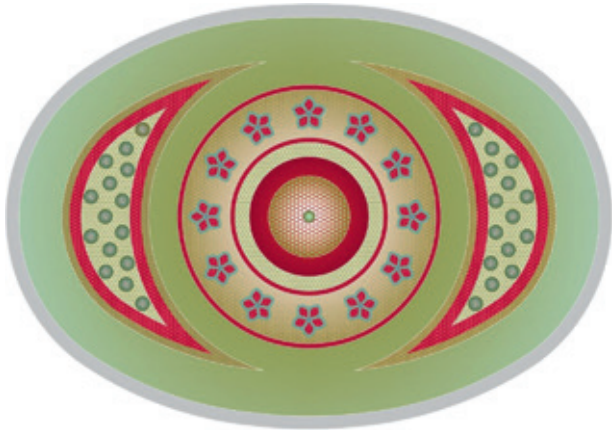
Záhon 1

Podélný řez AA'

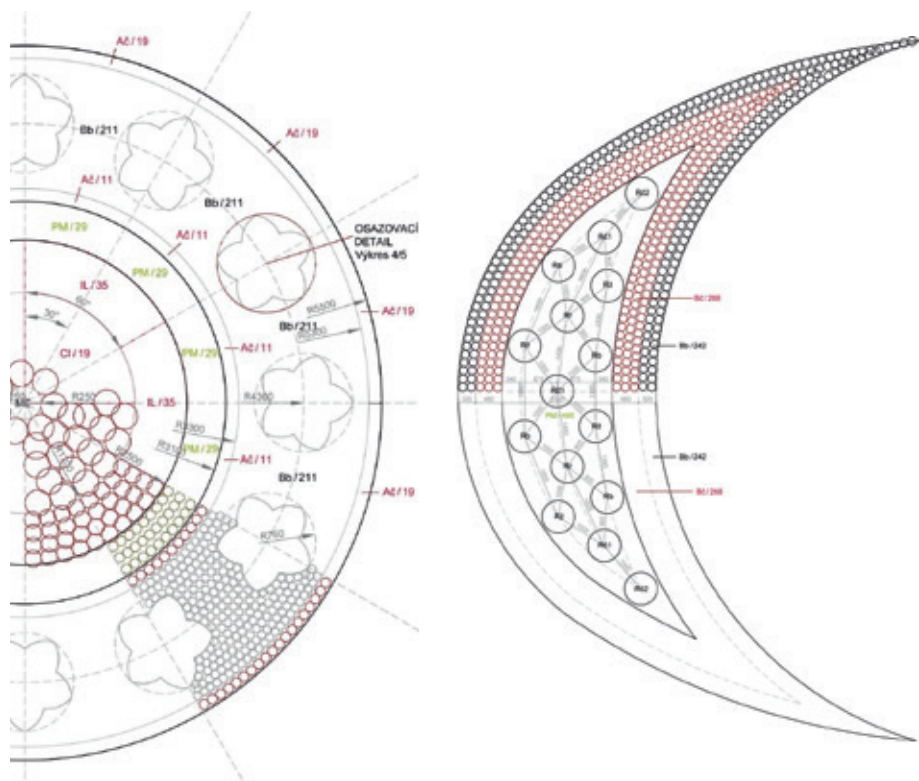
Obr. 5: Návrh variantního řešení kobercového záhonu na obnovovaném parteru před Šlechtovou vilou ve Stromovce v Praze.

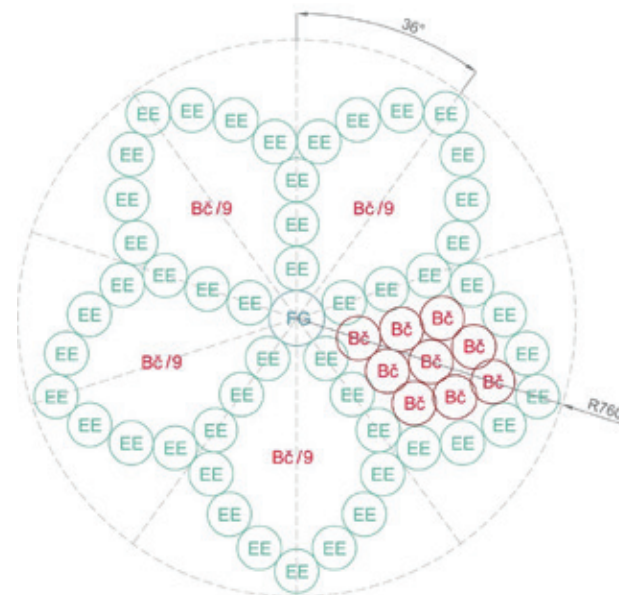
Obr. 6: Kompoziční řešení kobercového záhonu před Šlechtovou vilou ve Stromovce v Praze.

- dokladování kompozičního záměru řešení záhonu graficky (např. formou zákresu do fotografie, pohledu či perspektivy, formou vizualizace apod.) ve výkresové části projektu a slovně v textové části (obr. 6),
- vypracování vytyčovacího a osazovacího detailu, u modelovaných záhonů také řezu záhonem s uvedením výškových kót. Měřítko výkresu by mělo vycházet se složitosti vnitřního kompozičního řešení záhonu. Čím je kompozice složitější a čím více záleží na přesnosti výsadby jednotlivých taxonů květin, tím podrobnější měřítko volíme (lze doporučit 1 : 50, 1 : 30, 1 : 25, 1 : 20). U komplikovaných kobercových záhonů je vhodné některé části vzoru rozkreslit detailně v podrobném měřítku. Rozkreslení vzoru může sloužit jako podklad pro zhotovení šablony, opakovaně použitelné při zakládání záhonu. Nedílnou součástí výkresu „Osazovací

detail záhonu“ je tabulka specifikující: a) soupis použitých taxonů, doporučený spon výsadby taxonů a počet kusů jednotlivých taxonů. Další atributy, vztahující se k jednotlivým taxonům, jako jsou např. specifikace výpěstku (např. objem kořenového balu, výška, výška nasazení korunky u květin pěstovaných na kmínek), barva květu, doba kvetení, dodavatel aj., není vhodné uvádět ve výkresové části (komplikují přehlednost), ale pouze v souhrnné technické zprávě.

Obr. 7: Výřez osazovacího detailu středového kruhového záhonu a obvodového prstence. M 1 : 50.

Obr. 8: Osazovací detail. M 1 : 10.

Textová část projektové dokumentace má podobu souhrnné technické zprávy. Autor se v ní odkazuje na historické podklady a zdroje, komentuje návrh svého řešení, uvádí soupis navrženého sortimentu rostlin, jejich specifikaci (parametry), dostupnost na trhu aj. V případě důsledné autentické obnovy může zajištění historických druhů a odrůd činit problémy, proto je vhodné uvádět i substituční varianty návrhu. Nedílnou součástí průvodní zprávy je stanovení doporučené technologie zakládání záhonu a následné péče a rozpočet. Tyto atributy jsou zpracovány formou tabulky s doporučenou posloupností pracovních operací a četností jejich opakování. Vhodné je některá specifika v souhrnné technické zprávě rozvést (např. u kobercových záhonů způsob modelace záhonu, postup výsadby, doporučit fázi, kdy mají být letničky zaštipované a které to mají být nebo které trvalky je nutné kvůli remontování po odkvětu seřezat, které vyžadují při pěstování oporu, a další specifika, která mohou ovlivnit kvalitu a životnost obnovovaných záhonů).

6 ZÁVĚR

Květinové prvky jsou integrální součástí rostlinné složky památky zahradního umění. V historii i v současnosti je nejčastěji používaným prvkem květinový záhon. Jako dočasný, krátkodobý typ vegetačního prvku v kompozici má svá specifika. Z hlediska přístupů k jeho obnově je možné v přiměřené míře aplikovat poznatky z metodik, zabývajících se obnovou památek zahradního umění jako celku. Na specifika tohoto prvku z pohledu průzkumů a rozborů, navrhování a projektování se snaží poukázat předložená metodika.

Časově omezené působení květinového záhonu v kompozici, rychle se vyvíjející a měnící sortiment květin, jejich obliba a módnost se pravděpodobně odrazily ve skutečnosti, že dochovaných záznamů o podobě květinových záhonů, a konkrétně použitých taxonů v nich, je v objektech na území České republiky do druhé třetiny 19. století velmi málo. Introdukce květin na evropský kontinent, jejich zavádění do pěstování, neustálý „hlad“ po nových, málo známých, neokoukaných druzích a sortách se odráží v širokém sortimentu používaných květin a v poměrně velké obměně jejich taxonomické skladby,

kdy nové odrůdy vytlačovaly a vytlačují staré. Tato skutečnost, spolu s faktem, že pracujeme s krátkodobou skupinou rostlin, se projevuje malou dostupností historických odrůd na současném trhu s květinami, a proto je často nutné při obnově květinových záhonů přistoupit k adekvátní substituci taxonů.

Kompletní (úplná) obnova květinového záhonu je ideální cíl, odchylka od něho může být ovlivněna řadou skutečností. Ze stěžejních je možné uvést:

- (a) absence informací o konkrétní podobě záhonu a taxonomické skladbě použitých květin,
- (b) absence výpěstků dobových sortimentů květin na trhu v ČR (Evropě),
- (c) změna funkčního využití objektu, jehož je záhon součástí,
- (d) ekonomické a personální kapacity subjektu, v jehož správě se památka zahradního umění nachází.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAROŠ, A., I. BAROŠOVÁ, P. BULÍŘ, a J. DOSTÁLEK. *Péče o bylinné patro v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2016. ISBN 978-80-87674-13-0.
- BAŠEOVÁ, O. a L. NEUBERT. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. ISBN 80-7038-109-4.
- BAUHIN, C. *Pinax theatri botanici*. Basilea: Johannes Regis, 1671.
- BERRY, P. E. A systematic revision of *Fuchsia* sect. *Quelusia*. *Annals of the Missouri Botanical Garden*. 1989, sv. 76, č. 2, s. 532–584.
- BESSLER, B. *Hortus Eystettensis*. Nuremberg: 1613.
- BOIS, D. *Dictionnaire d'Horticulture*. Paris: Paul Klincksieck, 1893.
- BRÝ, J. T. de. *Florilegium novum*. Oppenheim: J. T. de Brý, 1611.
- BULÍŘ, P., I. BAROŠOVÁ a A. BAROŠ. *Evidence a hodnocení vegetačních prvků v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2015. ISBN 978-80-87674-07-9.
- BUSBECQ, O. G. D., C. T. FORSTER a F. H. B. DANIELL. *The life and letters of Ogier Ghiselinde Busbecq*. London: C. Kegan Paul & Co., 1881.
- CARRIÈRE. *Mosaïculture a l'Exposition Universelle*. *Revue Horticole*. 1878, sv. 50, s. 465–468.
- CLUSIUS, C. *Rariorum plantarum historia*. Antverpy: Joannus Moret (officina Plantiniana), 1601.
- COLLAERT, H. *Florilegium*. Antwerp: Philip de Galle (Gallaeus), 1593.
- CORDUS, V. *Simesufii annotationes in Pedacii Dioscoridis Anazarbei de Medica materia libros quinque*. Argentoratum (Strasbourg), Josias Rihelius, 1561.
- CURTIS, W. *The Botanical Magazine*. London: Couchman & Fry. Série I: sv. 1–14, 1790–1800. Série II: (SIMS, J. Curtis's Botanical Magazine), sv. 15–52, 1801–1844.
- DOSTÁL, J. *Botanická nomenklatura*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1957.
- ECKHART, J. G. *Comentarii de rebus Franciae orientalis et episcopatus vvirceburgensis*. Vol. 2. Würzburg: Alma Universitatis Juliae, 1729.
- EDDELBÜTTEL, H. In Rostock zur Zeit des Dreissigjährigen Krieges vorkommende Heilkräuter und Zierpflanzen der Gärten. *Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin und der Naturwissenschaften*. 1938, sv. 31, č. 1/2, s. 86–120, a č. 3, 121–147.
- EDWARDS, S. *The Botanical Register*. London: James Ridgway. Série I: sv. 1–14, 1815–1828. Série II: (LINDLEY, J. Edwards Botanical Register), sv. 15–33, 1829–1847.
- EGMOND, F. The exotic world of Carolus Clusius. In: OMMEN, K. van (ed.). *The exotic world of Carolus Clusius (1526–1609, Catalogue of an exhibition on the quatercentenary of Clusius' death, 4 April 2009*. Leiden: Leiden University Library, 2009.
- EGMOND, F. Observing nature. The correspondence network of Carolus Clusius (1526–1609). In: MIERT, D. van (ed.). *Communicating observations in early modern letters (1500–1675) – epistemology and epistemology in the Age of the scientific revolution*. London, Turin: Warburg Institute & Nino Aragno Editore, 2013. ISBN 19-08590-46-7.
- FISCHER-BENZON, R. von. *Altdeutsche Gartenflora*. Kiel und Leipzig: Verlag von Lipsius & Tischer, 1894.
- FOSTER, C. T. a F. H. B. DANIELL. *The life and letters of Ogier Ghiselinde Busbecq*. London: C. Kegan Paul & Co., 1881.
- FRETZ, D. *Konrad Gessner als Gärtner*. Zürich: Atlantis-Verlag, 1948.

- GERARD, J. *The Herball, or general historie of plantes*. London: John Norton, 1597.
- GOJDA, M. aj. *Archeologický výzkum památek zahradního umění*. Odborná metodika Národního památkového ústavu, Metodického centra zahradní kultury v Kroměříži. Praha: NPU, 2015, 104 s.
- GOTZE, K. *Album für Teppichgärtnerei und Gruppenbepflanzung*. 2. Auflage. Erfurt: Ludwig Moller, 1897.
- HEJRETOVÁ, D. *Zahrada Kaštanka. Stavebně historický průzkum zahrady Kaštanka situované před Šlechtovou vilou v Královské oboře*. Bekr Art. Praha, 2017.
- HAMPEL, W. *Die moderne Teppichgärtnerei*. 7. vermehrte und vollstandig neu bearbeitete Auflage. Berlin: P. Parey, 1907.
- HANSEN, R. a F. STAHL. *Die Stauden und ihre Lebensbereiche in Gärten und Grünanlagen*. Stuttgart: Verlag Eugen Ulmer, 1993, 573 s.
- HERMANN, P. *Horti academici Lugduno-Batavi Catalogus*. Leiden: Cornelius Boutesteyn, 1687.
- HIEKE, K. *Chryzantémy*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1971.
- HILDEGARDA Z BINGENU, G. HERTZKA a W. STREHLOW. *Léčebné umění Hildegardy z Bingenu*. Praha: Alternativa, 2002. ISBN 80-85993-72-4.
- HOBHOUSE, P. *Plants in garden history: [an illustrated history of plants and their influences on garden styles - from ancient Egypt to the present day]*. London: Pavilion Books, 2004, 336 s. ISBN 1-86205-660-9.
- JACKSON, B. D. *A catalogue of plants cultivated in the garden of John Gerard in the years 1596-1599*. London: Pewtress & Co., 1876.
- JESSEN, C. *Alberti Magni De vegetabilibus libri VII*. Berlin: Georg Reimer, 1867.
- JOHNSON, G. W. a J. TURNER. *The Dahlia; its culture, uses, and history*. London: Simpkin, Marshall & Co., 1847.
- KASPAROVÁ, H. a V. VANĚK, V. *Letničky a dvouletky*. Praha: SZN, 1978, 283 s. 100 nejkrásnějších.
- KRAUS, H. G. *Catalogus der Blumen so, beÿ mihr, Hans Georg Kraus in Aügspürg zÿ beKomen sein*. Augsburg: Johann Ulrich Schönigk, 1665.
- KRAUSSE, A. F. W. *Catalogus von perennirenden Pflanzen, welche um billige Preise zu haben bey august Fridrich Wilhelm Krausse, kunst- und botanischen Gärtner in Berlin*. Berlin, 1783.
- KREJČÍŘÍK, P. a L. KŘESADLOVÁ. *Obnova vysokých tvarovaných stěn v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem zahradní kultury v Kroměříži, 2015. Odborné a metodické publikace, svazek 61. ISBN 978-80-7480-034-4.
- KREJČÍŘÍK, P., M. PEJCHAL a R. PAVLAČKA. *Architektonicko-historický průzkum památky krajinářské architektury*. Certifikovaná metodika. Lednice: Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně, 2015, 38 s.
- KROUPA, P. *Čas a autenticita památky. Zprávy památkové péče*. 2004, sv. 64, č. 5, s. 431-442.
- KŘESADLOVÁ, L., M. PAVLÁTOVÁ, J. OLŠAN a M. EHRlich. *Metodika prostorové analýzy památky zahradního umění*. Praha: Národní památkový ústav, 2015.
- KUŤKOVÁ, T. a J. UHER. *Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky: certifikovaná metodika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-508-4.
- LEMAIRE, C. *Petunia inimitabilis (hybrida). L'Illustratin Horticole*. 1857, sv. 4, pl. 137.
- LINNÉ, C. von. *Species Plantarum*. Holmia (Stockholm): Laurent Salvius, 1753.

- LOUDON, J. C. *Hortus Britannicus – a catalogue all of the plants indigenous, cultivated in, or introduced to Britain*. Third edition. London: Longmann, Brown, Green, & Longmans, 1850.
- MORREN, C. Notes sur quelques Épipimèdes remarquables. *La Belgique Horticole*. 1854, sv. 4, s. 33–36.
- MOTTET, S. *La Mosaiculture*. 3. édition. Paris: Octave Doin, Libraire Agricole, 1898.
- NICHOLSON, G. *The Illustrated Dictionary of Gardening*. sv. 1–10. London: L. Upcott Gill, 1884–1889.
- OLŠAN, J., M. EHRlich, L. KŘESADLOVÁ, M. PAVLÁTOVÁ a D. ŠNEJD. *Metodika identifikace hodnot památek zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 104 s.
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. et al. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, 526 s., [32] s. barev. obr. příl. ISBN 80-727-7279-1.
- PAVLAČKA, R. *Studie obnovy památky zahradního umění: ideová fáze projektové přípravy*. Praha: Národní památkový ústav, 2017, 87 s. Odborné a metodické publikace, svazek 93. ISBN 978-80-7480-101-3.
- PEJCHAL, M. „Přírodě blízké“ vegetační prvky – možnosti a hranice jejich použití v zahradní a krajinářské tvorbě. In: *Dny zahradní a krajinářské tvorby: management sídelní zeleně*. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2004, s. 93–95. ISBN 80-902910-7-4.
- PEJCHAL, M. Rostliny a autenticita památek zahradního umění. In: *Acta horticultrae et regiotecturae*. 2010, sv. 13, emergency number, s. 56–60. ISSN 1335-2563.
- PEJCHAL, M. a P. ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče: certifikovaná metodika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2018. ISBN 978-80-7509-588-6.
- PEJCHAL, M. a L. ŠTEFL. *Metodická pomůcka k uplatnění autenticity dřevin v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Průhonice: Botanický ústav AV ČR, v. v. i., 2020. Schválená metodika MK 3084/2021 OVV. ISBN 978-80-86188-68-3.
- PERTZ, G. H. *Monumenta Germaniae historica. Caroli Magni Capitularia*. Vol. 1., Hannover: Bibliopolis aulica Hahniana, 1835.
- PUTTER, J. *Teutsche Reichsgeschichte in ihrem Hauptfaden*. Göttingen: Verlag Vandehoek und Ruprecht, 1793.
- RAUNKIÆR, C., H. GILBERT-CARTER, A. FAUSBØLL, a A. G. TANSLEY. *The Life Forms of Plants and Statistical Plant Geography*. Oxford: Clarendon Press, 1934, 632 s.
- REUSS, F. A. *Walafridi Strabi Hortulus*. Wirceburg: J. Stahel, 1834.
- ROLOFF, C. L. *Index plantarum tam peregrinarum quam nostro nascentium coelo quae aluntur Berolini in Horto celebri Krausiano confecit*. Berlin: Christ L. Kunst, 1746.
- SAUVAGEAU, C. *Lobelia gerardi*. *Revue Horticole*. 1893, sv. 65, s. 519–520.
- SIEBERT, A. a A. VOSS. *Vilmorins Blumengärtnerei*. sv. 1–2. Berlin: Verlagsbuchhandlung Paul Parey, 1896.
- SORENSEN, P. D. Revision of the genus *Dahlia* (Compositae, Heliantheae-Coreopsidinae). *Rhodora*. 1969, sv. 71, č. 786, s. 309–365.
- STAVENHAGEN, R. *Blütenpflanzen und Blattgewächse für Gartenausschmückung*. Leipzig: Verlag von Hugo Voigt, 1908.
- STRABO, W. *De cultura hortorum*. Překlad a komentář Jakub Šimek. Uherský Brod: Pavel Šimek – Florart, 2005. ISBN 80-239-5861-5.
- STRAKOVÁ, M., J. STRAKA, J. JANÁL a L. KŘESADLOVÁ. *Trávníky a květnaté louky v památkách zahradního umění*. Certifikovaná metodika. Praha: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem zahradní kultury v Kroměříži, 2015. Odborné a metodické publikace, svazek 60. ISBN 978-80-7480-031-3.

- SWEERT, E. *Florilegium amplissimum et selectissimum (pars prima)*. Amsterdam: Joan Jansson, 1647.
- SWEERT, E. *Florilegii pars secunda, in qua agitur de praecipuis plantis et floribus fibrosas radices habentibus*. Amsterdam: Joan Jansson, 1647.
- SWEET, R. *Geraniaceae – the natural order of Gerania*. London: James Ridgway. Sv. 1–5, 1820–1830.
- SWEET, R. *Hortus Britannicus*. London: James Ridgway, 1830.
- SWEET, R. *Hortus Britannicus; or, a catalogue of all the plants indigenous or cultivated in the gardens of Great Britain*. Third edition. London: James Ridgway, 1839.
- SWEET, R. *The British Flower Garden*. Série I, London: W. Simpkin & R. Marshall: sv. 1–3, 1823–1829. Série II, London: James Ridgway: sv. 1–4, 1831–1838.
- TRATTINICK, L. *Neue Arten von Pelargonien deutschen Ursprunges*. Wien: Carl Schaumburg & Co. Sv. 1–4, 1825–1829.
- ŠIMEK, P. Městská zeleň. In: ŠRYTR, P. *Městské inženýrství: 2*. Praha: Academia, 2001. s. 183–225. ISBN 80-200-0440-8.
- ŠIMEK, P. *Hodnocení dřevin a jejich porostů pro pěšební účely v zahradní tvorbě*. Dizertační práce. Lednice, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici, 2001.
- ŠIMEK, P. et al. Vyhodnocení aktuálního stavu (stability) ploch zeleně. In: *Strategický plán rozvoje systému zeleně Statutárního města Ostrava*. Odborná expertíza. Ostrava: Ostravské městské lesy, 2011.
- ŠTERNBERK, K. M., Graf von. *Pogednanj o bylinářstwj w Čechách*. Praha: Antonín Puchmayr, 1819.
- VALLET, P. *Le jardin du Roy très Chrétien Henry IV, roy de France et de Navare*. Paris: Joannes Jonstonus, 1608.
- VAN HOUTTE, L. *Gaillardia grandiflora (hybrida)*. *L'illustration Horticole*. 1857, sv. 4, pl. 139.
- VANĚK, V., J. PILNÝ a V. MOKRÁ. *Jiřinky*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1966.
- VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIJE V OSMI SVAZCÍCH. 1., A/B. PRAHA: DIDEROT, 1999, S. 85. ISBN 80-902555-3-1.
- WACHSMUTH, B. *Der Augsburger Blumenhändler und Kunstgärtner Hans Georg Kraus*. *Zandera*. 2016, sv. 31, č. 2, s. 53–64. ISSN 0940-9920.
- WEIN, K. *Deutschlands Gartenpflanzen um die Mitte des 16. Jahrhunderts*. *Botanisches Centralblatt*. 1914, sv. 31, č. 2, s. 463–555.
- WIMMER, C. A. *Das Kreative in der Denkmalpflege*. *Die Gartenkunst*. 2007, roč. 19, č. 2, s. 363–373. ISSN 0935-0519.
- WIMMER, C., A. *Lustwald, Beet und Rosenhügel: Geschichte der Pflanzenverwendung in der Gartenkunst*. Weimar: VDG, Verlag und Datenbank für Geisteswissenschaften, 2014. ISBN 978-3-89739-749-1.

8 SEZNAM PUBLIKACÍ, KTERÉ PŘEDCHÁZELY METODICE

- KUŘKOVÁ, T. Perennial border reconstruction in the Castle park Lednice. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2011, roč. 59, č. 6., s. 209–216. ISSN 1211-8516.
- KUŘKOVÁ, T. Obnova zahrady u vily Stiassni v Brně – detaily trvalkových záhonů. In: ŠIMEK, P. a kol. *Centrum obnovy památek architektury 20. století Brno*. SO: Návrh obnovy zahrady. Dokumentace pro stavební řízení. Florart, 2011.
- KUŘKOVÁ, T. *Soudobé trendy v použití květin v zahradní a krajinářské architektuře: Contemporary trends in flower use in landscape architecture*. Vyd. 1. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 90 s. ISBN 978-80-7375-708-3.
- ŠNAJDÁRKOVÁ, R. a T. KUŘKOVÁ. Použití růží (*Rosa* sp.) v zahradní a krajinářské architektuře v období 1. Československé republiky. *Prameny a studie*. 2014, č. 54, s. 7–40. ISSN 0862-8483.
- STEINOVÁ, Š., R. ZÁMEČNÍK, S. OTTOMANSKÁ, K. KLASOVÁ, T. KUŘKOVÁ, J. MARTINEK, B. PILUŠOVÁ, P. ŠIMEK a L. ŠTEFL. *Zahradní umění první Československé republiky a její zahradníci*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2017, 501 s. ISBN 978-80-86874-79-1.
- KUTKOVÁ, T. a J. UHER. *Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky: certifikovaná metodika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017, 119 s. ISBN 978-80-7509-508-4.
- KUŘKOVÁ, T. a J. UHER. Identifikace a substituce dobových sortimentů rostlin při obnově památky zahradního umění z první poloviny 20. století. In: *Zahradní architektura první poloviny 20. století*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2017, s. 60–78. ISBN 978-80-86874-86-9.
- ZÁMEČNÍK, R., P. VAIDA a T. KUŘKOVÁ. *Metodika k zajištění a ochraně dalších zahradně-architektonických děl, která nezachytí záběr projektu*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017, 33 s. ISBN 978-80-7509-490-2.
- PILUŠOVÁ, B. a T. KUŘKOVÁ. Proměny květinových záhonů – městský park Michalov v Přerově. *Zahradnictví*. 2018, roč. 17, č. 9, s. 26–29. ISSN 1213-7596.
- HILLOVÁ, D. a T. KUŘKOVÁ. Súčasný prístup k navrhovaniu kvetinových prvkov v mestskom prostredí. *Životné prostredie*. 2018, roč. 52, č. 1, s. 54–61. ISSN 0044-4863.
- KUŘKOVÁ, T. Květinový záhon ve veřejném prostoru. *Zahrada – park – krajina*. 2019, roč. XXIX, č. 2, s. 36–40. ISSN 1211-1678.
- UHER, J. Vývoj sortimentů květin a jejich uplatnění v českých zemích po polovině XIX. století: odrůdové sortimenty rodu *Arabis* L. *Acta Pruhoniana*. 2013, č. 105, s. 55–63. ISSN 1805-921X.
- UHER, J. The genus *Heliopsis*: development of varieties and their use in the European gardens after the mid 19th century. *Acta Universitatis agriculturae et silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2014, sv. 62, č. 5, s. 1185–1200. ISSN 1211-8516.
- UHER, J. Huseníky (*Arabis* L.) a jejich odrůdové sortimenty. *Zahradnictví*. 2014, sv. 13, č. 4, s. 36–38. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Tařičky (*Aubrieta* Adans.) a jejich odrůdové sortimenty. *Zahradnictví*. 2014, sv. 13, č. 6, s. 36–39. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Vývoj trvalkových sortimentů a jejich uplatnění v evropských zemích po polovině XIX. století: odrůdové sortimenty rodu *Ajuga* L. *Acta Pruhoniana*. 2014, č. 106, s. 51–60. ISSN 1805-921X.
- UHER, J. Vývoj trvalkových sortimentů a jejich uplatnění v evropských zemích po polovině XIX. století: odrůdové sortimenty srdcovek (*Dicentra* Bernh., sensu lato). *Acta Pruhoniana*. 2014, č. 106, s. 61–69. ISSN 1805-921X.
- UHER, J. Vývoj trvalkových sortimentů a jejich uplatnění v evropských zemích po polovině XIX. století: Rozchodníky rodu *Phedimus* Rafinesque. *Acta Pruhoniana*. 2014, č. 107, s. 71–79. ISSN 1805-921X.

- UHER, J. Jarmanky (*Astrantia* L.) – historie pěstování a odrůdové sortimenty. *Zahradnictví*. 2016, sv. 15, č. 10, s. 28–33. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Modřence (*Muscari* Mill.) a jejich odrůdové sortimenty. *Zahradnictví*. 2016, sv. 15, č. 4, s. 28–33. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Rod *Veronicastrum* Heist. ex Fabr. – historie pěstování a odrůdové sortimenty. *Zahradnictví*. 2016, sv. 15, č. 12, s. 40–45. ISSN 1213-7596.
- UHER, J., SOTOLÁŘOVÁ, O. Historické odrůdy a současné šlechtění rodu *Hylotelephium*. *Zahradnictví*. 2019, sv. 17, č. 4, s. 38–42. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Introdukce, historie šlechtění a původ starých hybridů rodu *Delphinium*. *Zahradnictví*. 2018, sv. 17, č. 10, s. 34–38. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Introdukce, historie šlechtění a původ starých hybridů rodu *Gaillardia*. *Zahradnictví*. 2018, sv. 17, č. 11, s. 26–31. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Bergénie: zahradní introdukce, hybridy a předválečné odrůdové sortimenty. *Zahradnictví*. 2019, sv. 18, č. 3, s. 18–23. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Trvalky rodu *Lomelosia* v zahradách a předválečné sortimenty. *Zahradnictví*. 2019, sv. 18, č. 11, s. 30–33. ISSN 1213-7596.
- UHER, J. Trvalkové sortimenty v českých školkách za protektorátu a za železnou oponou. In: Zámečník, R. *Sborník příspěvků z konference, Zahradně-architektonická tvorba 20. století v Československu I.* Mendelova univerzita v Brně: Zahradnická fakulta, Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, 2019, s. 236–244. ISBN 978-80-85881-44-8.
- UHER, J. Předválečné sortimenty rodu *Geum*. *Zahradnictví*. 2020, sv. 19, č. 11, s. 20–24. ISSN 1213-7596.

Název: Metodika obnovy květinového záhonu
Autoři: Tatiana Kuřková, Jiří Uher, Kristýna Klasová
Vydavatel: Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno
Tisk: ASTRON print, s. r. o.
Vydání: první, 2021
Počet stran: 70
Náklad: 500 ks
ISBN 978-80-7509-807-8

● Mendelova
● univerzita
● v Brně
●